

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

GIEDRĖ JANKAUSKAITĖ
VERSLO TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**VYKDYMO PROCESO ŠALIŲ TEISIŲ GYNIMAS LIETUVOJE IR VOKIETIJOJE
(LYGINAMASIS TYRIMAS)**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė - Doc. dr. E. Stauskienė

VILNIUS, 2009

Turinys

Įvadas	3
1 DALIS. VYKDYMO PROCESO SAMPRATA.....	7
1.1. Vykdyimo proceso sąvoka, tikslas	9
1.2. Vykdyimo procesas – baigiamoji civilinio proceso stadija	11
2 DALIS. SUBJEKTAI, DALYVAUJANTYS VYKDYMO PROCESU	15
2.1. Antstolis, antstolio padėjėjas.....	18
2.2. Vykdyimo proceso šalys. Išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų procesinė padėtis vykdyant sprendimus	21
2.3. Teismas, teismo tarnautojas, kaip vykdyimo proceso dalyviai	23
2.4. Kiti vykdyimo proceso dalyviai, jų teisės ir pareigos.....	25
3 DALIS. VYKDYMO PROCESO ŠALIŲ TEISIŲ GYNIMO BŪDAI IR JŲ ĮGYVENDINIMO PROBLEMAS	28
3.1. Bendrieji vykdyimo proceso šalių ir kitų asmenų teisių gynimo būdai.....	30
3.1.1. Skundų dėl antstolio procesinių veiksmų arba atsisakymo juos atlikti nagrinėjimas ..	30
3.1.2. Ieškinių, pareikštų vykdyant teismo sprendimus, nagrinėjimas	33
3.1.3. Pastabos dėl vykdyimo	34
3.1.4. Neatidėliotinas privatus skundas.....	37
3.1.5. Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinys	39
3.1.6. Ieškinys dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus	41
3.2. Išieškotojo teisių vykdyimo procese gynimo būdai	42
3.2.1. Teismo sprendimo nukreipimas vykdyti skubiai	42
3.2.2. Skundai dėl Rechtspflieger'io sprendimų pagal § 11 RpflG	45
3.2.3. Skundas pagal § 71 GBO	47
3.3. Skolininko teisių vykdyimo procese gynimo būdai	48
3.3.1. Sprendimų įvykdyimo atgrėžimas.....	49
3.3.2. Skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdyimą.....	52
3.3.3. Apsauga nuo priverstinio vykdyimo pagal § 765a ZPO	53
IŠVADOS.....	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	58
SANTRAUKA.....	62
ZUSAMMENFASSUNG.....	64

„*Ubi ius, ibi remedium*“ – Jei įstatymas suteikia teisę, jis duoda ir priemonę jai apginti.

Įvadas

Viena iš teisės funkcijų – užtikrinti stabilumą visuomenėje. Žmonių visuomenė yra sudėtinga sistema ir tam, kad ji funkcionuotų, reikia patikimos valdymo ir teisėsaugos institucijų, jų veiklos reglamentavimo visumos. Vystantis socialiniams ir ekonominiams santykiams vyksta pasikeitimai šalies socialiniuose, ekonominiuose ir politiniuose procesuose, atsiranda naujos verslo sąlygos, daugėja galimybių pasinaudoti besivystančiomis technologijomis, tobulėjančiomis ekonominio ir socialinio gyvenimo perspektyvomis. Tobulėjant visuomenei, atsiranda vis tobulesnių asmenų teisių ar įstatymų saugomų interesų pažeidimo būdų.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso¹ (toliau tekste – LR CPK) 2 straipsnį civilinio proceso tikslai – ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimant sprendimus ir juos vykdant, taip pat kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių, aiškinti ir plėtoti teisę. Įstatyme civilinio proceso tikslai išdėstyti nuoseklia tvarka, atsižvelgiant į jų realizavimo eiliškumą, ir atskleidžia pačią civilinio proceso paskirtį. Remiantis tuo, galima teigti, kad civilinis procesas apima procesinius veiksmus nuo ginčo perdavimo teismui momentu, atitinkamo sprendimo priėmimo ir šio sprendimo įvykdymo. Procese turi būti pasiektas rezultatas, kuomet asmenų interesai yra apginti, o teisinė taika atkurta. Asmenims, ginantiems savo pažeistas teises, neužtenka to, kad būtų priimtas teismo sprendimas ar konstatuotas pažeidimo faktas, jiems yra būtinas ir to sprendimo įvykdymas. Vykdyto procesas reglamentuotas LR CPK VI dalyje, ir tai, vadovaujantis LR CPK sandara, tik dar kartą patvirtina, jog tam tikrais atvejais neužtenka priimti sprendimą, reikia jį ir įvykdyti. Teismo sprendimo nevykdant, silpnėja pasitikėjimas šalies teisine sistema, jos atskiromis valdžios institucijomis, griaunamas tikėjimas įstatymų viršenybe ir galia, stiprinamas teisės nihilizmas. Vokietijoje vykdyto procesą reglamentuoja civilinio proceso kodekso² (vok. *Zivilprozessordnung* – toliau tekste ZPO) Aštuntoji knyga. Abiejų valstybių (Lietuvos ir Vokietijos) vykdyto proceso tikslai beveik sutampa, bet priemonės jiems pasiekti skiriasi iš esmės. Taigi, sprendžiant dėl to, ar pasiektas procesui keliamas tikslas – asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės bei teisėti interesai yra pažeisti ar ginčijami, interesų gynimas, tenka atsakyti į klausimą, kokiais konkrečiais būdais ir priemonėmis to buvo siekiama. Asmenų teisių gynimas vykdant teismo sprendimus Lietuvoje pasireiškia tokiomis procesinėmis

¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002. Nr. 36-1340.

² *Zivilprozessordnung* (ZPO) // Duomenys internete:

<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/zpo/gesamt.pdf>, Prisijungimo laikas: 2009-09-30.

formomis, kaip teismo sprendimų nukreipimas vykdyti skubiai, skundų dėl antstolio procesinių veiksmų ar atsisakymo juos atlikti nagrinėjimas, vykdymo proceso šalių ir kitų asmenų ieškinių nagrinėjimas ginčo teisenos tvarka bei atgręžtinis sprendimo vykdymas. Vokiečių civilinio proceso teisėje vykdymo proceso šalių ir trečiųjų asmenų teisių gynimo formų išskiriama daugiau:

- 1) Pastabos dėl vykdymo (vok. *Vollstreckungserinnerung*, ZPO § 766);
- 2) Neatidėliotinas privatus skundas (vok. *sofortige Beschwerde*, ZPO § 793);
- 3) Skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdymą (vok. *Vollstreckungsabwehrklage*, ZPO § 767);
- 4) Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinys (vok. *Drittwiderspruchsklage*, ZPO § 771);
- 5) Ieškinys dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus (vok. *Klage auf vorzugsweise Befriedigung*, ZPO § 805);
- 6) Apsauga nuo priverstinio vykdymo (vok. *Antrag auf Vollstreckungsschutz*, ZPO §765a);
- 7) Skundai dėl Rechtspfleger'io sprendimų pagal Rechtspfleger'ių įstatymo³ (vok. *Rechtspflegergesetz* – toliau tekste RPflG) § 11 (vok. *Rechtsbehelfe gegen Entscheidungen des Rechtspflegers*, RPflG § 11);
- 8) Skundai pagal žemės kadastro ir registro įstatymo⁴ (vok. *Grundbuchordnung* – toliau tekste GBO) § 71 (vok. *die Beschwerde nach § 71 GBO*).

Darbo objektas – Vykdyto proceso šalių teisių gynimo būdai Lietuvoje ir Vokietijoje. Teorinės ir praktinės problemos, kylančios ginant pažeistas vykdymo proceso šalių teises, aptiriamos atskirai aprašant kiekvieną būdą bei jo požymius abejose valstybėse. Atskirai aptiriamas vykdymo procesas, kaip savarankiška civilinio proceso stadija, Lietuvoje ir Vokietijoje, vykdymo proceso teisinių santykių subjektinė padėtis.

Lietuvos civilinio proceso teisės teorijoje ši problematika nėra nauja. Magistro baigiamajam darbui pasirinktos temos mokslinį naujumą bei aktualumą sąlygoja tai, kad vykdymo proceso šalių teisių gynimo būdai ir priemonės turi ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę. Teismo sprendimų vykdymo ypatumai nagrinėjami E. Stauskienės, V. Višinskio, V. Nekrošiaus, M. Žolyno ir kitų mokslininkų darbuose, tačiau dažnai darbai yra skirti Lietuvos vykdymo procesui, prabėgomis palyginant su kitomis valstybėmis, atskiriems jo epizodams. Galime teigti, kad mokslinės literatūros šiuo klausimu Lietuvoje beveik nėra. Vokietijoje, atvirkščiai, vykdymo proceso šalių teisių gynimo būdai išsamiai išnagrinėti R. Lackmann, H.J. Musielak, H. Brox, W.D. Walker, W. Grunsky ir kitų autorių darbuose. Temos aktualumą

---

³ Rechtspflegergesetz (RPflG) // Duomenys internete:

http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/rpflg_1969/gesamt.pdf. Prisijungimo laikas: 2009-11-03.

⁴ Grundbuchordnung (GBO) // Duomenys internete:

<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gbo/gesamt.pdf>. Prisijungimo laikas: 2009-11-03.

grindžia dar ir tai, kad lyginami dviejų valstybių, Lietuvos ir Vokietijos, vykdymo proceso šalių teisių gynimo būdai ir priemonės.

Atliekamo mokslinio tyrimo tikslas – išanalizuoti Lietuvos ir Vokietijos vykdymo proceso, kaip baigiamosios civilinio proceso stadijos, esmę, nurodyti vykdymo procese dalyvaujančius subjektus, išvardinti ir apibūdinti vykdymo proceso šalių teisių gynimo būdus ir priemones šiose valstybėse, nurodant įstatymų spragas ir taikymo trūkumus, aptarti teorinį ir praktinį pritaikymą.

Siekdama užsibrėžto tikslo, autorė iškėlė šiuos uždavinius:

- 1) Aptarti bendruosius vykdymo proceso bruožus bei esmę Lietuvoje ir Vokietijoje.
- 2) Nustatyti vykdymo proceso teisinę prigimtį šiose šalyse.
- 3) Atskleisti civilinių procesinių teisinių santykių, susiklostančių Lietuvos ir Vokietijos vykdymo procese, subjekcinę sudėtį.
- 4) Suklasifikuoti ir atskirai aptarti vykdymo proceso šalių teisių gynimo būdus bei priemones Lietuvoje ir Vokietijoje.
- 5) Darbo pabaigoje pateikti apibendrinimus ir išvadas.

Prieš pradėdama įgyvendinti moksliniam – tiriamajam darbui iškeltus uždavinius, autorė iškėlė šią hipotezę: Vykdymo proceso šalių skirtingi teisių gynimo būdai Lietuvoje ir Vokietijoje iš esmės įgyvendina tą patį tikslą – apsaugą nuo interesus pažeidžiančių, neteisėtų vykdymo proceso priemonių.

Iškeltų uždavinių pobūdis suponavo kompleksinį teorinių ir empirinių mokslinio tyrimo metodų naudojimą. Vienas iš empirinių mokslinio tyrimo metodų, kuriuo naudotasi atliekant tyrimą – tai dokumentų analizė. Šio metodo pagalba buvo tiriami tiek galiojantys teisės normų aktai (Lietuvoje: LR Konstitucija, LR CK, LR CPK⁵, LR antstolių įstatymas⁶ ir kt., Vokietijoje: Vokietijos Pagrindinis įstatymas⁷ (vok. *Grundgesetz* – toliau tekste GG), ZPO, RPflG, Vokietijos civilinis kodeksas⁸ (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch* – toliau tekste BGB), ZVG⁹ (vok. *Gesetz über die Zwangsversteigerung und Zwangsverwaltung*), GBO ir kt.), tiek ir individualūs teisės taikymo aktai, t.y. teismų procesiniai dokumentai. Komparatyvistinis (lyginamasis) metodas - pagrindinis mokslinio tyrimo metodas, naudotas šiame darbe. Jo dėka pateikta vykdymo proceso esmė, vykdymo procese dalyvaujantys subjektai, jų pažeistų teisių gynimo būdai skirtingose valstybėse (Lietuvoje ir Vokietijoje). Darbe naudotas sisteminės analizės metodas įgalino

⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36-1340.

⁶ Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 53-2042.

⁷ Grundgesetz für Bundesrepublik Deutschland (GG) // Duomenys internete: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>. Prisijungimo laikas: 2009-11-01.

⁸ Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) // Duomenys internete: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf>. Prisijungimo laikas: 2009-11-01.

⁹ Gesetz über die Zwangsversteigerung und Zwangsverwaltung (ZVG) // Duomenys internete: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/zvg/gesamt.pdf>. Prisijungimo laikas: 2009-11-01.

atskleisti konkrečius būdus ir priemones, per kuriuos vykdymo proceso šalys gina savo pažeistas teises ir teisėtus interesus.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys, skirstomos į smulkesnius struktūrinius vienetus (pirmoji dėstomoji darbo dalis yra labiau susijusi su bendraisiais vykdymo proceso sampratos, prigimties klausimais, antrojoje dėstomojoje dalyje aptariami vykdymo procese dalyvaujantys subjektai, išskiriamos Lietuvos ir Vokietijos vykdymo proceso subjektinės sudėtys, ir taip trečiojoje dėstomojoje dalyje nuosekliai pereinama prie atskirų vykdymo proceso šalių teisių gynimo būdų bei priemonių išskyrimo Lietuvoje bei Vokietijoje). Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, naudotos literatūros sąrašas bei darbo santrauka lietuvių bei užsienio (vokiečių) kalba.

1 DALIS. VYKDYMO PROCESO SAMPRATA

Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje¹⁰ pripažįstama, kad sprendimų vykdymas yra sudėtinė asmens teisės į teismą dalis ir ši teisė būtų iliuzinė, jeigu valstybės teisės sistema privalomą teismo sprendimą leistų palikti neįvykdytą, taip darant žalą vienai iš šalių. Dažnai pabrėžiama¹¹, kad civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu. Net po to, tam tikrais atvejais, yra būtinas prievartos aparato panaudojimas siekiant įvykdyti teisingumą. O teisingumas gali būti įvykdytas ir pasiekti savo tikslą tik tada, kai bus teisėtai, greitai ir veiksmingai įvykdytas teismo sprendimas. Asmuo, kuris kreipiasi į teismą, turi būti tikras, kad teismas pripažins jo teisėtus reikalavimus, ir kad jis galės įvykdyti teismo sprendimu patvirtintus savo reikalavimus, pasinaudodamas valstybės leidžiamomis priverstinėmis priemonėmis. Kai dėl vykdymo proceso trūkumų negali būti privalomai realizuojamos materialinės teisės normos, diskredituojama pati teisingumo idėja, nes suinteresuotas asmuo negali pasiekti, kad realiai būtų įvykdytas teismo sprendimas. Įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumo principas įtvirtintas LR CPK 18 straipsnyje. Pagal šį straipsnį, įsiteisėję teismo sprendimas, nutartis, įsakymas ar nutarimas yra privalomi valstybės ir savivaldybių institucijoms, tarnautojams ar pareigūnams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Tais atvejais, kai sprendimas nevykdomas, asmenys, kurių naudai priimtas sprendimas, gali prašyti sprendimą įvykdyti priverstinai. Ar kils būtinybė pasinaudoti įstatyme įtvirtintomis procesinėmis prievartos priemonėmis, priklauso nuo paties priimto teismo sprendimo turinio. Priverstinio vykdymo tvarka vykdomi tik vykdytini teismo sprendimai. Vykdytinumo požymis išreiškiamas per valstybės garantuojamą priimto teismo sprendimo įvykdymą prievarta. „Priverstinis teismo sprendimų vykdymas yra viena iš teismo sprendimų įgyvendinimo formų. Įgyvendinimo sąvoka yra platesnė nei vykdymo sąvoka. Įgyvendinami visi teismo sprendimai, nes jie daro tam tikrą įtaką teisiniams šalių santykiams. Tačiau priverstinai vykdomas ne kiekvienas teismo sprendimas“¹². Paprastai nereikia taikyti priverstinių vykdymo priemonių esant teismo sprendimams pripažinti, nutraukti, pakeisti ar nustatyti teisinius santykius, nes teisinį poveikį daro pats sprendimas. Teorijoje tokie teismo sprendimai laikomi sukeliančiais teisinius padarinius. Vokietijos civilinio proceso teisės doktrinoje taip pat pripažįstama, kad teismo sprendimai dėl pripažinimo (vok. *Feststellungsurteil*) ir dėl teisinių santykių pakeitimo

¹⁰ Europos žmogaus teisių teismo sprendimai. I dalis. Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centras. Vilnius. 2000. 1997 m. kovo 19 d. Hornsby prieš Graikiją bylos sprendimas. Duomenys internete: http://www.etib.lt/site_files/bylos/Hornsby%20v.%20Graikija.doc. Prisijungimo laikas: 2009-11-11.

¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. rugsėjo 24 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 476 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-02-09 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-85/2005 B. Tamkevičienė v. K.J. Jocius. Procesinio sprendimo kategorija: 129.1.

¹² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II tomas. – Vilnius: Justitia, 2005.

(vok. *Gestaltungsurteil*) nereikalauja priverstinio vykdymo, kadangi ieškovo subjekcinės teisės gynimo tikslas pasiekiamas juos priėmus¹³. Lietuvoje, atsižvelgiant į teisės gynimo būdą, teismo sprendimai skirstomi¹⁴ į tris rūšis: Sprendimus dėl teisinių santykių pripažinimo, sprendimus dėl teisinių santykių modifikavimo ir sprendimus dėl priteisimo. Sprendimu dėl pripažinimo patvirtinami, nutraukiami ar pakeičiami tam tikri teisiniai santykiai. Teismo sprendimu dėl pripažinimo yra išsprendžiamas klausimas dėl tam tikros teisės (pavyzdžiui, nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą) pripažinimo ieškovui arba pripažįstama, jog egzistuoja tam tikri materialiniai teisiniai santykiai (pavyzdžiui, tėvystės nustatymas). Sprendimu dėl teisinių santykių modifikavimo pakeičiami ar nutraukiami jau susiklostę tam tikri teisiniai santykiai. Teismui priėmus tokį sprendimą, atsakovui jokių veiksmų atlikti nereikia. Šie teismo sprendimai teisinius padarinius sukuria patys savaime, be priverstinio vykdymo. Sprendimu dėl priteisimo atsakovas įpareigojamas atlikti arba susilaikyti atlikti ieškovo naudai tam tikrus veiksmus¹⁵.

Atsižvelgiant į teismo sprendimo priverstinio vykdymo būtinumą skiriami teismo sprendimai, reikalingi priverstinai vykdyti (vykdytini teismo sprendimai) ir nereikalingi priverstinai vykdyti. Vykdytini yra sprendimai dėl priteisimo, o kiti dažniausiai sukelia teisinius padarinius patys savaime be jokios specialios priverstinio jų vykdymo procedūros (angl. *self-executing judgements*)¹⁶.

Vykdymo proceso metu realiai atkuriamą ginčijama ar pažeista materialinė subjekcinė teisė ar saugomas interesas. „Valstybė, prisiėmusi pareigą užtikrinti materialinių subjektinių teisių gynimą, tai įgyvendina ne tik užtikrindama kiekvienam teisės subjektui teisminę jo pažeistų teisių ir interesų gynybą, bet ir civilinio proceso metu priimto teismo sprendimo įvykdymą prievarta. Šis prievartos mechanizmas yra sutelktas būtent valstybės rankose. Nuo to, kaip vykdomi teismo sprendimai, priklauso konstitucinės teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas ir efektyvus pažeistų ar ginčijamų asmenų subjektinių teisių ar įstatymų saugomų interesų gynimas“¹⁷. „Asmeniui, ginančiam savo pažeistas teises, reikia ne jų pažeidimą deklaruojančio teismo sprendimo arba tik šio pažeidimo konstatavimo, bet realaus teisių gynimo. Tai gali užtikrinti tik veiksminga teismo sprendimų vykdymo sistema“¹⁸.

¹³ Musielak H.J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C.H. Beck, 2004. S. 363.

¹⁴ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulelė, 2008.P.33.

¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-03-26 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-238/2007, procesinio sprendimo kategorijos: 27.2; 116.10.3; 112,1; 129.1.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000-10-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1046/2000, procesinio sprendimo kategorija 36.

¹⁷ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulelė, 2008.P.5.

¹⁸ Višinskis V. Vykdymo procesas Lietuvoje: esama padėtis ir reformavimo kryptys // Jurisprudencija, 2002, t. 28(20).

Manome, kad valstybės įsikišimas panaudojant priverstinio vykdymo priemones užtikrina greitą, realų teismo sprendime numatytų paliepiamų įvykdymą, efektyvią vykdymo proceso šalių ir kitų asmenų teisėtų interesų apsaugą bei teisingumo įgyvendinimą.

1.1. Vykdymo proceso sąvoka, tikslas

Žodis „procesas“ yra lotyniškos kilmės (lot. *processus*). Lietuviškas šio žodžio atitikmuo būtų vyksmas, tam tikra nuosekli, tolygi eiga, raida, žengimas į priekį. Vykdymo procesas – tam tikros rūšies vyksmas, eiga. Pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną, žodis „vykdyti“ reiškia atlikti veiksmus pagal kieno reikalavimus, laikytis reikalavimų, įgyvendinti, realizuoti¹⁹. Vykdymo proceso metu įgyvendinami teismo sprendimai, t.y. atsakovas atlieka veiksmus, kuriuos atlikti jį įpareigojo teismas rezoliucinėje sprendimo dalyje. Atsakovui, neatliekančiam įpareigojimų, tenka taikyti valstybės prievartą²⁰. Teisinės prievartos taikymas yra valstybės monopolis²¹. Tik valstybė leidžia teisės normas ir taiko jose įtvirtintas sankcijas. Pagrindinė prievartos paskirtis – teisinės tvarkos apsauga. Prievarta negali būti taikoma kitaip, kaip tik įstatymo nustatyta tvarka, todėl ir vykdymo procesas – priverstinis teismo sprendimų vykdymas, vykstantis įstatymo nustatyta tvarka. Aiškių vykdymo proceso taisyklių nustatymas ir griežtas jų laikymasis yra būtinas, kuomet sprendžiami su žmogaus teisių apsauga susiję klausimai, taikoma prievarta ir t.t. Teisės normomis sureguliuoti procesiniai teisiniai santykiai susiklosto tarp įvairių subjektų, kurių kiekvienas turi įstatyme numatytas teises ir pareigas. Vykdymo procesas turėtų būti apibrėžiamas ne vien tik kaip valstybės įgaliotų, turinčių teisę taikyti prievartą, bet ir visų kitų proceso subjektų veikla. Apibendrinant, galima sakyti, kad vykdymo procesas – įstatymo nustatyta tvarka valstybės įgaliotų ir kitų asmenų vykdoma veikla, kurios metu priverstinai įvykdomi teismo sprendimai, įgyvendinami teisėti proceso dalyvių interesai, sudaromos sąlygos atkurti teisei taikai.

LR CPK 2 straipsnyje išvardinti civilinio proceso tikslai, t.y. ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, tinkamai taikyti įstatymus teismui nagrinėjant civilines bylas, priimant sprendimus bei juos vykdam, taip pat kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių, aiškinti ir plėtoti teisę. Civilinis procesas vyksta nuosekliai tam tikrais etapais, kurie vadinami stadijomis. Civilinio proceso stadija suprantama kaip procesinių veiksmų ir kaip jų rezultatas susiklosčiusių procesinių teisinių santykių tam tikro proceso tikslui pasiekti visuma²². Lietuvos civilinio

¹⁹ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. 4-asis leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

²⁰ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. – Vilnius: Justitia, 2005.

²¹ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 2.

²² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I T. – Vilnius: Justitia, 2003. P. 47.

proceso teisės moksle paplitusi nuomonė, kad sprendimų vykdymas yra sudedamoji civilinio proceso dalis, tiksliau kalbant – civilinio proceso stadija²³. Manytume, kad įstatymų leidėjo suformuluotais siekiais civiliniame procese galima vadovautis ir vykdymo procese. Laikantis požiūrio, kad vykdymo procesas yra civilinio proceso stadija, manome, kad ir vykdant teismo sprendimus būtina vadovautis civilinio proceso tikslais, nuo jų nenukrypti. Iš to seka pagrindinis vykdymo proceso stadijos tikslas – įvykdyti teismo sprendimą, tai atlikti teisėtai, veiksmingai, operatyviai, užtikrinti asmens pažeistų teisių bei interesų gynimą, teisinės taikos atkūrimą.

Kalbant apie greitą teisinės taikos atkūrimą, turima omenyje, kad kiekvienas asmuo yra suinteresuotas, kad pažeista ar ginčijama subjektinė teisė ar teisėtas interesas būtų apgintas kuo greičiau. Kita vertus, darniu visuomeninio gyvenimo funkcionavimu bei operatyviu jame kylančių konfliktų sprendimu yra suinteresuota ir valstybė.

Vokietijoje išieškotojas gali pradėti priverstinio vykdymo procesą (vok. *Zwangsvollstreckung*), kai jam tai leidžia padaryti sprendimo nuorašas ar kitas vykdymo dokumentas, numatantis priverstinį vykdymą (vok. *Vollstreckungsklausel*). Toks nuorašas yra vadinamas vykdymo nuorašu (vok. *vollstreckbare Ausfertigung*) ir turi būti kuo greičiau pateiktas skolininkui. Vien tik teismo nutarimas, kad atitinkamas įpareigojimas nustatytas, ieškovo reikalavimo nepatenkina. Jei atsakovas savo noru įpareigojimų neatlieka, valstybė, kad būtų įgyvendinta ieškovo teisinė apsauga, privalo teikti jam tolesnę paramą. Civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo įsiteisėjimu, tačiau tiriamasis procesas, kuriame nustatomos ieškovo teisės, nenutrūksta ir pratęsiamas ir papildomas vykdymo procesu, kad būtų patenkinti teisėti ieškovo interesai²⁴.

Priverstinio teismo sprendimo vykdymo procesas yra civilinio proceso dalis ir teismo sprendimas privalo būti priverstinai įvykdytas, kai skolininkas teismo sprendimu nustatyto įpareigojimo savanoriškai nevykdo. Išieškotojas pats savo teisių įgyvendinti negali. Savigalbos draudimas ne tik draudžia išieškotojui imtis tiesioginių veiksnių prieš skolininką, bet tuo pačiu metu siūlo pasinaudoti valstybės leidžiamomis prievartos priemonėmis²⁵. Vykdymas yra orientuotas į materialinės teisės įgyvendinimą. Tai lemia pagrindinį vykdymo proceso tikslą – išieškotojo interesų įgyvendinimą (jei reikia, panaudojant prievartą) ir teisinės taikos atkūrimą.

Apibendrinant galima apibrėžti, jog vykdymo procesas Vokietijoje – tai vykdomojo dokumento pagrindu atliekami tam tikri teisiniai veiksmai, išieškotojo reikalavimui, nukreiptam prieš skolininką, patenkinti, išieškotojo teisei apsaugai įgyvendinti bei teisei taikai atkurti, reikalui esant, pasinaudojant valstybės leidžiamomis prievartos priemonėmis. Vykdymo proceso sąvokos Lietuvos ir Vokietijos teisės doktrinoje, galima sakyti, yra panašiai apibrėžiamos. Nors

²³ Žolynas M. Vykdymo procesas – civilinio proceso stadija ar savarankiškas procesas? // Teisė, 2007, 62 tomas.

²⁴ Musielak H.J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C.H. Beck, 2004. S. 363.

²⁵ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 2.

abejose valstybėse akcentuojami skirtingi vykdymo proceso sąvokų elementai, tačiau siekiama tų pačių civiliniame procese apibrėžtų tikslų, kaip tam tikrų vadovaujančių idėjų. Būtent tai leidžia pripažinti vykdymo procesą civilinio proceso dalimi.

1.2. Vykdymo procesas – baigiamoji civilinio proceso stadija

Šiuolaikinėje civilinio proceso teisės doktrinoje egzistuoja keletas nuomonių dėl teisinės vykdymo proceso prigimties. Šios nuomonės dažniausiai skirstomos į tris grupes: 1) vykdymo procesas yra baigiamoji civilinio proceso stadija; 2) vykdymo procesą reguliuojančios teisės normos sudaro savarankišką teisės šaką (vykdymo teisę arba vykdymo proceso teisę); 3) vykdymo procesą reguliuojančios normos yra administracinės teisės dalis²⁶.

1999 m. įvykdžius antstolių institucinę reformą²⁷ ir nuo 2003 m. sausio mėn. 1 d. Lietuvoje pagrindines teismo sprendimų vykdymo funkcijas perdavus privatiems antstoliams, kilo nemažai klausimų dėl vykdymo proceso vietos teisės sistemoje pasikeitimo. Pagrindines sprendimų vykdymo funkcijas perdavus privatiems antstoliams būtų galima teigti, jog teismo sprendimų vykdymas nebėra civilinio proceso dalis. Tačiau tai, kas ir kaip vykdo priimtą teismo sprendimą, dar nenulemia vykdymo proceso vietos pasikeitimo civilinio proceso teisės sistemoje. Teismas toliau dalyvauja sprendžiant įvairaus pobūdžio klausimus vykdymo procese: išduoda vykdomuosius raštus, vykdo antstolio procesinės veiklos kontrolę, sprendžia antstolių nušalinimo klausimus ir pan.²⁸.

Teismo sprendimų vykdymas yra baigiamoji civilinio proceso stadija, kurios metu įgyvendinamas teismo sprendimas, o išieškotojas ir skolininkas realiai patiria teisinius ir turtinius teismo sprendimo padarinius. Vykdamas teismo sprendimus, privalu griežtai laikytis įstatymo nustatytos priverstinės teismo sprendimų vykdymo tvarkos, kad nebūtų pažeidžiamos išieškotojo, skolininko bei trečiųjų asmenų teisės ir teisėti interesai²⁹. Tik tada, kai įvykdomas teismo sprendimas, įgyvendinamas teismo sprendimo privalomumo principas (LR CPK 18 str.).

Laikantis požiūrio, kad vykdymo procesas yra baigiamoji civilinio proceso stadija bei, kad vykdymo procese yra įgyvendinami bylos nagrinėjimo stadijoje priimti sprendimai, būtų logiška teigti, jog vykdymo proceso šalių teisių gynimo būdai yra neatsiejamai susiję su priimtu teismo sprendimu. Būtent priėmus teismo sprendimą (ir jam įsiteisėjus), „seka“ vykdymo procesas, kurio metu minėtas teismo sprendimas įgyvendinamas. Vykdymo proceso šalių teisių

²⁶ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulelė, 2008. P. 27.

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 27 d. nutarimas Nr. 1484 „Dėl teismo antstolių institucinės reformos metmenų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 1999, Nr. 114-3306.

²⁸ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulelė, 2008. P. 31.

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-01-09 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-161/2007 (S), procesinio sprendimo kategorija 129.18.

gynimo būdai yra sąlygoti priimto teismo sprendimo. Šalys, siekdamas apsaugoti savo teises ir teisėtus interesus, gali skųsti teismo sprendimo pagrindu vykdomus priverstinius vykdymo veiksmus. Pavyzdžiui, pateikti skundą dėl antstolio veiksmų ar atsisakymo juos atlikti, arba pareikšti pastabas dėl vykdymo (vok. *Vollstreckungserinnerung*) ir pan., gali prašyti patį teismo priimtą sprendimą vykdyti skubiai, jeigu dėl ypatingų aplinkybių uždelsimas įvykdyti sprendimą gali padaryti išieškotojui didelę žalą arba iš viso gali būti neįmanoma ar labai sunku sprendimą įvykdyti. Teismo sprendimas teisinius padarinius sukelia tik jam įsiteisėjus. Kadangi byloje dalyvaujantiems asmenims suteikta teisė ginčyti teismo sprendimą apeliacine tvarka, nelogiška būtų pradėti jį įgyvendinti ką tik priimtą³⁰. Taigi, vykdymo proceso šalys, gindamos savo teises, atsiduria tarpinėje stadijoje, kai teismo sprendimas yra dar neįsiteisėjęs, o vykdymo veiksmai jau atliekami. Pavyzdžiui, sprendimus ir nutartis dėl išlaikymo priteisimo, dėl iškeldintų iš gyvenamųjų patalpų asmenų įkeldinimo ir kitais LR CPK numatytais pagrindais, teismas nukreipia vykdyti skubiai dar jiems neįsiteisėjus. Įstatymų leidėjas tai sąmoningai numatė, kad būtų užtikrinta vykdymo proceso šalių teisėtų interesų apsauga ir/arba išvengta galima žala išieškotojui.

Be minėtos vykdymo proceso, kaip civilinio proceso stadijos, arba jo dalies, teisinės prigimties teorijos, išskiriama ir kita teorija, kuri vykdymo procesą laiko savarankiška teisės šaka. Savarankiškai teisės šakai reikalingos jos atsiradimo sąlygos, išskiriamos teisės teorijoje³¹: 1) visuomeninių santykių savitumo laipsnis; 2) socialinė jų svarba; 3) nebuvimas galimybės tuos santykius reguliuoti jau turimų teisės šakų normomis; 4) būtinybė taikyti šiai santykių grupei specialų teisinio reguliavimo metodą.

Vykdymo procesą pripažinti savarankiška teisės šaka būtų galima tik tuo atveju, jeigu jis pasižymėtų savarankišku, tik tai teisės šakai būdingu teisinio reguliavimo dalyku ir metodu³². Tiek vykdymo procesui, tiek civiliniam procesui būdinga tam tikra tikslų, principų ir kitų institutų (nušalinimo, taikos sutarties ir kt.) vienovė. Vykdymo proceso, kaip civilinės bylos tęsinio arba civilinio proceso stadijos, teorijai pritariama ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo bei Europos Žmogaus Teisių Teismo nutarimuose ir sprendimuose. 2003 m. kovo 6 d. Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *Jasiūnienė v. Lietuva* (Nr. 41510/98) priimtame sprendime nurodė, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė kreiptis į teismą dėl civilinio pobūdžio teisių ir pareigų nustatymo apima ir pareigą vykdyti teismo priimtus sprendimus. Teisė į teismą būtų iliuzinė, jei valstybės vidaus

³⁰ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II Tomas. Vilnius: Justitia, 2005. P. 166.

³¹ Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, antrasis leidimas, 2004.

³² Stauskienė E. Teisinė vykdymo proceso prigimtis // Jurisprudencija. 2007. 1(91).

teisė neužtikrintų teismų sprendimų vykdymo, todėl bet kokio teismo priimto sprendimo vykdymas yra „teisės į teismą“ pagal Konvencijos 6 straipsnio dalį sudėtinė dalis³³.

Kad priverstinio teismo sprendimo vykdymo procesas yra civilinio proceso dalis, pripažįsta ir vokiečių procesualistai³⁴. Priverstinis teismo sprendimas privalo būti priverstinai įvykdytas, kai skolininkas teismo sprendimu nustatyto įpareigojimo savanoriškai nevykdo, o išieškotojas pats savo teisių įgyvendinti negali, nes tai draudžia įstatymas.

Pagal LR CK 1.139 straipsnį panaudoti savigną ginant savo civilines teises leidžiama tik kodekso numatytais atvejais. Savignos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį ir kiekvienu konkrečiu atveju neperžengti savignos ribų. Savigną – tai pati pirmoji, seniausia ginčų sprendimo forma, kai teisę turintis asmuo ją įgyvendina pats, nesikreipdamas į jokių trečiąjį asmenį. Šiuolaikinėje visuomenėje daugumoje valstybių tiek savigną, tiek savigalbą įgyvendinant ar atkuriant pažeistas subjektines teises yra draudžiama. Lygiateisiškumo principas reikalauja, kad ginčo atveju būtų išklaustytos abi šalys, ir kiekvienai jų turi būti užtikrinta galimybė ginčą išspręsti sąžiningai, laikantis vienodų taisyklių.

Vokietijos civilinio proceso teisės doktrinoje išskiriamas tiriamasis, kuriame nagrinėjama bylos esmė, taikomos teisės normos ir kuris, laiko atžvilgiu, trunka iki teismo sprendimo įsiteisėjimo (vok. *Erkenntnisverfahren*), ir vykdymo procesas, kuris „tarnauja“ teismo sprendimo vykdymui. Tiriamasis ir vykdymo procesai yra civilinio proceso dalys, turi bendrų bruožų, atsižvelgiant į procesines prielaidas, kaip leistina bylų nagrinėjimo tvarka (vok. *Zulässigkeit des Rechtsweges*), šalių veiksnumas (vok. *Parteifähigkeit*), poreikis apginti teises (vok. *Rechtsschutzbedürfnis*)³⁵, ir kt. Be egzistuojančio bendrumo, šie procesai yra iš esmės skirtingi. Pavyzdžiui, žodiškumo principas (§ 128 ZPO) galioja išskirtinai tiriamajam procesui, abiejuose procesuose veikia skirtingos institucijos ir pan. Priverstinis teismo sprendimo vykdymo procesas nėra būtina tiriamojo proceso pasekmė. Priverstinis teismo sprendimo vykdymas yra nereikalingas, kai skolininkas savanoriškai paklūsta teismo nurodymui. Tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, teismo sprendimą vykdant skubiai, tiek tiriamasis procesas (pavyzdžiui, apeliacinė instancija), tiek vykdymo procesas gali vykti tuo pačiu metu³⁶. Vis dėlto, tai nepaneigia teisės doktrinoje nusistovėjusios nuomonės, kad vykdymo procesas yra tiriamojo proceso tęsinys. Teisinė tvarka turi užtikrinti priverstinį teismo sprendime užfiksuotų teisių

³³ JASIUNIENE v. LITHUANIA – 41510/98 (2003) ECHR 122 (6 March 2003). Duomenys internete <http://www.bailii.org/cgi-bin/markup.cgi?doc=eu/cases/ECHR/2003/122.html&query=jasiuniene> . Prisijungimo laikas: 2009-10-23.

³⁴ Musielak H.J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C.H. Beck, 2004. S. 363.

³⁵ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 4.

³⁶ Ibid. S. 5.

įgyvendinimą. Pasak W. Grunsky, jei skolininkas savanoriškai nevykdo teismo sprendimo, po taip vadinamo tiriamojo proceso turi sekti priverstinis teismo sprendimo vykdymas³⁷.

Vykdymo procesas nelaikomas savarankiška teisės šaka, o pripažįstamas civilinio proceso, kurį sudaro tiriamasis ir vykdymo procesai, dalimi. Civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu ir jo įsiteisėjimu, jis turi būti pratęstas vykdymo procesu, taip užtikrinant ieškovo teisę gauti tai, ką priteisė teismas jo naudai. E. Stauskienės nuomone, nėra pagrindo teigti apie savarankiškos teisės šakos – vykdymo teisės egzistavimą, nes civilinio proceso tikslas pasiekiamas ne išnagrinėjus bylą ir priėmus teismo sprendimą, bet tokį teismo sprendimą realizavus³⁸.

Vertindami Lietuvos ir Vokietijos procesualistų nuomones apie vykdymo procesą, vyraujančią teisės doktriną šiose šalyse, manome, kad priverstinio teismo sprendimų vykdymo procesas yra savarankiška civilinio proceso stadija. Tik įvykdžius teismo sprendimą užtikrinamas jo ir apskritai teismo valdžios realumas.

---

³⁷ Grunsky W. Zivilprozessrecht. – München: Luhterhand, 2003. S. 2.

³⁸ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S); Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. P. 70.

2 DALIS. SUBJEKTAI, DALYVAUJANTYS VYKDYMO PROCESĖ

Civilinių procesinių teisinių santykių subjektai atsižvelgiant į jų vaidmenį civiliniame procese skirstomi į: a) vykdančius teisingumą ir užtikrinančius teismo sprendimų įgyvendinimą; b) proceso dalyvius (tai byloje dalyvaujantys asmenys ir kiti proceso dalyviai)³⁹. Pirmajai grupei priskiriami teismas, antstolis, teismo tarnautojas ir kiti subjektai, vykdančys teisingumą ir užtikrinantys teisingumo vykdymo akto – priimto teismo sprendimo, nutarties ar nutarimo – įgyvendinimą. Teisingumo vykdymo subjektu galima laikyti ne tik teismą, bet ir kitus valstybės įgaliotus asmenis, kuriems suteikti valdingi įgaliojimai vykdyti teisingumą bei užtikrinti jo vykdymą. Antrajai grupei priskiriamos bylos šalys, suinteresuotieji asmenys ir kiti procese dalyvaujantys asmenys (kviestiniai, vertėjai, ekspertai ir pan.).

Asmenys, norėdami tapti teisinių santykių subjektais, turi pasižymėti tam tikra teisine charakteristika – teisiniu subjektiškumu⁴⁰. Teisinį subjektiškumą sudaro procesinis teisnumas ir veiksnumas. Kad taptų teisinio santykio dalyvis teisinių santykių subjektu, teisinio subjektiškumo neužtenka, dar būtina teisės norma (ar teisės principas), nustatanti galimybę atitinkamam asmeniui dalyvauti teisiniame santykiyje, bei atitinkamų veiksmų (teisinių faktų) atlikimas. Tik būdamos visos kartu, šios prielaidos sudaro pagrindą atsirasti ir funkcionuoti teisiniam santykiui. Pagal vykdomas funkcijas teisiniai santykiai skirstomi į reguliavimo ir į valstybės (teisinės) prievartos taikymo santykius. Reguliavimo teisiniai santykiai yra tokie, kuriais asmenys siekia įgyti subjektinių teisių, jas įgyvendinti, apsaugoti. Valstybės prievartos taikymo santykiai atsiranda pažeidus pozityviosios teisės normų reikalavimus (atsisakius vykdyti pareigas), kai reikia užtikrinti reguliavimo santykių pagrindu įgytų teisių bei pareigų realumą, susiaurinti teisės pažeidėjo teises taikant jam tam tikras sankcijas, išreikalauti padarytos žalos atlyginimą, kai kaltas asmuo nenori šito padaryti savanoriškai⁴¹. Valstybės taikoma prievarta neabejotinai paveikia pagrindines skolininko teises, todėl prievartos taikymas turi būti apribotas ir griežtai reglamentuotas.

Vykdyimo procese susiklostančių teisinių santykių subjektais paprastai laikomi teismo sprendimus vykdančias subjektas (teismo antstolis, antstolis, vykdytojas ir kt.), teismas, vykdyimo proceso šalys ir suinteresuoti asmenys bei pagalbinės funkcijas vykdyimo procese atliekantys subjektai⁴² (kviestiniai, vertėjai, ekspertai ir kt.).

Subjektai, dalyvaujantys vykdyimo procese Vokietijoje, skirstomi į priverstinio teismo sprendimo vykdyimo organus, vykdyimo proceso šalis ir trečiuosius asmenis. Vykdyimo organui

³⁹ Mikelėnas V. Civilinis procesas. I dalis. Vilnius: Justitia, 1997.

⁴⁰ Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004, P. 409.

⁴¹ Ten pat, P. 426.

⁴² Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdyimo procese // Jurisprudencija. 2008, Nr. 7 (109).

vengiant atlikti vykdymo veiksmus, išieškotojas turi teisę kreiptis į teismą ir pareikšti pastabas dėl vykdymo (§ 766 II ZPO), o jo reikalavimų nepatenkinus, pateikti skundą pagal § 793 ZPO.

Priverstinio teismo sprendimo vykdymo organai yra: teismo antstolis (vok. *Gerichtsvollzieher*), vykdymo teismas (vok. *Vollstreckungsgericht*), proceso teismas, kuriam pavesta nagrinėti bylą (vok. *Prozessgericht*) bei žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnyba (vok. *Grundbuchamt*).

Priverstinio teismo sprendimo vykdymo veiksmus, kiek tai nepavesta teismams, atlieka teismo antstolis (vok. *Gerichtsvollzieher*) (§ 753 I ZPO). Plačiausi teismo antstolio įgaliojimai suteikti vykdant priverstinio pobūdžio veiksmus, kuriems atlikti reikalinga panaudoti prievartą. Visų pirma tai būtų išieškojimas iš kilnojamųjų daiktų (§ 808 ZPO) ir gražintų daiktų perdavimas išieškotojui (§ 883 ZPO). Teismo antstolio teisinę padėtį nustato žemių tarnybos ir teismo antstolio įstatymai⁴³. Savo veikloje teismo antstolis veikia kaip savarankiškas teisingumo vykdymo subjektas, o kaip tarnautojas – pavaldus jį kontroliuojančiam pirmos pakopos teismo (vok. *Amtsgericht*) teisėjui, t.y. to teismo, kurio teritorijoje teismo antstolis veikia. Tarp teismo antstolio ir išieškotojo susiklosto oficialūs teisiniai santykiai. Išieškotojas privalo kreiptis ne į bet kurį teismo antstolį, o tik pagal teismo antstoliui priklausančią veiklos teritoriją. Išieškotojas negali teismo antstolio reikalauti, kad pastarasis atliktų tam tikrus veiksmus jam nepriklausančioje veiklos teritorijoje, tačiau, dėl teismo antstolio neveikimo jo veiklos teritorijoje, išieškotojas gali kreiptis į teismą pareikšdamas pastabas dėl vykdymo (vok. *Vollstreckungserinnerung*, § 766 ZPO). Teismo antstolio negalima laikyti išieškotojo atstovu⁴⁴. Išieškotojas neatsako už kaltai atliktus teismo antstolio veiksmus. Tokiu atveju, valstybei kyla pareiga atlyginti nuostolius (Art. 34 GG, § 839 BGB).

Vykdymo teismas (vok. *Vollstreckungsgericht*) taip pat yra priverstinio teismo sprendimo vykdymo organas. Vykdymo teismas yra pirmosios pakopos teismas (vok. *Amtsgericht*)⁴⁵, kurio priklausančioje veiklos teritorijoje turi būti priverstinai vykdomas arba jau įvykdytas teismo sprendimas (§ 764 I, II ZPO). Šis teismas turi išimtinį teismingumą (§ 802 ZPO). Vykdymo teismas veikia per teisėjus ir per *Rechtspfleger*'ius⁴⁶. *Rechtspfleger*'is yra aukštesnės pakopos valstybinės tarnybos pareigūnas (§ 2 RPflG), yra nepriklausomas ir laikosi tik įstatymo (§ 9 RPflG). Teisėjui paliekama teisė tik į kelis sprendimus (§17, § 20 RPflG). Visų pirma jis yra atsakingas už pastabas dėl teismo antstolio vykdomo priverstinio teismo sprendimo vykdymo rūšies ir būdo, taip pat dėl *Rechtspfleger*'io taikomų priemonių bei sprendimų (§ 11

⁴³ Brox H. Walker W. D. *Zwangsvollstreckungsrecht*. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 10.

⁴⁴ *Ibid.* S. 11.

⁴⁵ Aut. past.: das *Amtsgericht* – Apylinkės teismas, pirmosios pakopos (grandies) teismas (Vokietijoje).

⁴⁶ Aut. past.: der *Rechtspfleger* – justicijos tarnautojas, valdininkas, turintis teisinį išsilavinimą, bet neturintis teisės būti teisėju.

RPfIG ir § 766 ZPO; § 793 ZPO ir § 11 RPfIG). Vykdyto veiksmus, kuriuos atlikti kompetentingas yra Rechtspfleger⁴⁷, gali teisėtai atlikti ir teisėjas (§ 8 RPfIG).

Proceso teismas, kuriam pavesta nagrinėti bylą pirmąją instanciją (vok. *Prozessgericht*), retai kada pripažįstamas teismo sprendimo vykdyto organu (§§ 887, 888, 890 ZPO). Kaip pirmosios instancijos teismas gali būti laikomas pirmosios pakopos teismas (vok. *Amtsgericht*), pirmąją instanciją veikiantis antrosios instancijos civilinių ir baudžiamųjų bylų teismas (vok. *Landgericht*) ir darbo ginčų teismas (vok. *Arbeitsgericht*), tačiau ne Aukščiausiasis žemės teismas (vok. *Oberlandesgericht*) ir ne federacinės žemės darbo ginčų teismas (vok. *Landesarbeitsgericht*), kadangi šie teismai yra antrosios instancijos teismai. Bylą išnagrinėjęs teismas sprendžia jam pateiktus skundus, kuriais išieškotojas arba skolininkas nori apginti savo teises priverstinio teismo sprendimo vykdyto metu⁴⁷ (pavyzdžiui, skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdymą (vok. *Vollstreckungsabwehrklage nach § 767 ZPO*). Pirmosios instancijos teismas turi kompetenciją priimti sprendimą dėl apsaugos iškeldinimo metu (§ 721, § 794a ZPO). Sprendimus priimti kompetentingi yra teisėjai (vok. *Richter*).

Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnyba (vok. *Grundbuchamt*) kaip vykdyto organas veikia tada, kai įgyvendinant priverstinį teismo sprendimo vykdymą įtraukimas į žemės kadastrą tampa būtinas, pavyzdžiui, priverstinės hipotekos įtraukimas (vok. *Eintragung einer Zwangshypothek nach § 866-867 ZPO*) ir arešto uždėjimas hipoteka užtikrintam reikalavimui (§ 830 ZPO)⁴⁸. Minėtus veiksmus atlieka Rechtspfleger⁴⁹ (§ 3 Nr. 1 h RPfIG)⁴⁹.

Vokietijoje priverstinis teismo sprendimo vykdymas yra dvišalis procesas⁵⁰, kuriame išieškotojas yra reikalavimo turėtojas, o skolininkas yra tas, kuriam tas reikalavimas yra pateiktas įvykdyti. Tarp išieškotojo ir skolininko susiklosto teisiniai vykdyto santykiai (vok. *Vollstreckungsverhältnis*). Tačiau išieškotojas pats nesiima priverstinių vykdyto veiksmų, tai gali atlikti tik kompetentingi, valstybės įgalioti, pareigūnai ar tarnautojai.

Įvairiais pagrindais priverstinio teismo sprendimo vykdyto procese dalyvauja ir tretieji asmenys. Pasitaiko nemažai atvejų, kai vykdyto procese prieš skolininką uždedamas areštas daiktams, kurie yra pas trečiuosius asmenis, arba kurie priklauso tretiesiems asmenims. Tretieji asmenys nėra proceso šalys. Jie, tretieji asmenys, savo teises apginti gali paduodami skundus pagal §§ 766, 771, 793 ZPO.

Teisės teorijoje teisiniai santykiai apibūdinami kaip teisės normomis arba teisės principais sureguliuoti ir dėl to socializuoti žmonių santykiai, kurių dalyviai tarpusavyje

⁴⁷ Musielak H.J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C.H. Beck, 2004. S. 367.

⁴⁸ Ibid. S. 367.

⁴⁹ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 12.

⁵⁰ Ibid. S. 8.

susaistyti valstybės ginamos privalomosios abipusių teisių ir pareigų pusiausvyros⁵¹. Jei teismo sprendimas yra nevykdomas, nes asmenys, kurių priedermė taikyti įstatymus, ginti ir atkurti pažeistas asmenų teises bei teisėtus interesus, blogai atlieka arba visai neatlieka savo pareigų, griauamas valstybės autoritetas, nukenčia pasitikėjimas valstybės valdžia.

2.1. Antstolis, antstolio padėjėjas

Antstolio institutas, kaip šiuolaikinio teisingumo mechanizmo sudedamoji dalis, turi daugiau kaip 500 metų istoriją. Jo ištakos glūdi Kijevo Rusios bei feodalinės Lietuvos teisėje. Teismo antstolio pirmtakai – diečkus, vižas ir vaznys – minimi XVI-XVIII a. istorijos šaltiniuose.

Diečkus XVI a. buvo teismo pareigūnas, be kitų teisėjo pavedimų vykdamas teismo sprendimus. Diečkai veikė iki XVI a. pabaigos⁵². Lietuvos statutuose, be diečkaus, nurodomi ir kiti sprendimus padedantys vykdyti pareigūnai – vižas ir vaznys⁵³. Vižas XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje skirdavo ir prisaikdindavo vaivada, Žemaitijoje – seniūnas. Vižai vykdydavo teismų sprendimus, būdavo oficialūs liudytojai, teismų urėdininkų pasiūsti apžiūrėdavo padarytus nuostolius. Vižas pareigas atlikdavo su dviem kviestiniais šlėktomis, kurie būdavo jo veiksmų liudytojai ir tvirtintojai⁵⁴. O Vaznius XVI a. pabaigoje kiekvienoje apskrityje skyrė vaivada. Vazniai vykdė žemės, pilies, pakamario, Didžiojo kunigaikščio teismo, Lietuvos Vyriausiojo tribunolo ir kitų teismų sprendimus. Vaznio kompetencija buvo labai plati. Vaznys išvežiodavo teismo šaukimus ir kitus su teisimu, karo tarnyba ir valstybės valdymu susijusius dokumentus. Veikdamas kaip teismo antstolis, Vaznys perduodavo skolininko turto valdymą išieškotojui, padėdavo laimėjusiai šaliai išieškoti priteistas sumas ir pan.⁵⁵. Vokietijoje anksčiau teismo antstolio pagrindinė funkcija buvo konfiskuotų daiktų ypatingas žymėjimas. Konfiskuotas daiktas buvo užklijuojamas arešto antspaudu (kitaip – plomba) (vok. *Pfandsiegel*), su išpaustu herbiniu antspaudu. Toks arešto antspaudas vokiečių tarmiškai vadinamas „gegute“ (vok. *Kuckuck*). Toks paprotinis areštuoto turto žymėjimas turi didelę reikšmę ir šiais laikais. Tik dabar arešto antspaudą pakeitė žyma - „Areštuota“⁵⁶.

⁵¹ Vaišvila A. Teisės teorija – Vilnius: Justitia. 2000. P. 318.

⁵² Machovenko J. Vaznys, kaip teismo antstolio pirmtakas, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje // Teisė. 2004. Nr. 50. P.11.

⁵³ Visuotinės lietuvių enciklopedija. XII tomas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007, P. 180.

⁵⁴ Vansevičius S. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai-teisiniai institutai: pagal 1529, 1566 ir 1588 m. Lietuvos Statutus. Vilnius, 1981. P.59.

⁵⁵ Machovenko J. Vaznys, kaip teismo antstolio pirmtakas, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje // Teisė. 2004. Nr. 50. P. 6.

⁵⁶ Neseemann U. Gerichtsvollzieher in Vergangenheit und Zukunft. Zeitschrift für Zivilprozess, 119. Bd., 2006. S. 87-108. Duomenys internete: <http://de.academic.ru/dic.nsf/dewiki/513798>.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Lietuvoje liko galioti 1964 m. Civilinio proceso kodeksas su priimtais esminiais pakeitimais. Ypač dažnai buvo keičiamos teismų sprendimų vykdymo procesą reguliuojančios normos. Teisiškai įtvirtinus privačią nuosavybę, kuri sudaro tautos ūkio pagrindą, suteikus ūkio subjektams veiklos laisvę ir iniciatyvą, susiformavo sudėtingesni ūkiniai santykiai, todėl tapo būtina peržiūrėti vykdymo procesą reglamentuojančias normas.

1999 m. gruodžio 27 d. buvo patvirtintas Sprendimų vykdymo ir teismo antstolių kontorų institucinės reformos metmenų projektas, kuriame numatyta Prancūzijos pavyzdžiu sukurti privačių antstolių kontorų sistemą. 2000 m. spalio 10 d. priimtas Teismo antstolių įstatymas reglamentavo teismo antstolių statusą, jų priėmimo į tarnybą ir atleidimo iš jos tvarką, jų teises ir pareigas, atsakomybę ir kitus teismo antstolių veiklos ir teismo antstolių kontorų sistemos funkcionavimo ypatumus. Teismo antstolių įstatymas nustojo galioti 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojus antstolių įstatymui, kuriame antstoliai apibrėžiami kaip savarankiškai veikiantys profesines paslaugas teikiantys asmenys. Atlikdami savo funkcijas, antstoliai yra nepriklausomi ir savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Antstolių įstatymu bei kitais įstatymais ir teisės aktais, Antstolių profesinės etikos kodeksu. Taigi, pagal Antstolių įstatymo 2 straipsnio 1 dalį, antstolis – tai valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas⁵⁷. Antstolis gali teikti Antstolių įstatyme numatytas paslaugas, jei tai netrukdo jam atlikti antstolio funkcijų. Pagal LR CPK 585 straipsnio 1 dalį antstolio reikalavimai vykdyti sprendimus, pateikti turimą informaciją apie skolininko turtinę padėtį, susipažinti su sprendimams vykdyti būtiniais dokumentais ar susilaikyti nuo veiksmų, galinčių trukdyti vykdyti sprendimus, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, privalomi visiems asmenims ir turi būti įvykdyti per antstolio nustatytą terminą. Terminų nenustatymas suponuoja galimybę atsirasti piktnaudžiavimams bei vykdymo proceso vilkinimui. Siekdamas to išvengti, apginti teisėtus šalių ir kitų asmenų interesus, įstatymų leidėjas antstoliui valdingus įgalinimus suteikia tik vykdant funkcijas, o teikdamas paslaugas, tokių valdingų įgalinimų antstolis neturi ir veikia tik kaip laisvas, profesines paslaugas teikiantis asmuo. Visais atvejais antstolio vykdomojoje veikloje pirmenybė turi būti teikiama funkcijų atlikimui, paslaugas jis gali teikti tik tada, jei tai netrukdo funkcijų atlikimui. Antstolis privalo vykdyti įstatymų nustatytus vykdomuosius dokumentus, teismo pavedimu konstatuoti faktines aplinkybes, teismo pavedimu perduoti ir įteikti dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims, atlikti kitas įstatymų nustatytas funkcijas. Teisės aktų nustatyta tvarka antstolis gali teikti šias paslaugas: 1) saugoti

⁵⁷ Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 53-2042.

(administruoti) turtą vykdymo procese; 2) konstatuoti faktines aplinkybes, perduoti ir įteikti dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims nesant teismo pavedimo; 3) teikti konsultacijas – patarimus teisės klausimais; 4) aukciono tvarka realizuoti įkeistą kilnojamąjį turtą; 5) tarpininkauti vykdant turtines prievoles. Paslaugų teikimas neturi trukdyti atlikti įstatymų nustatytas funkcijas. Teikdamas paslaugas, antstolis privalo vengti interesų konflikto ar kitų aplinkybių, kurios galėtų kelti abejonių antstolio objektyvumu ir nešališkumu atliekant įstatymų nustatytas funkcijas. Antstolis negali teikti mokamų paslaugų vykdomosiose bylose, jeigu tuos pačius veiksmus jis turi atlikti priverstinio vykdymo priemonėmis. Atliekant funkcijas ir teikiant paslaugas, turi būti užtikrintas funkcijų atlikimo ir paslaugų teikimo atribojimas. Remiantis antstolių įstatymo 3 straipsniu, antstoliai, atlikdami savo funkcijas, privalo vadovautis antstolių veiklos teisėtumo, kooperacijos ir demokratiškumo, taip pat civilinio proceso principais. Antstolis privalo sąžiningai atlikti profesines pareigas, neatskleisti profesinės veiklos metu jam paaiškėjusių asmeninio gyvenimo aplinkybių, saugoti komercines ir kitas įstatymų saugomas paslaptis. Taigi, antstolis yra įpareigotas laikytis konfidencialumo principo. Vykdydamas vykdomuosius dokumentus, antstolis privalo imtis visų teisėtų priemonių tinkamai apginti išieškotojo interesus, nepažeisdamas kitų vykdymo proceso dalyvių teisių bei teisėtų interesų.

Vokietijoje teismo antstolis (vok. *Gerichtsvollzieher*) yra funkciškai kompetentingas priverstinio teismo sprendimo vykdymo organas. Priverstinį teismo sprendimo vykdymą, kiek tai nepriskirta teismams, vykdo teismo antstoliai (§ 753 I ZPO). Teismo antstolių kompetencijai pirmiausiai priklauso tokios vykdymo priemonės, kurioms gali būti taikoma tiesioginė prievarta: arešto skolininko turtui uždėjimas (§ 808 ZPO) ir tam tikro kilnojamojo daikto grąžinimas (§ 883 ZPO) išieškotojui⁵⁸. Be to, teismo antstolis atlieka ir kitas funkcijas.

Teismo antstolis yra įpareigotas, visas šalių užduotis ir pavedimus atlikti asmeniškai (§ 4 S. 1 GVO), vadovaujantis įstatyme numatytais paliepimais ir laiku, pagal numatytą eiliškumą. Kiekvieną tarnybinį veiksma teismo antstolis privalo protokoluoti (§§ 190, 76 GVO), o protokolas pripažįstamas oficialiu dokumentu.

Savo veiklą teismo antstolis vykdo savarankiškai, pats vertindamas savo galimybes ir veikdamas savo atsakomybe, nevadovaujamas teismo, nes teismas negali duoti jokių dalykinių nurodymų vykdant tarnybinę veiklą. Šalių reikalavimai adresuojami tiesiogiai teismo antstoliui ir nereikalauja teismo įsikišimo. Vis dėlto, pagal § 766 ZPO vykdymo teismas yra įgaliotas patikrinti teismo antstolio veiksmų teisėtumą ir tikslingumą⁵⁹.

---

⁵⁸ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 10.

⁵⁹ Rosenberg L. Schwab K. H. Gottwald P. Zivilprozessrecht. – München: C.H. Beck Verlag, 2004. S. 160.

Santykiuose su šalimis teismo antstolis veikia ne kaip privatinių-teisinių santykių subjektas, bet pagal viešosios teisės įgaliojimus. Skundo dėl teismo sprendimus vykdančio subjekto veiksmų ar neveikimo padavimas yra tik teisėtumo vykdymo procese užtikrinimas ir kartu vykdymo proceso šalių dispozityviosios teisės įgyvendinimas⁶⁰.

Mūsų nuomone, antstolio (Vokietijoje – teismo antstolio) atliekamų funkcijų ir teikiamų paslaugų atribojimas, įstatyme numatyti griežti reikalavimai atliekamų veiksmų eiliškumui, vykdymo tvarkai, protokolavimui, veikimas savarankiškai ir savo atsakomybe bei reali teismo atliekama antstolių (teismo antstolių) veiklos teisėtumo kontrolė, užtikrina vykdymo proceso šalių bei, tam tikrais atvejais, kitų asmenų teisėtų interesų įgyvendinimą, piktnaudžiavimų išvengimą bei teisėtumą vykdymo procese.

2.2. Vykdymo proceso šalys. Išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų procesinė padėtis vykdant sprendimus

Vykdymo proceso stadijoje buvusios proceso šalys – ieškovas ir atsakovas – paprastai tampa išieškotoju ir skolininku. Priverstinio teismo sprendimo vykdymo metu turi būti ginamos tiek išieškotojo, tiek skolininko teisės bei teisėti interesai, kadangi būtent šie asmenys minėtoje proceso stadijoje realiai patiria teisinius ir turtinius teismo sprendimo padarinius. Išieškotoju pripažįstamas asmuo, kurio naudai išduotas vykdomasis dokumentas (LR CPK 638 str. 1 d.). Vokietijoje priverstinis teismo sprendimo vykdymas yra dvišalis procesas. Užtikrinama arba įvykdoma išieškotojo reikalavimo teisė prieš skolininką⁶¹.

Paminėtina, kad išieškotoju gali būti ir fizinis, ir juridinis asmuo. Pagal LR CPK 639 straipsnį išieškotojas turi teisę dalyvauti pats ar per savo atstovus atliekant priverstinio vykdymo veiksmus, susipažinti su visa vykdomosios bylos medžiaga, gauti pažymą apie vykdymo eigą, sudaryti taikos sutartis, ginčyti turto priklausomybę ir jo įkainojimą, apskusti antstolio veiksmus, reikšti prašymus, nušalinimus, atsisakyti išieškojimo ir kitas LR CPK numatytas teises, pavyzdžiui, išieškotojas taip pat turi teisę pareikšti ieškinį teisme asmeniui, dėl kurio kaltės neišieškotos vykdymo procese išieškotinos sumos (LR CPK 617 str.). Pagrindinės išieškotojo pareigos įtvirtintos LR CPK 640 straipsnyje.

Išieškotojui suteikta teisė aktyviai dalyvauti vykdymo procese. Jis turi teisę pasirinkti skolininko turtą, į kurį turi būti nukreiptas išieškojimas (LR CPK 662 straipsnis). Išieškotojo teisė pasirinkti turtą, į kurį nukreipti išieškojimą ribojama (LR CPK 663 straipsnis). Pirmiausia išieškojimą galima nukreipti į tą turtą, kurio paėmimas mažiau paliestų skolininko interesus. Kad

⁶⁰ Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdymo procese. – Jurisprudencija. 2008. Nr. 7(109). P. 44.

⁶¹ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 8.

būtų apginti skolininko interesai, priverstinio vykdymo veiksmai gali būti pradėti tik pasibaigus raginime įvykdyti sprendimą geruoju terminui. Taip sprendimas gali būti įvykdytas greičiausiai, skolininkui patiriant mažiausius ekonominius praradimus. Gera valia sprendimas įvykdomas skolininko aktyviais veiksmais, perduodant išieškotojui pinigus, konkrečius daiktus, atliekant tam tikrus sprendime nurodytus veiksmus ar susilaikant nuo aktyvių veiksmų. Raginimo įvykdyti sprendimą įteikimas skolininkui laikomas pirminiu antstolio vykdymo veiksmu⁶². Tai viena iš skolininko teisių ir teisėtų interesų garantijos formų. Jos įgyvendinimas turi reikšmės tolesnei vykdymo proceso eigai. Raginimu įvykdyti sprendimą skolininkas informuojamas, kad išieškotojas pradėjo vykdymo procesą, ir jeigu skolininkas per nustatytą terminą neįvykdys teismo sprendimo, prasidės priverstinio vykdymo procesas. Taip suteikiama teisė skolininkui apsaugoti turtą nuo išieškojimo ir kitų neigiamų padarinių. Visiškai įvykdžius sprendimą, pasibaigia išieškotojo teisė reikalauti priverstinai vykdyti sprendimą.

Vykdymo proceso metu išieškotojas ir skolininkas turi teisę sudaryti taikos sutartį. Taikos sutartį išieškotojas ir skolininkas sudaro raštu ir pateikia išieškojimą vykdančiam antstoliui. Jei nevykdomos taikos sutarties sąlygos, išieškotojo rašytiniu pareiškimu teismas, kuriam antstolis buvo pateikęs pareiškimą patvirtinti taikos sutartį, priima nutartį išduoti vykdomąjį raštą dėl taikos sutarties vykdymo (LR CPK 595 str.).

Viena iš praktinių vykdymo proceso problemų – užtikrinti išieškotojo ir skolininko teisių ir pareigų pusiausvyrą. Todėl įtvirtinant išieškotojo ir skolininko procesines teises ir pareigas, įstatymo leidėjas stengėsi išlaikyti jų pusiausvyrą, nesuteikdamas nepagrįsto pranašumo nei vienai iš vykdymo proceso šalių. Skolininkas yra asmuo, kuris privalo atlikti vykdomajame dokumente nurodytus veiksmus arba susilaikyti nuo šių veiksmų atlikimo. Skolininko teisės ir pareigos įtvirtintos LR CPK 643 – 645 straipsniuose. Priverstinai realizuojant teismo sprendimą tiek skolininkas, tiek kiti suinteresuoti asmenys realiai susiduria su jo teisinėmis pasekmėmis, tiesiogiai paliečiami jų interesai. Tikslus ir griežtas įstatymų, reglamentuojančių tokių bylų nagrinėjimą, laikymasis yra šių asmenų teisių ir teisėtų interesų garantija.

Teisingas, objektyvus ir pagrįstas areštuoto turto įkainojimas yra viena iš svarbiausių prielaidų, nuo kurios priklauso sėkminga varžytinių eiga bei išieškotojo ir skolininko interesų pusiausvyros užtikrinimas. LR CPK 681 straipsnis nustato, kad areštuodamas skolininko turtą, antstolis jį įkainoja rinkos kainomis, atsižvelgdamas į turto nusidėvėjimą bei arešto metu dalyvaujančių išieškotojo ir skolininko nuomones. LR CPK nedetalizuoja įkainojimo tvarkos, o nustato tik bendruosius principus. Vertinimo metodų įvairovė, dažnai kintanti situacija rinkoje apsunkina įkainojimo procesą, sudaro palankias sąlygas įvairiems piktnaudžiavimams ir

⁶² Višinskis V. Raginimas įvykdyti sprendimą. – Jurisprudencija. 2008. Nr. 1(103). P. 23.

pažeidimams. Jeigu skolininkas ar išieškotojas nesutinka su antstolio atliktu įkainojimu, antstolis turto vertei nustatyti skiria ekspertizę. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje teismų praktikoje laikomasi nuoseklios pozicijos, kad areštuoto turto įkainojimas yra ypač svarbi parduodamo iš varžytinių turto proceso stadija. Jos metu antstoliui keliami reikalavimai maksimaliai ir objektyviai įkainoti areštuotą turtą. Nepaisant to, kad vykdymo proceso paskirtis yra patenkinti išieškotojo reikalavimus, antstolis privalo atsižvelgti tiek į išieškotojo, tiek į skolininko interesus. Šių interesų pusiausvyros išlaikymas įpareigoja antstolį elgtis sąžiningai, protingai ir teisingai⁶³.

Asmenys, kuriems vykdymo veiksmai sukelia arba gali sukelti teises pasekmes, laikomi suinteresuotais asmenimis vykdymo procese (LR CPK 633 straipsnis). Teismo sprendimo vykdymo proceso metu neretai paliečiami ne tik skolininko ar išieškotojo, bet ir kitų bendrosios nuosavybės dalyvių interesai. Išieškojimas iš fizinių asmenų gali būti nukreiptas į skolininko lėšas, vertybinius popierius, esančius bankuose ir kitose kredito įstaigose, kitokią turtą, jo dalį bendrojoje nuosavybėje, taip pat jo dalį jungtinėje nuosavybėje. Areštuotą skolininko turtą, kuris yra bendroji su kitais asmenimis nuosavybė, realizuoti galima tik nustatius skolininko dalį jame.

2.3. Teismas, teismo tarnautojas, kaip vykdymo proceso dalyviai

Teismo kompetencija vykdymo procese apibrėžta LR CPK, LR teismų įstatyme bei kituose vykdymo proceso šaltiniuose. Bylos, susijusios su sprendimų vykdymu, vadovaujantis LR teismų įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 5 punktu, priskirtos apylinkės teismo kompetencijai. Įgyvendindamas savo kompetenciją teismas dalyvauja vykdymo procese susiklostančiuose teisiniuose santykiuose, tačiau, pasak E. Stauskienės, ne visais atvejais yra tiesioginis vykdymo procese susiklostančių teisinių santykių dalyvis⁶⁴.

Teismas vykdymo procese susiklostančiuose teisiniuose santykiuose gali dalyvauti vykdydamas procesines antstolių veiklos kontrolės funkcijas arba nagrinėdamas skundus bei ieškinius, susijusius su vykdymo proceso šalių ar kitų asmenų teisių arba teisėtų interesų pažeidimais.

Vokiečių civilinio proceso teisės doktrinoje teismas taip pat įvardijamas kaip viena iš vykdymo proceso institucijų⁶⁵. Vykdymo procese skiriamas vykdymo teismas (vok. *Vollstreckungsgericht*) ir proceso teismas (vok. *Prozessgericht*). Vykdymo teismas atlieka tam

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-05-28 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211/2007, Procesinio sprendimo kategorija: 129.18 (S)., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-09-30 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-434/2008, Procesinio sprendimo kategorijos: 129.2; 129.19.4; 129.3; 42.4; 41.

⁶⁴ Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdymo procese. – Jurisprudencija. 2008. Nr. 7(109). P. 42.

⁶⁵ Musielak H.J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C.H. Beck, 2004. S. 366.

tikrus vykdymo veiksmus, įgyvendina vykdymo proceso kontrolės funkcijas. Tai žemiausios grandies teismas (vok. Amtsgericht), kurio veiklos teritorijoje atliekamas priverstinis teismo sprendimų vykdymas. Šis teismas turi išimtinį teismingumą pagal § 802 ZPO. Vykdymo teismas veikia per Rechtspfleger'ius ir, retais atvejais, per teisėjus⁶⁶. §§ 17, 20 RPflG nurodo, kokiais atvejais sprendimus priima teisėjai. Be to, viena svarbiausių vykdymo procese teismo funkcijų, kad jis atlieka teismo antstolių veiklos teisėtumo kontrolę, priimdamas sprendimą dėl vykdymo pastabų (vok. *Vollstreckungserinnerung*) pagal § 766 ZPO, bei patikrina Rechtspfleger'ių priimtus sprendimus ir taikomas vykdymo priemones (§ 11 RPflG ir § 766 ZPO; § 793 ZPO ir § 11 RPflG). Rechtspfleger'is yra aukštesnės pakopos valstybinės tarnybos pareigūnas (§ 2 RPflG), teismo tarnautojas, kuris vykdymo procese užima bene svarbiausią vietą. Būtent jis vykdo išieškojimo veiksmus į piniginius reikalavimus (vok. *Geldforderung*) ir į kitas turtines teises (vok. *Vermögensrechte*), taip pat į skolininko nekilnojamąjį turtą (vok. *unbewegliches Vermögen*). Proceso teismo kompetencija vykdymo procese apibrėžta Vokietijos ZPO. Jo funkcijos vykdymo procese apsiriboja sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimu (§ 887 ZPO), bei atsakomybės taikymu už nustatytų veiksmų neatlikimą (§ 890 ZPO).

Teismui, kaip teisingumą įgyvendinančiam subjektui, suteikti valdingi įgaliojimai kontroliuoti vykdymo proceso teisėtumą bei prižiūrėti teismo sprendimus vykdančių subjektų veiklą, vertinant jų veiklos (arba neveikimo) teisėtumą. Vykdytinam sprendimui įsiteisėjus, išieškotojui pagal rašytinį pareiškimą pirmosios instancijos teismas išduoda vykdomąjį raštą (LR CPK 646 straipsnis). Išdavus vykdomąjį raštą, teismo funkcija vykdančiam sprendimui pasireiškia vykdymo teisėtumo kontrolė. Konkrečius vykdymo veiksmus atlieka antstoliai. Pagal LR CPK vykdymo proceso teisminę kontrolę atlieka, vykdymo santykiuose išskylančius ginčus sprendžia bendrosios kompetencijos teismas.

Nagrinėdamas bylas ypatingosios teisenos tvarka, taip pat ir skundus dėl antstolio veiksmų, teismas privalo būti aktyvus, t. y. imtis visų būtinų priemonių tam, kad būtų visapusiškai išaiškintos bylos aplinkybės (LR CPK 443 straipsnio 8 dalis). Tai gali būti paaiškinama būtinumu ginti viešąjį interesą. Nagrinėjama byla, kaip byla dėl antstolio veiksmų, yra nedispozityvi. Toks reikalavimas teismui yra iš esmės imperatyvus, nes skundą dėl antstolio veiksmų padavusiam asmeniui teismas turi užtikrinti, kad jo prašymas bus išspręstas išsiaiškinus visas bylos aplinkybes ir bus tinkamai apsaugotos jo teisės. Taip yra dėl to, kad tik teismas atlieka antstolio procesinės veiklos kontrolę (LR CPK 594 straipsnis). Pavyzdžiui, teisėjas, prieš tvirtindamas turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui aktą, patikrina antstolio veiksmų teisėtumą. Tam, kad tokį priverstinį turto perleidimą būtų galima tvirtinti, nepakanka apsiriboti

---

⁶⁶ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 11.

vien formaliu antstolio veiksmų patikrinimu, teisėjas, tvirtindamas antstolio surašytą turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui aktą, patvirtina ir turto pardavimo teisėtumą, nes teisėjui šį aktą patvirtinus jis tampa nuosavybės teisę patvirtinančiu dokumentu. Taigi teisėjas, prieš tvirtindamas antstolio surašytą aktą, turi patikrinti ne tik, ar turto pardavimo procese nebuvo padaryta kitokių pažeidimų, bet ir, ar turtas buvo tinkamai įkainotas bei parduotas už tinkamą kainą⁶⁷.

Vykdamas teismo sprendimus, privalu griežtai laikytis įstatymo nustatytos priverstinės teismo sprendimų vykdymo tvarkos, kad nebūtų pažeidžiamos išieškotojo, skolininko ir trečiųjų asmenų teisės bei teisėti interesai. Dėl to teismas, nagrinėdamas skundus dėl teismo antstolio veiksmų, turi patikrinti antstolio veiksmų teisėtumą ir įvertinti kiekvieno iš jo padarytų vykdymo proceso normų pažeidimų įtaką vykdymo proceso dalyvių teisėms ir teisėtiems interesams. Antstolio veiksmai vertinami atsižvelgiant į tai, ar antstolio padaryti pažeidimai yra pagrindas juos pripažinti neteisėtais⁶⁸.

Teismas, nagrinėja ne tik skundus dėl antstolio veiksmų, bet ir ieškinius, susijusius su vykdymo proceso šalių ar kitų asmenų teisių arba teisėtų interesų pažeidimais. Tokią teisę įtvirtina LR CPK 617 straipsnis, kuriame numatyta, kad išieškotojas turi teisę pareikšti ieškinį teisme asmeniui, dėl kurio kaltės neišieškotos vykdymo procese išieškotinos sumos. Teismo atliekamomis funkcijomis vykdymo procese siekiama užtikrinti šalių, dalyvavusių vykdymo procese, teisinių santykių stabilumą, teisėtų interesų pusiausvyrą, įgyvendinti vykdymo proceso operatyvumo principą, t. y. kad turtas būtų parduotas kuo efektyviau ir per protingą terminą.

2.4. Kiti vykdymo proceso dalyviai, jų teisės ir pareigos

Kiti proceso dalyviai (liudytojai, vertėjai, ekspertai) – įstatymų nustatyta tvarka procese dalyvaujantys asmenys, kurie teisiškai nesuinteresuoti bylos baigtimi. Vykdymo procese kaip ir kitose civilinio proceso stadijose galioja valstybinės kalbos principas. Asmenims, nemokantiems valstybinės kalbos, garantuojama teisė naudotis vertėjo paslaugomis. Vykdymo proceso šalys, nemokančios lietuvių kalbos, gali raštu prašyti, kad antstolis, atlikdamas vykdymo veiksmus, pakviestų vertėją (LR CPK 597 str.). Vertėjas, nesąžiningai įvykęs savo pareigą, atsako Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso nustatyta tvarka. Vertėjas vykdymo proceso metu turi nusišalinti arba gali būti prašoma jį nušalinti esant pagrindams, numatytiems LR CPK 65 straipsnio 1 dalies 1-5 punktuose. Tie patys pagrindai yra taikomi ir ekspertui bei teismo

---

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-04-22 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-247/2008, Procesinio sprendimo kategorija: 129.19.4 (S).

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-03-15 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-173/2008, Procesinio sprendimo kategorijos: 129.4; 129.21 (S).

posėdžio sekretoriui. Vokietijos civiliniame procese dalyvaujantiems asmenims, nemokantiems vokiečių kalbos, teismas kviečia vertėją (§ 185 GVG). Asmenims, turintiems regos, klausos ir kalbos sutrikimų, garantuojama teisė pasirinkti, koku būdu vyks bendravimas: žodžiu, raštu ar per šios srities ekspertą (vok. *mit Hilfe einer die Verständigung ermöglichenden Person*). Tam teismas privalo parūpinti reikiamų techninių priemonių (§ 186 GVG).

Vykdomo procese antstolio patvarkymu turto vertei nustatyti gali būti skiriamas ekspertas. Pagal sprendimų vykdymo instrukcijos 9 punktą, turto vertei nustatyti kaip ekspertas kviečiamas turto vertintojas, atitinkantis LR turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatyme nustatytus reikalavimus. LR CPK 681 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad jeigu skolininkas ar išieškotojas prieštarauja antstolio atliktam įkainojimui arba jei antstoliui kyla abejonių dėl turto vertės, antstolis turto vertei nustatyti skiria ekspertizę, o LR CPK 682 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad antstolis ekspertizę turto vertei nustatyti skiria priimdamas patvarkymą. Šios įstatymo nuostatos aiškintinos sistemiškai su LR CPK 681 straipsnio 1 dalies nuostata, jog areštuojamas turtas įkainojamas rinkos kainomis, ir darytina išvada, kad antstolis skiria ekspertizę turto rinkos vertei nustatyti. Ją skirdamas, antstolis patvarkyme, siekiant užtikrinti šio procesinio dokumento aiškumą, išvengti dviprasmybių bei garantuoti atsakymo būtent į tą klausimą, dėl kurio skiriama ekspertizė, gavimą, turi aiškiai nurodyti, kad ekspertizė skiriama būtent turto rinkos vertei nustatyti. Pažymėtina, kad ekspertizės akte turi būti pagrįstai atsakoma į iškeltus klausimus, smulkiai aprašomi atlikti tyrimai, jų pagrindu padarytos išvados (LR CPK 216 straipsnio 1 dalis, 682 straipsnio 6 dalis).

Nustatydamas areštuoto turto rinkos vertę, turto vertintojas nevertina tos aplinkybės, kad turtas bus parduodamas priverstine, sprendimams vykdyti nustatyta tvarka⁶⁹. Ekspertizės skyrimo tvarka vykdymo proceso metu numatyta LR CPK 682 straipsnyje. Vykdomo proceso šalis (šalys) ne vėliau kaip per penkias dienas nuo tos dienos, kurią gavo antstolio patvarkymą paskirti ekspertizę, LR CPK 598 straipsnyje nustatyta tvarka gali pareikšti ekspertui nušalinimą. Jeigu išieškotojas ar skolininkas pareiškia motyvuotus prieštaravimus dėl ekspertizės išvados, jų prašymu antstolis savo patvarkymu gali skirti pakartotinę ekspertizę. Antstolio patvarkymas atsisakyti skirti pakartotinę ar papildomą ekspertizę neskundžiamas. Skolininkas ar išieškotojas, prieštaraujantys dėl antstolio nustatytos turto vertės, turi prieš skiriant ekspertizę įmokėti į antstolio depozitinę sąskaitą sumas, būtinas ekspertams ir ekspertinėms įstaigoms apmokėti. Jei šalys pareiškia prieštaravimus, tačiau minėtų sumų neįmoka ir nėra pagrindo nuo šių sumų sumokėjimo atleisti, antstolis savo iniciatyva gali skirti ekspertizę turto vertei nustatyti. Turėtos išlaidos išieškomos iš skolininko LR CPK 611 straipsnyje nustatyta tvarka. Net ir nesant

---

⁶⁹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 įsakymas Nr. 1R-352 "Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo" // Valstybės žinios, 2005, Nr. 130-4682.

skolininko ir išieškotojo prieštaravimų dėl turto vertės, antstolis privalo išlaikyti skolininko ir kreditoriaus interesų pusiausvyrą, elgtis sąžiningai, protingai ir teisingai, esant abejonei dėl turto vertės skirti ekspertizę⁷⁰.

Kad būtų užtikrinti teisėti vykdymo proceso šalių interesai, neginčijamai užfiksuojant ir patvirtinant tai, kas atliekama vykdant sprendimą, bei kad vėliau dėl vykdymo veiksmų atlikimo fakto, jų turinio nebūtų ginčų, kviečiamas kviestinis⁷¹. Jis nėra savarankiškas vykdymo proceso dalyvis, o atlieka pagalbines funkcijas. Kviestinis gali būti kviečiamas atliekant bet kokį vykdymo proceso veiksmą, jo dalyvavimo tvarką nustato LR CPK 600 straipsnis. Priverstinis teismo sprendimo vykdymas labiausiai paliečia skolininko interesus. Todėl įstatymas, tam tikrais atvejais, nustato antstolio pareigą (o ne teisę) atliekant vykdymo veiksmus kviešti kviestinį⁷². Pavyzdžiui, kviestinio dalyvavimas būtinas, jeigu atliekant vykdymo veiksmus į skolininko būstą patenkama skolininkui ar jo šeimos nariams nedalyvaujant arba prieš šių asmenų valią (LR CPK 600 straipsnio 3 dalis). Vokietijoje, jei į skolininko būstą patenkama skolininkui ar jo šeimos nariams prieštaraujant arba jiems nesant, vykdymo veiksmai atliekami kviečiant du pilnamečius asmenis arba vieną savivaldybės ar policijos pareigūną (§ 759 ZPO). Jie vykdymo procese dalyvauja kaip liudininkai (vok. *Zeuge*).

Siekiant užtikrinti priverstinio teismo sprendimo vykdymo teisėtumą, veiksmingumą, operatyvumą, šalių pažeistų teisių gynimą, vykdymo procese gali dalyvauti ir kiti dalyviai: skolininko kuratoriai, kurie teismo skiriami, esant išieškotojo prašymui, kai skolininko buvimo vieta nežinoma, tačiau yra skolininko turto, taip pat turto saugotojai (administratoriai), kuriems areštuotas turtas perduotas saugoti (administruoti), jei turtą saugoti (administruoti) pavedama ne pačiam skolininkui (LR CPK 678 straipsnio 1 dalies 11 punktas).

Kitų vykdymo proceso dalyvių veikla turėtų užtikrinti teisėtą vykdymo proceso šalių teisių gynimą, vykdymo proceso teisėtumą, operatyvumą bei teisingumo įgyvendinimą.

Mūsų nuomone, kitų vykdymo proceso dalyvių nesąžininga veikla teismo sprendimo vykdymo metu gali pažeisti vykdymo proceso šalių teises bei teisėtus interesus, taip pat užkirsti kelią priverstinio teismo sprendimo vykdymo teisėtumui bei skaidrumui užtikrinti. Pavyzdžiui, neteisingas vertimas, neteisingas turto vertės nustatymas ir pan. gali sąlygoti neteisėtą teismo sprendimo įvykdymą, vykdymo proceso šalių teisių pažeidimą. Už kitų vykdymo proceso dalyvių nesąžiningus veiksmus tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje numatyta administracinė ar baudžiamoji atsakomybė. Todėl šiems dalyviams nustatyta pareiga laikytis įstatymų numatytų reikalavimų, veikti sąžiningai.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-05-28 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211/2007, Procesinio sprendimo kategorija: 129.18 (S)

⁷¹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II Tomas. Vilnius: Justitia, 2005. P. 504.

⁷² Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulelė, 2008. P. 62.

3 DALIS. VYKDYMO PROCESO ŠALIŲ TEISIŲ GYNIMO BŪDAI IR JŲ ĮGYVENDINIMO PROBLEMAS

Viena iš praktinių vykdymo proceso problemų – užtikrinti išieškotojo ir skolininko teisių ir pareigų pusiausvyrą. Įstatymų leidėjas stengiasi nesuteikti nepagrįsto pranašumo nei vienai iš šalių. Vykdamas teismo sprendimus prieš asmenis gali būti taikoma prievarta. Todėl vykdymo procesas turi būti griežtai reglamentuotas įstatyme ir sudarytos teisinės prielaidos, kurios užtikrintų, kad šio reglamentavimo tikrai būtų laikomasi. „Būtina užtikrinti tiek išieškotojo, tiek skolininko teises. Dažniausiai vykdymo procese realizuojant turtą kyla problemų, susijusių su turtiniais proceso šalių interesais, tačiau kai kuriais atvejais kyla ir pagrindinių žmogaus teisių apsaugos klausimų. Šios problemos turi būti sprendžiamos ypač atidžiai“⁷³.

Teismo sprendimų vykdymas yra baigiamoji civilinio proceso stadija, kurios metu įgyvendinamas teismo sprendimas, o išieškotojas ir skolininkas realiai patiria teisinius ir turtinius teismo sprendimo padarinius. Iš čia kyla poreikis apsaugoti teises nuo interesus pažeidžiančių, neteisėtų vykdymo proceso priemonių.

Vokietijos įstatymų leidėjas sukūrė sudėtingą teisių gynimo būdų sistemą, atsižvelgė į vykdymo procese dalyvaujančių asmenų skirtingus interesus, suteikė kiekvienam pakankamai galimybių apginti savo teises priverstinio teismo sprendimo vykdymo metu.

Galimybių apsaugoti savo teises yra įvairių ir priklauso nuo to, kas ir kokias teises nori apginti. Vokietijos procesualistai dažniausiai remiasi tokia klasifikacija, pagal kurią sprendžiama, koks pažeidimas padarytas. Pažeidus formaliuosius taisyklių reikalavimus bei faktinį priverstinio teismo sprendimo įgyvendinimą, teises bei teisėtus interesus galima apginti pareiškus pastabas dėl vykdymo pagal § 766 ZPO, neatidėliotiną privatų skundą pagal § 793 ZPO, atskirąjį skundą pagal § 71 GBO, ir retais atvejais galima pareikšti pastabas dėl *Rechtspfleger*‘io veiksmų pagal § 11 RPflG.

Esant materialinės teisės pažeidimams skiriami tokie teisių gynimo būdai kaip skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdymą, tretieji asmenys savo teises į vykdymo proceso nukreiptus daiktus apginti gali pareikšdami trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinį pagal § 771 ZPO.

Teismo sprendimo vykdymo veiksmams, kurie skolininkui turi itin amoralią reikšmę (pavyzdžiui, sunkia nepagydoma liga sergančio asmens iškeldinimas iš gyvenamųjų patalpų,

---

⁷³ Višinskis V. Kai kurios turto realizavimo vykdymo procese problemos. – Jurisprudencija. 2005. Nr. 77(69).

arba išieškojimas iš paskutinio, pas skolininką esančio, turto ir pan.), skirtas bendro pobūdžio teisių gynimo būdas – apsauga nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO⁷⁴.

H. J. Musielak⁷⁵ mano, jog geriausia teisių gynimo būdus diferencijuoti pagal jais siekiamus tikslus: 1) Pastabos dėl vykdymo (§ 766 ZPO), kurios nukreiptos prieš proceso klaidas; 2) Neatidėliotinas privatus skundas (§ 793 ZPO), kuriuo skundžiamos visos vykdymo teismo rašytinio proceso metu priimtose nutartyse; 3) Skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdymą (§ 767 ZPO), kuriuo skolininkas pareiškia prieštaravimus siekiant apriboti ar panaikinti vykdomojo dokumento veikimą; 4) Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinys (§ 771 ZPO), kurį gali pateikti tretysis asmuo, pareikšdamas savo teises į turtą, kuris yra vykdymo objektas; 5) Ieškinių dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus (§ 805 ZPO) tikslas – pirmiausia patenkinti ieškovo reikalavimus iš pajamų, išieškotų realizavus skolininko turtą; 6) Apsauga nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO skolininkas gali pasinaudoti tada, kai priverstinio vykdymo priemonės pažeidžia jo interesus, sukelia sunkumus, kurie nesiderina su gerais papročiais. Teismas, skolininko prašymu, gali pakeisti, sustabdyti ar uždrausti tokias priverstinio vykdymo priemones.

Lietuvoje asmenų teisių gynimas vykdamas teismo sprendimus gausia nepasireiškia, todėl sudaryti tam tikrą klasifikaciją pagal vienus ar kitus kriterijus būtų sudėtinga. Teorijoje išskiriami tokie teisių gynimo būdai, kaip teismo sprendimų nukreipimas vykdyti skubiai, skundų dėl antstolio procesinių veiksmų ar atsisakymo juos atlikti nagrinėjimas, vykdymo proceso šalių ir kitų asmenų ieškinių nagrinėjimas ginčo teisenos tvarka ir atgręžtinis sprendimo vykdymas. Nedidelis pasirinkimas asmenų teisių gynimo būdų vykdymo procese Lietuvoje nereiškia, kad susiaurinamos galimybės, lyginant su Vokietija, šalims ar kitiems asmenims apginti savo pažeistas teises bei interesus. Įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į Lietuvoje vyraujančią teisinę sistemą, vykdymo procese dalyvaujančius ir kitus asmenis, jų teises bei pareigas, galimus teismo sprendimų vykdymo pažeidimus, išskyrė minėtus teisių gynimo būdus ir nei vienam iš vykdymo proceso subjektų neapribojo teisės ginti savo pažeistus interesus bei gerovę.

Dėl skirtingų teisių gynimo būdų Lietuvoje ir Vokietijoje, būtų tikslinga suskirstyti juos į grupes. Mūsų nuomone, aiškiausias kriterijus klasifikuojant abiejų valstybių teisės aktuose įtvirtintus asmenų teisių gynimo būdus, būtų vykdymo proceso šalys bei kiti asmenys, nesantys vykdymo proceso šalimis. Tai reiškia, kad atskirai aptarsime bendruosius išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų teisių gynimo vykdymo procese būdus, atskirai išieškotojo teisių gynimo būdus, taip pat skolininko teisių gynimo būdus vykdymo procese.

⁷⁴ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 652.

⁷⁵ Musielak H.J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C.H. Beck, 2004. S. 416-417.

3.1. Bendrieji vykdymo proceso šalių ir kitų asmenų teisių gynimo būdai

Vykdamas teismo sprendimus, privalu griežtai laikytis įstatymo nustatytos priverstinės teismo sprendimų vykdymo tvarkos, kad nebūtų pažeidžiamos išieškotojo, skolininko bei trečiųjų asmenų teisės ir teisėti interesai. Vienas iš pagrindinių vykdymo proceso principų yra tas, kad antstolis, vykdydamas vykdomuosius dokumentus, privalo imtis visų teisėtų priemonių tinkamai apginti išieškotojo interesus, nepažeisdamas kitų vykdymo proceso dalyvių teisių bei teisėtų interesų, t.y. kartu jis turi nepažeisti ir skolininko teisių bei teisėtų interesų (Antstolių įstatymo 3 straipsnio 1 dalis). Lietuvoje bendrieji vykdymo proceso šalių ir kitų asmenų teisių gynimo būdai numatyti du: skundų dėl antstolio procesinių veiksmų ar atsisakymo juos atlikti nagrinėjimas (LR CPK 510-513 straipsniai) (žr. 3.1.1.) ir ieškinių, pareikštų vykdamas teismo sprendimus, nagrinėjimas (žr. 3.1.2.). Vokietijoje bendrųjų vykdymo proceso šalių ir kitų asmenų teisių gynimo būdų išskiriama daugiau: Pastabos dėl vykdymo (vok. *Vollstreckungserinnerung*, ZPO § 766) (žr. 3.1.3.); Neatidėliotinas privatus skundas (vok. *sofortige Beschwerde*, ZPO § 793) (žr. 3.1.4.); Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinys (vok. *Drittwiderspruchsklage*, ZPO § 771) (žr. 3.1.5.) bei ieškinys dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus (vok. *Klage auf vorzugsweise Befriedigung*, ZPO § 805) (žr. 3.1.6.).

3.1.1. Skundų dėl antstolio procesinių veiksmų arba atsisakymo juos atlikti nagrinėjimas

Teismo sprendimo vykdymo stadijoje antstoliui suteikti platūs ir reikšmingi įgaliojimai. Siekiant apginti išieškotoją, skolininką ir kitus suinteresuotus asmenis nuo neteisėtų antstolio veiksmų, įstatymas numato jiems galimybę kreiptis su skundu į teismą. Lietuvoje vienas iš vykdymo proceso teisėtumą ir pažeistų teisių gynimą užtikrinančių būdų, tai vykdymo proceso dalyviams teisės skusti antstolio procesinius veiksmus arba atsisakymą juos atlikti suteikimas. Tai vienas pagrindinių asmenų vykdymo procese pažeistų teisių gynimo būdų. Skundų dėl antstolio procesinių veiksmų arba atsisakymo juos atlikti padavimo tvarka reglamentuojama LR CPK 510-513 straipsniuose. Dėl tokio teisinio reglamentavimo neišsamumo, teisinėje praktikoje kyla nemažai problemų. Pakankamai dažnai kyla klausimų dėl subjektų, turinčių teisę skusti antstolio veiksmus, rato. LR CPK nenustato subjektų, tačiau literatūroje dažnai išskiriama, kad skundą dėl antstolio veiksmų gali paduoti asmenys, tiesiogiai dalyvaujantys vykdymo procese, kurių teisės arba teisėtus interesus sprendimo vykdymo proceso metu pažeidžia antstolis, atlikdamas vykdymo veiksmus arba jų neatlikdamas. Tai išieškotojas, skolininkas, įkaito davėjas, varžytinėse dalyvaujantys asmenys, skolininko darbdavys, vykdamas antstolio

patvarkymą dėl išskaitų iš darbo užmokesčio ir pan⁷⁶. Teismų praktikoje kartais laikomasi nuomonės, kad tokia teisė suteikta tik vykdymo proceso šalims⁷⁷. Kiti asmenys, kurie nepripažįstami tiesiogiai dalyvaujantys vykdymo procese, savo teises gina ginčo teisenos tvarka, pareikšdami ieškinį dėl civilinės teisės ir skųsti antstolio veiksmus teisės neturi. Jeigu ginčas susijęs su turto, iš kurio išieškoma, priklausymu, gali būti reiškiamas ieškinys LR CPK 603 straipsnio pagrindu⁷⁸. Mūsų nuomone, reikėtų laikytis požiūrio, kad skundą dėl antstolio veiksmų gali paduoti asmenys, tiesiogiai dalyvaujantys vykdymo procese, nes tokios teisės atėmimas iš varžytinėse dalyvaujančių asmenų, skolininko darbdavio ir kt. neabejotinai apsunkintų galimybę skųsti neteisėtus antstolio veiksmus ar atsisakymą juos atlikti.

Tiesiogiai vykdymo procese dalyvaujantiems asmenims suteikta teisė skųsti antstolio veiksmus ar atsisakymą juos atlikti dar nereiškia, kad gali būti skundžiamas bet kuris antstolio veiksmas ar jo neatlikimas. Pagal LR CPK 510 straipsnio 1 dalį teismui gali būti skundžiami antstolių procesiniai veiksmai ar atsisakymas procesinius veiksmus atlikti. Skundo objektas gali būti tik antstolio, antstolio padėjėjo ar antstolio atstovo atlikti procesiniai veiksmai arba atsisakymas juos atlikti. Lietuvos mokslininkų darbuose vienareikšmiškai laikomasi nuomonės, kad atsisakymas atlikti procesinius veiksmus turėtų būti suprantamas ne kaip neveikimas, o kaip aktyvus veiksmas, tai pasireiškia, jei savo patvarkymu, raštu arba veiksmais antstolis atsisako atlikti procesinį veiksma, kurį atlikti įpareigoja įstatymas ar kitas teisės aktas arba jų pagrindu prašo atlikti vykdymo proceso dalyvis⁷⁹.

Bylos dėl antstolių procesinių veiksmų yra nagrinėjamos ypatingosios teisenos tvarka, kurios esminis bruožas – ypatingas valstybės interesas, kai ji privalo susitapatinti su privačiu asmeniu, kuris yra tam tikrų privataus pobūdžio teisinių santykių dalyvis, ir viešasis interesas, kad tam tikrų sąlygų egzistavimas prieš priimant vienokį ar kitokį sprendimą būtų patikrintas itin kruopščiai, o teismo (kuris ir atlieka patikrinimą) teisės nebūtų varžomos teisinių santykių dalyvių valios. Lietuvos Respublikos įstatymuose nėra aiškiai apibrėžtos viešojo intereso sąvokos, ši sąvoka yra vertinamojo pobūdžio. Tai, kas yra objektyviai reikšminga, vertinga ir reikalinga visuomenei ar jos daliai laikytina viešuoju interesu. Būtent viešasis interesas lėmė savarankiško proceso, gana priešingo ieškinio (ginčo) teisenai, susiformavimą⁸⁰. Ypatingoji teisena garantuoja greitą bylos išnagrinėjimą, kas baigiamajame civilinio proceso stadijoje yra labai aktualu. Antstolio atliekami procesiniai veiksmai, dėl kurių skundai nagrinėjami

⁷⁶ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulelė, 2008. P. 170.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-05-18 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287/2005, procesinio sprendimo kategorija 129.21.

⁷⁸ Vėlyvis S. Višinskis V. Žalėnienė I. Antstolio procesinių veiksmų apskundimas//Jurisprudencija. 2007, Nr. 1(91). P. 23.

⁷⁹ Ten pat, P. 23.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-10-29 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-524/2005, procesinio sprendimo kategorija 128.10.

ypatingosios teisenos tvarka, išvardyti LR CPK 634 straipsnyje. LR antstolių įstatymo 21 straipsnyje aptartos antstolio funkcijos ir kita veikla, t.y. atskirti antstolių veiksmai, atliekami teismo pavedimu, ir antstolio teikiamos paslaugos. To paties įstatymo 23 straipsnio 4 dalyje yra aptarta antstolio veikla konstatuojant faktines aplinkybes fizinių ar juridinių asmenų prašymu antstoliui atliekant paslaugas, o 5 dalyje nurodyta, kad teismo pavedimu faktinės aplinkybės konstatuojamos LR CPK nustatyta tvarka. Šių straipsnių analizė leidžia manyti, kad įstatymo leidėjas aiškiai atribojo procesinius veiksmus, skundžiamus LR CPK ypatingosios teisenos tvarka, ir kitus antstolių veiksmus, kurie ypatingosios teisenos tvarka neginčytini⁸¹. Ginčai dėl antstolio teikiamų paslaugų gali būti sprendžiami tik ginčo teisenos tvarka.

Skundas dėl antstolio veiksmų ar jo neveikimo žyminiu mokesčiu neapmokestinamas. Tai naudinga ir finansine, ir socialine prasme: sutaupomos lėšos, nesukeliami kiti nepatogumai. Skundus dėl antstolio veiksmų ar atsisakymo juos atlikti nagrinėja bendrosios kompetencijos apylinkės teismai. Skundas paduodamas tam apylinkės teismui, kurio teritorijoje veikia antstolis. Remiantis LR CPK 594 straipsniu, antstolio procesinę veiklą kontroliuoja apylinkės teismo, kurio veiklos teritorijoje yra antstolis, teisėjas. Jei kyla klausimas, kuriam apylinkės teismui turi būti paduodamas skundas tais atvejais, kai antstolio veiklos teritorija apima kelių apylinkės teismų teritorijas, būtina kartu sistemiškai taikyti ir LR CPK 590 straipsnį. Tokiu atveju skundus dėl antstolio veiksmų nagrinėja apylinkės teismo, kurio teritorijoje yra pirminė vykdomojo dokumento vykdymo vieta, teisėjas. O pirmine vykdymo vieta yra laikoma vieta, pagal kurią yra priimamas vykdyti vykdomasis dokumentas⁸².

Įstatyme nenumatyta jokių specialiųjų skundo dėl antstolio veiksmų ar atsisakymo juos atlikti turinio reikalavimų. E. Stauskienės nuomone, skundo turinyje be bendrųjų procesinių dokumentų reikalavimų, turėtų būti nurodytas skundžiamas veiksmas arba atsisakymas jį atlikti bei tai pagrindžiančios aplinkybės. Bylą dėl antstolio veiksmų teismas išsprendžia nutartimi (LR CPK 513 straipsnio 1 dalis). Patenkinęs skundą, teismas antstolio veiksmą panaikina (pavyzdžiui, konstatuoja, kad antstolio veiksmai buvo neteisėti) arba įpareigoja antstolį veiksmą atlikti. Teismo nutartis gali būti apskūsta atskiruoju skundu.

Įstatymo leidėjas yra nustatęs griežtus reikalavimus skundo dėl antstolio veiksmų ar atsisakymo juos atlikti terminams. Šiems skundams yra nustatytas dvidešimties dienų padavimo terminas, skaičiuojamas nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti, bet ne vėliau kaip per devyniasdešimt dienų nuo skundžiamo veiksmo atlikimo. Ilgo termino skundo padavimui

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-10-29 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-524/2005, procesinio sprendimo kategorija 128.10.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-10-07 konsultacija Nr. A3-112, <http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=48661>.

nustatymas užvilktų procesą, todėl remiantis proceso operatyvumo ir koncentruotumo principais, ypatingoji teiseną užtikrina greitą bylos išnagrinėjimą. Suėjus devyniasdešimties dienų terminui, skųsti antstolio veiksmų nebegalima. Skundo dėl antstolio veiksmų ar atsisakymo juos atlikti nebegalima paduoti, jei vykdymo procesas yra pasibaigęs. V. Višinskis laikosi nuomonės, kad „Procesinis pažeistų teisių gynimas galimas dviem būdais: paduodant skundą dėl antstolio veiksmų ir pareiškiant ieškinį dėl turto realizavimo akto pripažinimo negaliojančiu. Pirmasis būdas pažeistoms teisėms ginti gali būti taikomas, kol turto pirkėjas nėra įgijęs nuosavybės teisės į turą, t.y. ypatingosios teisenos tvarka. Vėliau pažeistos teisės gali būti ginamos tik ginčo teisenos tvarka, ginčijant naujojo turto savininko nuosavybės teisę į įgytą turą.“⁸³.

Mūsų nuomone, suteikimas vykdymo procese tiesiogiai dalyvaujantiems asmenims teisės skųsti antstolio veiksmus ar atsisakymą juos atlikti užtikrina vykdymo proceso teisėtumą, skaidrumą, pažeistų vykdymo proceso šalių ir kitų asmenų teisių gynimą, be to, neapmokestinimas žyminiu mokesčiu, specialiųjų skundo turiniui keliamų reikalavimų nenumatymas sudaro geresnes sąlygas tiesiogiai vykdymo procese dalyvaujantiems asmenims skųsti antstolio veiksmus bei atsisakymą juos atlikti ir taip užtikrinti teisėtą teismo sprendimo įvykdymą.

3.1.2. Ieškinių, pareikštų vykdant teismo sprendimus, nagrinėjimas

Išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų teisių gynimas vykdymo procese gali būti realizuojamas teismui nagrinėjant šių asmenų ieškinius. Pažeidus subjektinę teisę, suinteresuotas asmuo gali imtis priemonių, kad apgintų pažeistą ar ginčijamą teisę⁸⁴. Ieškinyje paprastai suprantamas kaip kreipimasis su reikalavimu į teismą, tai pagrindinė pažeistų subjektinių teisių gynybos priemonė. Tai vienintelis būdas vykdymo procese apginti teises kitiems asmenims, nes subjektų, turinčių teisę pareikšti ieškinius, ratas neapsiriboja tik vykdymo procese dalyvaujančiais asmenimis. Kitais asmenimis pripažintini bet kurie kiti asmenys, nedalyvaujantys vykdymo procese, kurių interesai susiję su priverstinio vykdymo objektu (turtu)⁸⁵. Vykdant išieškojimą gali būti areštuotas kitam asmeniui priklausantis turtas arba pas kitą asmenį esantis išieškotinas turtas. Vokietijos vykdymo proceso teisės doktrinoje taip pat žinomas trečiųjų asmenų teisių gynimo institutas. Areštavus arba nukreipus išieškojimą į trečiajam asmeniui priklausantį daiktą, toks asmuo savo teises apginti gali pareikšdamas trečiųjų

⁸³ Višinskis V. Ginčai dėl turto realizavimo vykdymo procese aktų pripažinimo negaliojančiais // Jurisprudencija. 2007, Nr. 12(102). P. 42.

⁸⁴ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I Tomas. – Vilnius: Justitia. 2003. P. 367.

⁸⁵ Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S); Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. P. 166.

asmenų gynimo ieškinį (vok. *Drittwiderrspruchsklage*). Trečiajam asmeniui turi būti sudaryta galimybė pareikšti savo teises į areštuotą daiktą. Kai turtas jau yra realizuotas, tretysis asmuo nebegali reikalauti jam priklausančio turto grąžinimo. Tokiu atveju jis gali prašyti nuostolių atlyginimo. Trečiųjų asmenų ieškiniu galima užkirsti kelią tam, kad šie asmenys praras nuosavybės teisę į savo daiktą.

Pagal LR CPK 603 straipsnio 1 dalį kiti asmenys gali pareikšti ieškinį dėl civilinės teisės, jeigu jis yra susijęs su turto, iš kurio išieškoma, priklausymu, bei ieškinį dėl turto areštui panaikinimo (LR CPK 603 straipsnio 2 ir 3 dalys). Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinį nagrinėja teismas pagal ginčo teisenos taisykles. Todėl turto priklausomybė trečiajam asmeniui gali būti įrodinėjama visomis leistinomis civiliniame procese įrodinėjimo priemonėmis. Ypatingoji teiseną nėra taip gerai pritaikyta spręsti ginčus dėl teisės kaip ginčo teiseną, pavyzdžiui, ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjami skundai dėl antstolio veiksmų ar atsisakymo juos atlikti. Pastebėtina, kad ieškiniai dėl antstolio teikiamų paslaugų vis dėlto nagrinėjami ginčo teisenos tvarka.

Ieškiniai, pareikšti vykdant teismo sprendimus, apmokestinami bendra tvarka, kuri numatyta LR CPK VIII skyriuje „Bylinėjimosi išlaidos“. Teismo išlaidos priskaičiuojamos pagal bendrąsias ieškiniams taikomas taisykles (vok. *allgemeine Klagevoraussetzungen*) Vokietijoje pareiškiant trečiųjų asmenų gynimo ieškinį. Ieškinių turiniui taip pat taikomi griežti LR CPK numatyti reikalavimai, kurių nesilaikymas gali sudaryti pagrindą ieškinį atmesti ir įpareigoti ištaisyti trūkumus.

Savo teises vykdymo procese apginti pareiškiant ieškinį gali ne tik kiti, t.y. tretieji asmenys, bet ir išieškotojas bei skolininkas. Tai galėtų būti ieškiniai dėl varžytinių pripažinimo negaliojančiomis, dėl antstolio veiksmais padarytos žalos atlyginimo, dėl neteisingo įkainojimo ir kt. Šis teisių gynimo būdas neribojamas vykdymo procese dalyvaujančių subjektų atžvilgiu, yra universalus, leidžiantis savo teises apginti vykdymo proceso šalims ir kitiems suinteresuotiems asmenims.

3.1.3. Pastabos dėl vykdymo

Pastabos dėl vykdymo (vok. *Vollstreckungserinnerung*, ZPO § 766) – tai teisinė gynybos priemonė vykdymo procese, kurios tikslas – pašalinti vykdymo proceso klaidas. Vykdymo procese dalyvaujantys asmenys turi teisę reikšti prašymus, pareiškimus bei pastabas dėl vykdymo būdo bei tvarkos, kai nesilaikoma vykdymo proceso sąlygų ar įgyvendinimo taisyklių. Tai galėtų būti atvejai, kuomet skolininkas mano, jog teismo antstolis areštavo neareštuotą daiktą, arba išieškotojas mano, jog teismo antstolis neteisėtai vengia atlikti

vykdymo veiksmus, paskelbti varžytinių vietą ar laiką ir pan. Pastabos dėl vykdymo tikrinamos toje pačioje proceso instancijoje (vok. *kein Devolutiveffekt*), t.y. pastabos dėl vykdymo nepriklauso toms teisinėms priemonėms, kurios, bylą baigus teismo sprendimu, pereina į aukštesniąją instanciją. Vykdymo proceso klaidos atsiranda tada, kai teismo antstolis nesilaiko bendrųjų ar specialiųjų vykdymo sąlygų, taip pat areštui, turto realizavimui ar išlaidų apskaičiavimui nustatytų taisyklių. Pagal § 766 II ZPO, gali būti skundžiamas teismo antstolio vengimas atlikti vykdymo veiksmus bei išlaidų apskaičiavimas. Ar pastabos dėl vykdymo yra pagrįstos, atsižvelgiamas į tai, kas yra skundžiama, tai galėtų būti: Draudimo areštuoti kreditoriaus reikalavimus viršijantį skolininko turtą (§ 803 I S 2 ZPO), atleidimas nuo arešto arba jo apribojimas saugant skolininko interesus (§§ 811, 850 ZPO), vykdymo veiksmai gyvenamojoje patalpoje – bute be reikalaujamo teisėjo leidimo (§ 758a I ZPO), nakties metu arba sekmadieniais bei švenčių dienomis (§ 758a IV ZPO) ir kitais atvejais. Todėl visuomet yra tikrinama, ar laikomasi priverstiniam teismo sprendimo vykdymui reikalingų sąlygų ir, ar vykdymo veiksmai atliekami nustatyta tvarka. Tie patys reikalavimai galioja, kai pastabos nukreiptos ne tik prieš priverstines vykdymo priemones, bet ir prieš teismo antstolio vengimą priimti vykdymo užduotis. Šiuo atveju pastabos dėl vykdymo yra pagrįstos, kai teismo antstolis vengia atlikti vykdymo veiksmus nepaisant to, egzistuoja ar ne vykdymo procesui reikalingos sąlygos.

Nors pagal § 766 ZPO forma pastaboms dėl vykdymo nenumatyta, remiantis įstatymo analogija taikoma § 569 II, III ZPO. Pastabos dėl vykdymo pateikiamos arba asmeniškai raštu, arba galima nuvykti į teismo raštinę ir ten užfiksuoti savo pastabas protokole. Tikslus pavadinimas kaip „pastabos dėl vykdymo“ taip pat nereikalaujamas. Vykdymo procese dalyvaujantys asmenys turi galimybę savo pastabas pagal § 766 ZPO pateikti kaip skundą (vok. *Beschwerde*), ieškinį (vok. *Klage*) ar kt. Visais atvejais yra tikrinama, kokį tikslą pareiškėjas norėtų pasiekti⁸⁶, kas yra skundžiama ir ar pastebėtos vykdymo klaidos bei pažeidimai neturėtų būti skundžiami kitomis asmenų teisių gynimo priemonėmis, pavyzdžiui, kaip neatidėliotinas privatus skundas (vok. *Sofortige Beschwerde*), trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinys (vok. *Drittwiderspruchsklage*) ir pan.

Pastaboms pareikšti jokių terminų nenustatyta. Pasibaigus priverstiniam teismo sprendimo įvykdymui, pastabas dėl vykdymo pareikšti būtų neprasminga. Šiuo požiūriu, trūktų poreikio apsaugoti savo teises bei teisėtus interesus nuo neteisėto vykdymo. Poreikis apsaugoti savo teises iš esmės egzistuoja laikotarpyje nuo priverstinio teismo sprendimo vykdymo pradžios iki pabaigos⁸⁷. Prieš prasidedant vykdymo procesui ir jam pasibaigus skolininkui nebegali būti

⁸⁶ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 655.

⁸⁷ Ibid. S. 666.

užtikrinta teisių apsauga, nes pastabų dėl vykdymo tikslas yra nepasiekiamas. Vykdymo procesas prasideda, kai atliekamas pirmas vykdymo veiksmas prieš skolininką, pavyzdžiui, teismo antstolio atliekamas arešto veiksmas, kratos gyvenamojoje patalpoje atlikimas ir pan. Todėl vykdomojo rašto pateikimas teismo antstoliui dar nereiškia prasidėjusio vykdymo proceso kol neatliekami priverstinio pobūdžio vykdymo veiksmai. Skolininkas gali savanoriškai įvykdyti visus reikalavimus bei atlikti prašomus veiksmus per antstolio nustatytą laikotarpį, taip išvengiant valstybinės prievartos panaudojimo. Poreikis apsaugoti teises pareiškėjui išimtiniais atvejais egzistuoja dar prieš prasidedant priverstiniam teismo sprendimo vykdymui. Tai įmanoma pagal § 766 II ZPO, kai išieškotojas pareiškia pastabas dėl vykdymo, nes teismo antstolis vengia priimti vykdymo užduotį (vok. *Vollstreckungsauftrag übernehmen*) bei atlikti vykdymo veiksmus. Tas pats § 766 II ZPO numato dar vieną išimtį – pastabos dėl vykdymo gali būti pareiškiamos jau pasibaigus priverstinio teismo sprendimo veiksams, t.y. reiškiami prieštaravimai dėl teismo antstolio į sąmatą įtrauktų išlaidų. Jei teismo antstolis nustato per dideles vykdymo išlaidas, skolininkas gali tai skųsti pareikšdamas pastabas dėl vykdymo pagal § 766 II ZPO.

Teisę pareikšti pastabas turi tas vykdymo proceso dalyvis, kuriam apribojamos teisės atliekant ginčijamus vykdymo veiksmus arba vengiant tuos veiksmus atlikti. Skolininkas nukenčia visuomet dėl į jį nukreiptų priverstinių vykdymo veiksmų, išieškotojui apribojamos teisės tuomet, kai vykdymo užduotis atmetama arba neteisingai vykdoma. Priverstinio teismo sprendimo vykdymo metu gali būti pažeidžiamos ir trečiųjų asmenų teisės. Tačiau tretiesiems asmenims teisė pareikšti pastabas dėl vykdymo yra šiek tiek apribotos. Jie negali kaip skolininkai skųsti kiekvieno procesinio trūkumo, o tik tuos pažeidimus, kurie susiję su jų interesų apsauga. Vokiečių procesualistai nesutaria, ar gali teismo antstolis pareikšti pastabas dėl vykdymo, pavyzdžiui, kai teismo antstolis abejoja dėl vykdymo veiksmų teisėtumo, arba mano, kad bus pareikštas atgręžtinis reikalavimas. Visgi labiau linkstama prie požiūrio, kuriuo teismo antstolio teisė pareikšti pastabas yra paneigiama. Jei jis mano, kad taikytinos vykdymo priemonės yra neteisėtos, teismo antstolis jų negali vykdyti.

Prašymai, pareiškimai ar pastabos dėl vykdymo nagrinėjami rašytinio proceso tvarka ir išsprendžiami atitinkama vykdymo teismo (vok. *Vollstreckungsgericht*) nutartimi. Tokia teismo nutartis gali būti apskūsta neatidėliotinu privačiu skundu pagal ZPO § 793⁸⁸. Vykdymo teismui priklauso spręsti, ar teismo antstolis vengia priimti vykdomąjį raštą ar atlikti vykdymo veiksmus, taip pat, jei kyla pastabų dėl teismo antstolio į sąnaudą įtrauktų išlaidų. Visgi dažniausiai pastabos pareiškiamos dėl teismo antstolių veikimo ar neveikimo. Šiuo teisių gynimo būdu

---

⁸⁸ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 655.

galima pasinaudoti, kai neareštuotini daiktai (pavyzdžiui, darbo įrankiai, įranga) vis dėlto teismo antstolio yra areštuojami.

Pastabas dėl vykdymo būtų galima palyginti su Lietuvoje pagal LR CPK 510 – 512 straipsnius nagrinėjama skundais dėl antstolio veiksmų ar atsisakymo juos atlikti, retai ir su ieškinių, pareikštų vykdant teismo sprendimus, nagrinėjimu.

Nutartį (vok. *Beschluss*) priima vykdymo teismas⁸⁹, t.y. pirmosios pakopos (grandies) teismas, kurio teritorijoje vykdomas arba turėtų būti vykdomas teismo sprendimas. Pastabos dėl vykdymo yra leistinos taip pat dėl išlaidų apskaičiavimo (§ 788 ZPO), dėl išankstinio turto aprašymo (§ 845 ZPO) ir § 777 ZPO numatytais atvejais dėl pakankamo kito atžvilgiu daiktinio užskaitymo.

Pastaboms dėl vykdymo pateikti nenumatyta jokių teismo mokesčių (vok. *gerichtsgebührenfrei*). Neteisminės išlaidos vis dėlto skaičiuojamos – patenkinus pastabas dėl vykdymo, neteisminės išlaidos skaičiuojamos § 91 ZPO nustatyta tvarka. Pastabų dėl vykdymo nepatenkinus, neteismines išlaidas, remiantis § 97 I ZPO, moka pareiškėjas.

Pastabas galima pareikšti ir dėl vykdymo teismo priimtų sprendimų. Atsižvelgiant į vykdymo būdą ir tvarką, pastabų pareiškimas yra ribojamas. Prieš sprendimus, kurie gali kilti priverstinio teismo sprendimo vykdyme rašytinio proceso tvarka, taip pat prieš Rechtspfleger'io sprendimus, pagal § 793 ZPO taikomas neatidėliotinas privatus skundas. Jei neatidėliotinas privatus skundas nukreiptas prieš teismo sprendimus (vok. *richterliche Entscheidungen*), tai pastabos dėl vykdymo pareiškiamos dėl vykdymo priemonių (vok. *Vollstreckungsmaßnahmen*) (priverstinio teismo sprendimo vykdymo būdo ir tvarkos).

3.1.4. Neatidėliotinas privatus skundas

Neatidėliotinas privatus skundas (vok. *sofortige Beschwerde*) pagal § 793 ZPO įgalina, teismo sprendimus, kurie priimami rašytinio proceso tvarka, jiems įsigaliojus patikrinti aukštesnėje instancijoje. Neatidėliotinu privačiu skundu skundžiamos visos vykdymo teismo rašytinio proceso metu priimtose nutartys, proceso teismo nutartys dėl vykdymo tvarkos pakeitimo (pagal ZPO § 887, pavedimas kitiems asmenims atlikti veiksmus skolininko sąskaita) ir vykdymo teismo nutartys, priimtose Rechtspfleger'io⁹⁰.

Sąlygos, kuriomis leidžiamas neatidėliotinas privatus skundas, numatytos § 793 ZPO. Neatidėliotinu privačiu skundu skūsti galima tik teisėjo arba Rechtspfleger'io (§ 11 RPfIG) sprendimus. Prieš tai galima pareikšti prieštaravimus dėl vykdymo priemonių, t.y. pastabas dėl

---

⁸⁹ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 682.

⁹⁰ Ibid. S. 690.

vykdymo pagal § 766 ZPO. Todėl yra griežtai atribojama, kada galima pareikšti neatidėliotiną privatų skundą, o kada pastabas dėl vykdymo pagal § 766 ZPO. Pagrindinis atribojimo kriterijus - išieškotojo prašymo patenkinimas (ar atmetimas) išklausus skolininko pusę, arba jos neišklausius. Pirmuoju atveju pareiškiamas neatidėliotinas privatus skundas pagal §793 I ZPO. Antruoju atveju reiškiamos pastabos dėl vykdymo pagal § 766 ZPO. Sprendimams priimti žodinis bylos nagrinėjimas nebūtinus.

Neatidėliotinas privatus skundas pateikiamas raštu arba teismo raštinėje užfiksuojamas protokole (§ 569 ZPO). Neatidėliotinas privatus skundas taip pat gali būti pateiktas teismui, nagrinėjančiam atskiruosius skundus. Skundo pateikimui galioja dviejų savaitių terminas, kuris pradedamas skaičiuoti nuo ginčijamo sprendimo priėmimo (§ 569 I ZPO). Šis terminas negali būti atnaujinamas (vok. *Notfrist*, § 224 I ZPO).

Dėl vykdymo teismo priimtų sprendimų pareikštą neatidėliotiną privatų skundą nagrinėja žemės teismas (vok. *Landgericht*). Laikantis proceso koncentruotumo principo, skundą nagrinėja vienasmeniškai teisėjas. Esant sudėtingoms aplinkybėms arba ypatingai reikšmei, bylą teisėjas perduoda atskiruosius skundus nagrinėjančio teismo sudarytai teisėjų kolegijai (§ 568 ZPO).

Poreikis apginti teises priverstinai vykdant teismo sprendimą egzistuoja nuo priverstinio vykdymo proceso pradžios iki pabaigos. Kitaip nei pastabose dėl vykdymo, priverstinio teismo sprendimo vykdymo pabaiga nesiejama su tam tikros vykdymo priemonės pasibaigimu, poreikis apsaugoti teises egzistuoja daug ilgiau, t.y. iki priverstinis teismo sprendimo vykdymas baigiasi iš esmės, o išieškotojo reikalavimai pilnai patenkinami⁹¹. Neatidėliotinu privačiu skundu ginami išieškotojo, skolininko ir trečiųjų asmenų interesai. Tretieji asmenys vadinami pareiškėjais (vok. *Beschwerdeführer*).

Žemės teismas priima nutartį (vok. *Beschluss*) (§ 572 IV ZPO), kuriame taip pat nurodomos skundų nagrinėjimo proceso išlaidos. Patenkinus neatidėliotiną privatų skundą, teismo mokesčių nepatiriama. Teismo mokesčius reikia mokėti tik nepatenkinus šio skundo. Prie to prisideda išlaidos advokatui. Sprendimas dėl neatidėliotino privataus skundo, kaip ir dėl vykdymo pastabų, turi būti motyvuotas. Neatidėliotino privataus skundo nagrinėjimo metu egzistuoja galimybė socialiai remtinus teismo proceso dalyvius atleisti nuo teismo išlaidų apmokėjimo.

---

⁹¹ BGH: Beschluss vom 15.10.2009 – VII ZB 1/09. Duomenys internete: http://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata\ents\urteile\2009\cont\beckrs_2009_86575.htm&pos=41&hlwords=vollstreckungserinnerung%e3%90Vollstreckung%e3%90Erinnerung#xhlhit. Prisijungimo laikas: 2009-11-11.

3.1.5. Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinys

Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinys (vok. *Drittwiderspruchsklage*) būtinas tada, kai pas skolininką areštuojamas daiktas, kuris priklauso trečiajam asmeniui. Todėl trečiajam asmeniui turi būti sudaryta galimybė pareikšti savo teises į areštuotą daiktą bei prieštarauti šio daikto konfiskavimui. Vokietijoje vykdant priverstinį teismo sprendimą prieš skolininką nėra tikrinama, ar areštuojamas (konfiskuojamas) turtas priklauso jam nuosavybės teise. Taigi, kai pažeidžiamos trečiųjų asmenų teisės, kurie vykdymo procese nedalyvauja nei kaip išieškotojas, nei kaip skolininkas, ir areštuojamas skolininkui nuosavybės teise nepriklausantis turtas, galima pažeistas tikrųjų savininkų teises apginti pateikiant trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinį. Juo galima užkirsti kelią tam, kad daiktai bus parduoti aukcione ir, kad tretieji asmenys praras nuosavybės teisę į daiktą.

Trečiojo asmens ieškinys dėl nuosavybės teisės į aprašytą turtą, kuri kreditorius nori priverstinai išieškoti, gali būti pateiktas nuo priverstinio teismo sprendimo vykdymo pradžios iki pabaigos⁹². Priverstinio vykdymo pradžia laikoma pirmųjų priverstinio pobūdžio priemonių atlikimas. Tik tada trečiajam asmeniui kyla grėsmė patirti vykdymo pasekmes. Vykdymo priemonės turi būti nukreiptos į konkretų daiktą. Priverstinio vykdymo procesui pasibaigus, t.y. atlikus visas priverstinio pobūdžio vykdymo priemones, pavyzdžiui, pardavus turtą aukcione, trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinys nebegali būti paduotas. Tretieji asmenys šiuo atveju gali prašyti atlyginti patirtus nuostolius. Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinio nereikėtų paduoti, jei tretieji asmenys savo tikslą galėtų pasiekti paprastesniais ir pigesniais būdais, pavyzdžiui, pateikianti pastabas dėl vykdymo pagal § 766 ZPO. Pastaboms dėl vykdymo nenumatyta jokių teismo mokesčių, nereikalaujama turėti advokatą ir pan. Tam tikrais atvejais įmanoma pastabas dėl vykdymo ir trečiųjų asmenų gynimo ieškinį pateikti kartu.

Daiktinių teisių, pavyzdžiui, paveldimos užstatymo teisės (vok. *Erbbaurecht*), uzufrukto (vok. *Nießbrauch*), hipotekos (vok. *Hypothek*), turėtojas (savininkas) taip pat gali paduoti trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinį, jei vykdymo proceso metu padaroma žala. Galimybė savo teises apginti bei prievolinius teisinius santykius apsaugoti paduodant trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinį numatyta ir lizingo davėjui (vok. *Leasinggeber*), kuris perdavė lizingo gavėjui (vok. *Leasingnehmer*) lizingo sutartyje nurodytą turtą⁹³.

⁹² BGH: Versaumnisurteil vom 27.11.2003 – IX ZR 310/00 (OLG Hamm). Duomenys internete: <http://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata\zeits\jw-rr\2004\cont\jw-rr.2004.1220.1.htm&pos=126&hlwords=drittwiderspruchsklage%20dritt%20Widerspruch%20Klage#hlhit>. Prisijungimo laikas: 2009-11-11.

⁹³ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 782.

Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškiniu taip pat dar vadinamas trečiojo asmens, pareiškiančio savarankiškus reikalavimus, ieškinys (vok. *Interventionsklage*) arba trečiojo asmens ieškinys dėl nuosavybės teisės į aprašytą turtą, kurį kreditorius nori priverstinai išieškoti (vok. *Widerspruchsklage*).

Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškiniu siekiama užkirsti kelią tokiems atvejams, kai areštuojamas skolininko turtas ir paaiškėja, kad tas turtas skolininkui nuosavybės teise nepriklauso. Savo teises apginti ir turtą nuo priverstinio vykdymo apsaugoti tikrasis turto savininkas gali pareikšdamas trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinį. Nesvarbu, ar priverstinio vykdymo veiksmai nukreipti į kilnojamuosius ar nekilnojamuosius daiktus, į reikalavimus ar kitas teises, tretieji asmenys savo teises apginti gali pagal § 771 ZPO. Ieškininis pareiškimas privalo sietis su tam tikru daiktu, į kurį neteisėtai nukreiptas priverstinis teismo sprendimo vykdymas. Ieškovas privalo patvirtinti, kad jo teisės, dėl į konkretų daiktą nukreiptų vykdymo veiksmų, yra pažeistos.

Dėl trečiųjų asmenų gynimo ieškinio sprendžia teismas, kurio teritorijoje vykdomas teismo sprendimas. Būtent nuo ieškinio turinio (dalyko) priklauso, pirmosios pakopos (grandies) teismas ar žemės teismas bus kompetentingas nagrinėti trečiųjų asmenų gynimo ieškinį. Šeimos teismas šiuos ieškinius nagrinėja tada, kai kyla ginčas dėl šeimos turtui priskiriamo daikto (§ 23b GVG)⁹⁴.

Faktų pateikimo ir įrodinėjimo našta paskirstyta pagal bendrąsias taisykles. Ieškovas privalo pagrįsti ir, reikiamais atvejais, įrodyti savo reikalavimus. Taikomos bendrosios ieškiniui keliamos taisyklės. Ieškinį patenkinus, priverstinis teismo sprendimo vykdymas į ginčytiną daiktą tampa neleistinas. Teismo išlaidos skaičiuojamos pagal bendrąsias ieškiniams taikomas taisykles. Išlaidas apmoka pralaimėjusi šalis (§ 91 ZPO).

Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinio nagrinėjimo metu egzistuoja galimybė socialiai remtinus teismo proceso dalyvius atleisti nuo teismo išlaidų apmokėjimo. Teismo sprendimą, laikantis nustatytų reikalavimų, galima apskųsti, t.y. pateikti apeliacinį (vok. *Berufung* - § 511 ZPO) ar kasacinį (vok. *Revision* - § 542 ZPO) skundą.

Mūsų nuomone, priverstinai vykdant teismo sprendimą, reikia sudaryti sąlygas pažeistas teises apginti ne tik vykdymo proceso šalims, bet ir tretiesiems asmenims, kurių teisėti interesai yra neatsiejamai susiję su vykdymo procesu. Kad turtas nebūtų perleidžiamas kitaip nei pagal tikrojo savininko valią, bei kad tikrasis savininkas neprarastų nuosavybės teisės į daiktą, įstatymų leidėjas pagrįstai sudarė galimybę trečiajam asmeniui (tikrajam savininkui) pareikšti trečiųjų asmenų gynimo ieškinį ir taip apsaugoti savo teisėtus interesus į nuosavybės teise ar kitokiu pagrindu priklausantį turtą.

---

⁹⁴ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 770.

3.1.6. Ieškinys dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus

Ieškinys dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus (vok. *Klage auf vorzugsweise Befriedigung*, § 805 ZPO) leistinas tik tada, kai priverstinis teismo sprendimas nukreiptas į išieškojimą iš kilnojamųjų daiktų. Tokį ieškinį gali pareikšti asmuo, kuris nors ir nevaldo daikto, bet turi pirmenybės teisę į tą daiktą, arba tas daiktas yra jam įkeistas. Taigi ieškinį dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus galėtų pareikšti nuomotojas (§ 562 BGB), nuomininkas (§§ 562, 582 II, 592 BGB), (krovinio) pervežėjas (§ 441 HGB), (restorano) savininkas (§ 704 BGB).

Ieškovas negali reikalauti paties daikto, tačiau pareikšdamas tokį ieškinį gali reikalauti, kad realizavus daiktą, iš išieškotos sumos pirmiausia būtų patenkinami jo reikalavimai. Ieškovo reikalavimu pakeičiami tam tikri procesiniai santykiai (vok. *prozessuale Gestaltungsklage*). Ieškinys dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus yra pagrįstas tada, kai ieškovas turi pirmenybės teisę patenkinti savo reikalavimus pirmiau nei išieškotojas. Lietuvoje išieškotų lėšų paskirstymo tvarka bei reikalavimų patenkinimo eilė reglamentuojama iš esmės skirtingai. Tam tikra reikalavimų išieškoti pagal vykdomuosius dokumentus patenkinimo eilės tvarka siejama su tuo, kad išieškotos iš skolininko sumos neužtenka vykdymo ir su juo susijusioms išlaidoms bei visiems reikalavimams patenkinti. Tik tada, kai išieškotos sumos neužtenka, būtina vadovautis LR CPK 754 ir 755 straipsniuose nustatyta reikalavimų patenkinimo tvarka. Paskesnės eilės reikalavimai patenkinami po to, kai visiškai patenkinami pirmesnės eilės reikalavimai. Jeigu išieškotos sumos neužtenka visiems vienos eilės reikalavimams visiškai patenkinti, jie patenkinami proporcingai kiekvienam išieškotojui priklausančiai sumai. Pagal LR CPK 754 straipsnio 1 dalį hipotekos kreditoriaus ir įkaito turėtojo reikalavimai iš įkeisto turto patenkinami be eilės. Tai reiškia, kad hipotekos kreditorių ir įkaito turėtojų interesai ginami pirmiausiai. Jų reikalavimai tenkinami be jokios eilės. Jeigu yra keli išieškotojai ir neužtenka išieškotos iš skolininko pinigų sumos visiems reikalavimams visiškai patenkinti, antstolis, laikydamasis nustatytos išieškojimų tenkinimo eilės ir proporcingumo principo, parengia pinigų paskirstymo išieškotojams patvarkymą ir pateikia jį tvirtinti teisėjui. Antstolio parengtą pinigų paskirstymo išieškotojams patvarkymą teisėjas tvirtina rezoliucija (LR CPK 756 straipsnio 2 dalis).

Pagal § 805 ZPO, ieškinius dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus nagrinėja vykdymo teismas (vok. *Vollstreckungsgericht*), kurio teritorijoje įvyko įkeitimas (vok. *die Pfändung*). Teismas priima sprendimą (vok. *Urteil*), kad ieškovui (atskaičius vykdymo išlaidas) iš išieškotų iš konkretaus, tiksliai apibūdinto daikto gautų grynųjų pajamų, priteisiama reikalaujama suma⁹⁵. Ieškiniu dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus ginami trečiųjų asmenų interesai. Ieškinį dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus galima pareikšti tik priverstinio teismo sprendimo vykdymo

⁹⁵ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 803.

metu. Vėliau galima prašyti tik nuostolių atlyginimo. Ieškovas privalo pagrįsti savo reikalavimus ir pirmumo teisę juos patenkinti, esant ginčui, taip pat pateikti įrodymus. Teismo išlaidos skaičiuojamos vadovaujantis § 91 ZPO. Jei ieškinys nukreiptas prieš išieškotoją ir skolininką, jie laikomi kaip bendraatsakovai (§ 805 III ZPO).

Kai reikalavimas yra *prima facie* pakankamas, teismas priima sprendimą priteisti sumą iš išieškotų pajamų. Atitinkamai taikomos nuostatos §§ 769, 770 ZPO (§ 805 IV ZPO). Tokį teismo sprendimą, laikantis nustatytų reikalavimų, galima apskųsti pateikiant apeliacinį (§ 511 ZPO) ar kasacinį (§ 542 ZPO) skundą.

3.2. Išieškotojo teisių vykdymo procese gynimo būdai

Akivaizdu, kad vykdymo proceso paskirtis yra patenkinti išieškotojo reikalavimus. Saugant svarbiausias asmens teises ar kitais atvejais, kai išieškotojo reikalavimai vykdomi netinkamai, arba visai nevykdomi, įstatymų leidėjas leidžia pasinaudoti tam tikrais išieškotojo teisių vykdymo procese gynimo būdais. Lietuvoje išieškotojas gali prašyti teismo sprendimo nukreipimo vykdyti skubiai (žr. 3.1.1.). Vokietijoje išskiriami kiti išieškotojo vykdymo procese interesus ginantys būdai: Skundai dėl *Rechtspfleger*'io sprendimų pagal § 11 RPflG (žr. 3.1.2.) ir skundai pagal § 71 GBO (žr. 3.1.3.). Be šių, tik išieškotojo teisių vykdymo procese gynimo būdų, Lietuvoje išieškotojas gali pasinaudoti ir bendraisiais vykdymo proceso šalių bei kitų asmenų teisių gynimo būdais, pavyzdžiui, skųsti antstolio veiksmus ar atsisakymą juos atlikti (žr. 3.1.1.), pareikšti ieškinį dėl civilinės teisės (žr. 3.1.2.). Vokietijoje išieškotojas taip pat gali pareikšti pastabas dėl vykdymo (žr. 3.1.3.) ar neatidėliotiną privatų skundą (žr. 3.1.4.).

3.2.1. Teismo sprendimo nukreipimas vykdyti skubiai

Pagrindinė teismo pareiga procese – išnagrinėti kilusį ginčą iš esmės ir dėl jo priimti sprendimą. Procesiniai teisiniai ir materialiniai teisiniai priimto teismo sprendimo padariniai atsiranda tik šiam įsiteisėjus: jis įgyja *res judicata* galią bei pasižymi privalomumu, neginčijamumu ir vykdytinumu požymiais, t.y. skolininkui neįvykdžius įsiteisėjusio teismo sprendimo, teismo sprendimas gali būti pradėtas vykdyti priverstinai. Yra tik viena šios bendros taisyklės išimtis, kada net ir neįgijęs minėtų požymių teismo sprendimas yra vykdytinas – skubus teismo sprendimo vykdymas⁹⁶. Ginant svarbiausias asmens teises bei teisėtus interesus arba dėl tam tikrų procesinių ypatumų įstatymuose yra įtvirtinti pagrindai, kuriems esant vykdymui nukreipiami dar neįsiteisėję teismo sprendimai. Pirmosios instancijos teismų sprendimai

⁹⁶ Mikelėnas V. Civilinis procesas II dalis. – Vilnius: Justitia, 1997. P. 131-132.

įsiteisėja pasibaigus jų apskundimo apeliacine tvarka terminui, jeigu sprendimas nėra apskūstas (LR CPK 279 straipsnio 1 dalis, § 705 ZPO). Teismo sprendimai gali būti vykdomi, kai jie įsiteisėja, išskyrus atvejus, kai jie vykdomi skubiai arba kai skolininkas teismo sprendimą įvykdo pats (LR CPK 281 straipsnis). Lietuvoje teismo sprendimo nukreipimas vykdyti skubiai epizodiškai reglamentuotas LR CPK 282 – 283 straipsniuose. Skubaus vykdymo atveju teismo sprendimas ar nutartis (ar jų dalys) pradedami vykdyti dar jiems neįsiteisėjus. Sprendimą vykdant skubiai teismas pagal išieškotojo rašytinį pareiškimą privalo išduoti išieškotojui vykdomąjį raštą ne vėliau kaip kitą darbo dieną po sprendimo priėmimo dienos (LR CPK 646 straipsnio 2 dalis). Skubiai vykdytinų sprendimų ar nutarčių apskundimas jų vykdymo nesustabdo. Pagal Vokietijos ZPO §§ 707, 719 skubus vykdymas gali būti sustabdytas.

Žinomos dvi skubaus sprendimo vykdymo rūšys: privalomasis ir fakultatyvusis⁹⁷. Esant skubiam privalomajam sprendimo vykdymui teismas privalo perduoti sprendimą skubiai vykdyti. Skubus fakultatyvusis sprendimo vykdymas galimas teismo iniciatyva arba šalies prašymu. Pagal LR CPK 282 straipsnio 2 dalį teismas visais atvejais privalo perduoti skubiai vykdyti šiuos sprendimus ir nutartis: dėl išlaikymo priteisimo, dėl darbo užmokesčio priteisimo (sprendime nustatyta dalis neviršija vieno mėnesio vidutinio darbo užmokesčio), dėl iškeldintų iš gyvenamųjų patalpų asmenų įkeldinimo, nutartis dėl bankroto ar restruktūrizavimo bylos iškėlimo, nutartis (sprendimus) dėl banko akcinio kapitalo sumažinimo. Analizuojant minėtus privalomo skubaus vykdymo pagrindus atrodytų akivaizdu, kad šių pagrindų sąrašas yra baigtinis, tačiau įstatymas imperatyvų skubų vykdymą nurodo ir kituose LR CPK straipsniuose, pavyzdžiui, pagal LR CPK 152 straipsnio 1 dalį teismo nutartis dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo vykdomos skubiai, nors to paties straipsnio 2 dalyje numatyta, kad nutartis pakeisti vieną laikinąją apsaugos priemonę kita arba ją panaikinti vykdoma įsiteisėjus šiai nutarčiai, pagal 496 straipsnį teismo sprendimai ir nutartys dėl globos ar rūpybos nustatymo ir panaikinimo, globėjo ar rūpintojo paskyrimo, atleidimo ar nušalinimo nuo pareigų vykdomi skubiai. LR CPK projekte⁹⁸ planuojama keisti privalomojo ir fakultatyviojo skubaus vykdymo pagrindų sąrašus. Projekte numatoma 282 straipsnio 2 dalies 4 ir 5 punktus pripažinti netekusiais galios, tačiau to paties straipsnio 2 dalį papildyti 6 punktu: „dėl neteisėtai atleisto, perkelta ar nušalinto darbuotojo grąžinimo į ankstesnį darbą“. Mūsų nuomone, būtų logiška papildyti LR CPK 282 straipsnio 2 dalį dar vienu punktu, t.y. sąrašą pabaigti vienu iš šių junginių: „ir kt.“, „ir kitais šiame Kodekse numatytais pagrindais“, ir pan. Fakultatyviojo skubaus vykdymo atveju, be konkrečių LR CPK 283 straipsnyje išvardintų pagrindų, teismo sprendimą teismas savo

⁹⁷ Laužikas E. Mikelėnas V. Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II T. – Vilnius: Justitia 2005. P. 185.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas //2009-11-16 Nr. XIP-1409.

iniciatyva ar šalies prašymu gali leisti vykdyti skubiai visose bylose, jeigu dėl ypatingų aplinkybių uždelsimas įvykdyti sprendimą gali padaryti išieškotojui didelę žalą arba iš viso gali pasidaryti neįmanoma ar labai sunku sprendimą įvykdyti. Skubus fakultatyvus teismo sprendimo vykdymas gali pažeisti atsakovo (skolininko) teises. Todėl teismas, leisdamas skubiai vykdyti teismo sprendimą pagal LR CPK 283 straipsnio 1 dalies 5 punktą, privalo pareikalauti, kad ieškovas užtikrintų sprendimo vykdymo atgrėžimą, jeigu skubiai įvykdytas, sprendimas bus panaikintas apeliacine ar kasacine tvarka. Pavyzdžiui, teismas gali įpareigoti ieškovą įmokėti į teismo depozitinę sąskaitą tam tikrą pinigų sumą (užstatą) ar pateikti kitokią užtikrinimą (laidavimą, garantiją, įkeitimą ir pan.)⁹⁹. Visgi LR CPK nepateikia tikslaus sprendimo įvykdymo užtikrinimo būdų sąrašo. LR CK 6.70 straipsnyje nustatytas pavyzdinis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų sąrašas. Vykdomo proceso dalyviai Lietuvoje, atsižvelgdami į savo poreikius, finansinį pajėgumą, teisinės praktikos tendencijas, užsienio valstybėse naudojamus užtikrinimo teisės institutus, gali patys susitarti ir pasirinkti, koks sprendimo įvykdymo užtikrinimo būdas jiems yra priimtinas. Vokietijos civiliniame procese laikomasi to paties požiūrio. Tai, kad šalys pačios gali susitarti dėl joms priimtino užtikrinimo būdo, išplaukia iš § 108 ZPO. Išieškotojas gali būti atleistas nuo pareigos pateikti užtikrinimą tuomet, kai tokio užtikrinimo pateikimas sukeltų didelius sunkumus, kai sprendimo vykdymo atidėjimas gali padaryti išieškotojui žalą, kuri sunkiai atlyginama arba jos išvis neįmanoma atlyginti, taip pat gali būti kitų priežasčių, kurioms esant, sprendimo vykdymo atidėjimas būtų neteisingas išieškotojo atžvilgiu, ypač jei tai būtina tam tikram pragyvenimo lygiui išlaikyti ar profesinei veiklai vykdyti (§ 710 ZPO). Jei sprendimo įvykdymas užtikrinamas laidavimu, dėl laidavimo pabaigos nusprendžia teismas (§ 715 ZPO).

Kai kuriuos sprendimus LR CPK draudžia skubiai vykdyti. Pavyzdžiui, negali būti skubiai vykdomi preliminarus teismo sprendimas (LR CPK 428 straipsnio 9 dalis), teismo įsakymas (LR CPK 436 straipsnio 7 dalis). Tuo tarpu Vokietijos ZPO tokie ribojimai nei preliminariam teismo sprendimui, nei teismo įsakymui netaikomi. Pagal LR CPK 262 straipsnį bylą nagrinėjantis teismas gali priimti preliminarų sprendimą, kuriuo nurodoma, kaip bus išspręstas ginčas, jeigu šalys neatliks tam tikrų veiksmų. Iki preliminaraus sprendimo priėmimo atsakovui apie pareikštą ieškinį nėra pranešama, preliminaraus teismo sprendimo nuorašas kartu su ieškinio bei jo priedų nuorašais išsiunčiami atsakovui ne vėliau kaip kitą darbo dieną po preliminaraus sprendimo priėmimo. Būtent dėl to preliminaraus teismo sprendimo skubiai vykdyti negalima (LR CPK 428 straipsnio 9 dalis), nes būtų pažeisti atsakovo (šiuo atveju skolininko) teisėti interesai, jis negalėtų pareikšti savo nuomonės į pareikštą ieškinį, būtų pažeisti šalių lygiateisiškumo bei teisės būti išklaustam procesiniai principai. Vokietijos ZPO

⁹⁹ Laužikas E. Mikelėnas V. Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II T. – Vilnius: Justitia 2005. P. 186.

nenumatytas draudimas vykdyti skubiai preliminarius sprendimus, nes atsakovui apie gautą ieškinį pranešama, ir jis turi teisę dar iki sprendimo priėmimo pareikšti savo prieštaravimus dėl ieškinio.

Vokietijoje nenumatytas draudimas ir skubiai vykdyti teismo įsakymus. Vokietijos ZPO smulkiai reglamentuota teismo įsakymo išdavimo procedūra, t.y. skolininkui siunčiamas raginimas (vok. *Mahnbescheid*), kuriuo siūloma per įstatyme nustatytą terminą (t.y. dvi savaitės, § 692 ZPO) pateikti prieštaravimus (vok. *Widerspruch*). Šių prieštaravimų nepateikus priimamas atitinkamas vykdymo įsakymas (vok. *Vollstreckungsbescheid*) (§ 699 ZPO), kuris gali būti vykdomas priverstinai. LR CPK 436 straipsnio 7 dalyje visgi griežtai nustatyta, kad teismo įsakymą skubiai vykdyti negalima.

LR CPK 283 straipsnio 3 dalis numato, kad jei skubaus vykdymo klausimas nebuvo išspręstas teismo sprendimu, tai sprendimą priėmęs teismas dalyvaujančių byloje asmenų prašymu arba savo iniciatyva gali prieš sprendimui įsiteisėjant leisti jį skubiai vykdyti. Šiais atvejais leidimo skubiai vykdyti sprendimą klausimą teismas išsprendžia rašytinio proceso tvarka.

Teismo sprendimo nukreipimo skubiam vykdymui institutas skirtas apginti ieškovo (išieškotojo) interesus. Tiek privalomi, tiek fakultatyvūs skubaus vykdymo pagrindai skirti apginti svarbiausias asmens teisinės vertybes bei interesus. Ieškovas (išieškotojas) turi teisę pats nuspręsti, ar kreiptis į teismą dėl vykdomojo rašto pagal skubiai vykdytiną teismo sprendimo išdavimo ir jį pateikti vykdymui. Leidus teismo sprendimą vykdyti skubiai, jis įvykdomas nedelsiant, ir tos teisinės vertybės ar interesai atkuriami greičiau, nei tai būtų padaryta vykdant teismo sprendimą įprasta tvarka. Skubiu vykdymu yra siekiama įvykdyti teismo sprendimą būtent šiuo metu, nes ateityje toks įvykdymas gali būti neįmanomas arba apskritai neprasmingas.

3.2.2. Skundai dėl *Rechtspfleger*'io sprendimų pagal § 11 RpfLG

Galimybė patikrinti *Rechtspfleger*'io sprendimus bei juos apskųsti numatyta § 11 RpfLG. Skundą pagal § 11 RpfLG galima paduoti tik dėl *Rechtspfleger*'io sprendimų. Naudojamos vykdymo priemonės skundžiamos pateikiant pastabas dėl vykdymo pagal § 766 ZPO.

Dauguma sprendimų priverstinio vykdymo procese visgi yra priimama ne teisėjo, o *Rechtspfleger*'ių. Pastarieji visų pirma yra atsakingi už pastabas dėl teismo antstolio vykdomo priverstinio teismo sprendimo vykdymo rūšies ir būdo, taip pat dėl *Rechtspfleger*'io taikomų priemonių bei sprendimų (§ 11 RpfLG ir § 766 ZPO; § 793 ZPO ir § 11 RpfLG).

Jei Rechtspflieger'is atsisako išduoti vykdomąjį raštą, išieškotojas gali pagal §§ 11 I S.1 RPflG, 793, 567 I Nr. 1 ZPO pareikšti neatidėliotiną privatų skundą (vok. *sofortige Beschwerde*).

Neatidėliotinas privatus skundas pateikiamas teismui, kuriam priklauso Rechtspflieger'is. Jei čia skundas netenkintinas, tuomet jis pateikiamas teismui, nagrinėjančiam atskiruosius skundus (vok. *Beschwerdegericht*). Neatidėliotinas privatus skundas yra pagrįstas, kai Rechtspflieger'is neteisingai atsisako išduoti vykdomąjį raštą. Neatidėliotinas privatus skundas dėl vykdomojo rašto neišdavimo yra leistinas tik esant išieškotojo ar skolininko teisių perėmėjams, antriniam paveldėtojams ar testamentu vykdytojams, taip pat kitais § 20 Nr. 12 RPflG numatytais atvejais, nes tik tada Rechtspflieger'is yra kompetentingas. Toks skundas taip pat leistinas, kai Rechtspflieger'is atsisako išduoti vykdomąjį raštą, nes nepateikti reikalaujami įrodymai (§§ 726-729 ZPO).

Išieškotojas gali, vadovaujantis § 11 II RPflG, taip pat pareikšti neatidėliotinas pastabas (vok. *Rechtspfliegererinnerung*), jei konkrečiu atveju neatidėliotinas privatus skundas yra negalimas. Tam tikri konkretūs atvejai, kuomet negalimas neatidėliotinas skundas, pasireiškia įvairiai: jei pažeidžiami skundo formos reikalavimai (pavyzdžiui, jei proceso metu šalies paruoštas raštiškas pareiškimas nepasirašytas), jei skundo vertė nesiekia tam tikros sumos (pavyzdžiui, 50 EUR, § 567 II S. 2 ZPO), ir pan. Neatidėliotinos pastabos pagal § 11 II RPflG pateikiamos dėl tokių sprendimų, kurie apskritai pagal bendrąsias procesines teises nuostatas yra neginčijami, t.y. preliminarūs teismo sprendimai, areštuoto turto realizavimo laikinas atidėjimas (§§ 769, 813b ZPO). Neatidėliotinos pastabos pateikiamos Rechtspflieger'iui. Jei Rechtspflieger'is jų neišsprendžia, pastabos pateikiamos teismo, kuriam priklauso Rechtspflieger'is, teisėjui. Tai reiškia, kad priešingai nei neatidėliotino skundo atveju čia neegzistuoja apskūsto sprendimo nagrinėjimas aukštesnėje instancijoje (vok. *kein Devolutiveffekt*). Įstatymas griežtų reikalavimų dėl formos neatidėliotinioms pastaboms pateikti nenustato. § 11 II 4 RPflG pateikia nuorodą, kad neatidėliotinioms pastaboms pateikti taikomos skundui keliamos taisyklės, tai reikštų, kad neatidėliotinos pastabos pateikiamos raštu arba užfiksuojamos teismo (kurio Rechtspflieger'is priėmė sprendimą arba atskiruosius skundus nagrinėjančio teismo) raštinės protokole. Mūsų nuomone, toks griežtai neformalizuotas procesas leidžia išieškotojui realiai apginti savo teises vykdymo procese, nesudaromos sąlygos vykdymo proceso vilkinimui, taupomos laiko sąnaudos bei lėšos.

Neatidėliotinos pastabos pateikiamos per neatidėliotinam skundui pateikti nustatytą terminą (§ 11 II 1 RPflG). Pagal §§ 793, 569 I ZPO neatidėliotinam skundui pateikti įstatymas numato dviejų savaitių terminą, kuris nebegali būti atnaujintas (vok. *Notfrist*). Terminas pradedamas skaičiuoti nuo ginčijamos nutarties įteikimo dienos (vok. *mit Zustellung des angefochtenen Beschlusses*), t.y. nuo sužinojimo apie procesinį pažeidimą.

Į naujus faktus ir įrodymus privaloma atsižvelgti nepriklausomai nuo, prieš ar po ginčijamo Rechtspfleger'io sprendimo jie atsirado. Neatidėliotinos pastabos išsprendžiamos priimant nutartį (vok. *Beschluss*). Nutartimi privaloma aptarti teismo išlaidų apmokėjimo tvarką. Nors pastabų nagrinėjimo procesui teismo mokesčių nenustatyta (vok. *gerichtsgebührenfrei*) (§ 11 IV RPflG), tačiau teismo sprendimas dėl teismo išlaidų padengimo taikomas tik teismo išlaidoms (vok. *Auslagen des Gerichts*) (ne mokesčiams) ir neteisminėms išlaidoms (vok. *außergerichtliche Kosten*).

3.2.3. Skundas pagal § 71 GBO

Priverstinės hipotekos įregistravimo atveju išieškotojas savo teises gali apginti paduodamas atskirąjį skundą pagal § 71 GBO. Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnybai atsisakius įregistruoti turtą, išieškotojas turi teisę pateikti atskirąjį skundą. Neturi reikšmės, teisėjas ar Rechtspfleger'is priėmė atitinkamą sprendimą. Pagal § 3 Nr. 1h RPflG, turtą įregistruoja Rechtspfleger'is, ir tik retais atvejais sprendimus žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnyboje priima teisėjas¹⁰⁰.

Pagal § 71 II GBO galimas apribotasis atskirasis skundas. Numatytomis nuostatomis remiantis galima skųsti ne tik atsisakymą įregistruoti, bet ir įregistruoto turto registracijos anuliavimą. Pagrindinis ribojimas – skundžiamas įregistravimas, galintis būti pagrindu sąžiningam įgijimui.

Atskirajam skundui pateikti galioja § 73 II GBO. Skundas turi būti pateiktas raštu, arba surašomas protokolas žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnyboje, arba atskiruosius skundus nagrinėjančio teismo raštinėje. Kaip ir pateikiant paprastuosius skundus, įstatymas terminų atskirojo skundo padavimui nenumato. Vokietijos GBO nenumatyta ir skundo nagrinėjimo eiga, apie žodinį bylos nagrinėjimą taip pat neužsimenama. Jei atskirasis skundas yra neleistinas, jis atmetamas kaip neleistinas, o jei skundas nepagrįstas, jis atmetamas¹⁰¹.

Atskirasis skundas, remiantis § 73 I GBO, pateikiamas žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnybai arba teismui, nagrinėjančiam atskiruosius skundus (vok. *Beschwerdegericht*). Dėl atskirojo skundo sprendimą priima Aukščiausiasis žemės teismas (vok. *Oberlandesgericht*), kurio teritorijai priklauso žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnyba (§ 72 GBO). Sprendimas dėl atskirojo skundo išsprendžiamas nutartimi (vok. *Beschluss*). Nutartyje taip pat nurodomos teisminės ir neteisminės išlaidos. Teisminėms išlaidoms taikomas § 131 KostO. Pagal § 131 KostO I Nr. 1 skundų nagrinėjimo procese

¹⁰⁰ Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003. S. 709.

¹⁰¹ Ibid. S. 713.

privaloma sumokėti pusę įstatymų nustatyto mokesčio (bet ne daugiau kaip 500 EUR), kai skundas yra atmetamas arba gražinamas peržiūrėti iš naujo. Skundą patenkinus, teismo mokesčių mokėti nereikia (vok. *gebührenfrei*) (§ 131 III KostO). Neteisminių išlaidų apskaičiavimą iki 2009 m. rugsėjo mėn. 01 d. reglamentavo įstatymas dėl savanoriško teisingumo (vok. *Gesetz über die freiwillige Gerichtsbarkeit* - FGG). § 13a FGG buvo numatyta, kad skundą patenkinus pareiškėjui turėjo būti visiškai ar iš dalies atlygintos jo patirtos neteisminės išlaidos¹⁰². Šiuo metu neteismines išlaidas kiekvienas moka asmeniškai.

Atskirojo skundo pagal § 71 GBO pateikimas skirtas išieškotojo teisėms vykdymo procese apginti. Mūsų nuomone, priverstinės hipotekos įregistravimas visų pirma atlieka išviešinimo funkciją, kita vertus, padeda išspręsti kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo klausimą didinant išieškojimo iš įkeisto turto efektyvumą. Todėl būtina užtikrinti išieškotojo teisę pateikti atskirąjį skundą, žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnybai atsisakius įregistruoti turtą. Terminų ir specialiųjų reikalavimų skundo formai nenumatymas suponuoja galimybę neapsunkinti priverstinio teismo sprendimo vykdymo, nesudaryti kliūčių išieškotojui skusti žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnybos atsisakymą įregistruoti priverstinę hipoteką, užtikrinti realų išieškotojo pažeistų teisių ar teisėtų interesų įgyvendinimą.

Išieškotojo teisėms bei teisėtiems interesams vykdymo procese apginti, tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje išskiriami tokie teisių gynimo būdai, kuriais pasinaudoti gali tik išieškotojas. Tuo atveju, kai pažeidžiami išieškotojo teisėti interesai, o nei išieškotojui, nei kitiems proceso dalyviams nekyla poreikis apsaugoti savo teisių, nesukeliami jiems jokie kiti sunkumai, išieškotojui abiejų valstybių įstatymų leidėjai leidžia pasinaudoti specialiais, tik išieškotojo teisių apsaugą užtikrinančiais, teisių gynimo būdais. Be to, išieškotojas gali savo pažeistas teises apginti ir kitais bendraisiais šalių ir kitų asmenų teisių gynimo būdais, bet čia nelieka to ypatumo - vienos iš vykdymo proceso šalių – išieškotojo.

3.3. Skolininko teisių vykdymo procese gynimo būdai

Pagal LR CPK 642 straipsnį, skolininkas yra asmuo, kuris privalo atlikti vykdomajame dokumente nurodytus veiksmus arba susilaikyti nuo vykdomajame dokumente nurodytų veiksmų atlikimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad, nors vykdymo proceso tikslas yra kuo greičiau ir realiai įvykdyti teismo sprendimą, įstatymų reikalavimų bei vykdymo proceso šalių teisių ir interesų pažeidimas yra nepateisinamas. Net ir tais atvejais, kai skolininkas pats

¹⁰² <http://dejure.org/gesetze/FGG/13a.html>. Prisijungimo laikas: 2009-11-01.

siūlo turto pirkėją, nepaneigiamas faktas, jog turtas realizuojamas priverstinai¹⁰³. Apsaugai nuo skolininko teisėtų interesų pažeidimo skirti skolininko teisių vykdymo procese būdai. Lietuvoje skolininkas gali prašyti taikyti sprendimų įvykdymo atgrėžimą (žr. 3.2.1.). Vokietijoje skiriami du skolininko teisių vykdymo procese gynimo būdai: Skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdymą (vok. *Vollstreckungsabwehrklage*, ZPO § 767) (žr. 3.2.2.) ir apsauga nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO (vok. *Antrag auf Vollstreckungsschutz*, ZPO §765a) (žr. 3.2.3.). Be minėtų skolininko teisių vykdymo procese gynimo būdų, Lietuvoje skolininkas savo teises apginti gali pasinaudodamas ir bendraisiais vykdymo proceso šalių bei kitų asmenų teisių gynimo būdais, pavyzdžiui, skusti antstolio veiksmus ar atsisakymą juos atlikti (žr. 3.1.1.), pareikšti ieškinį dėl civilinės teisės (žr. 3.1.2.). Vokietijoje skolininkas taip pat gali pareikšti pastabas dėl vykdymo (žr. 3.1.3.) ar neatidėliotiną privatų skundą (žr. 3.1.4.).

3.3.1. Sprendimų įvykdymo atgrėžimas

Jau įvykdžius teismo sprendimą gali paaiškėti, kad jis buvo neteisėtas. Toks teismo sprendimas panaikinamas apeliacine ar kasacine tvarka ir byla nutraukiama, pareiškimas paliekamas nenagrinėtas arba priimamas naujas sprendimas, kuriuo ieškinys atmetamas. Tokiu atveju neteisėtas yra ir panaikinto sprendimo vykdymas, lieka pažeisti atsakovo (skolininko) įstatymo saugomi interesai. Siekiant atkurti teisingumą bei teisinę taiką, vykdymo proceso šalis – išieškotoją ir skolininką – būtina grąžinti į iki teismo sprendimo vykdymo buvusią padėtį, t.y. grąžinti į *status quo*.

LR CPK 760 straipsnio 1 dalyje sprendimų įvykdymo atgrėžimas apibrėžiamas kaip grąžinimas atsakovui visko, kas iš jo buvo išieškota ieškovo naudai pagal panaikintą jau įvykdytą sprendimą. Iš šio apibrėžimo tampa aišku, kad sprendimų įvykdymo atgrėžimo institutas skirtas atsakovo (skolininko) interesams ginti. Sprendimo įvykdymo atgrėžimo apibrėžimą pateikia ir LR CPK 373 straipsnis – panaikinus arba pakeitus sprendimą ar nutartį, jeigu jie jau buvo įvykdyti ar pradėti vykdyti, vienos iš šalių prašymu teismas įpareigoja ginčo šalis grąžinti tai, ką jos yra gavusios sprendimą vykdydamos. Vokietijos civiliniame procese sprendimų įvykdymo atgrėžimo instituto taikymas siejamas su skubiai vykdytino teismo sprendimo panaikinimu arba pakeitimu¹⁰⁴.

Sprendimų įvykdymo atgrėžimo instituto taikymo pagrindai išvardinti LR CPK 760 straipsnyje, t.y. 1) įvykdyto sprendimo panaikinimas ir naujo sprendimo ieškinį atmesti

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-06-07 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-373/2005, procesinio sprendimo kategorijos: 129.19.4; 41., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-04-22 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-247/2008, procesinio sprendimo kategorija: 129.19.4 (S).

¹⁰⁴ Brox H., Walker W.-D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Hezmanns Verlag KG, 2003. S. 53.

priėmimas; 2) įvykdyto sprendimo panaikinimas ir nutarties nutraukti bylą priėmimas; 3) įvykdyto sprendimo panaikinimas ir nutarties palikti ieškinį nenagrinėtą priėmimas.

Pateiktas sprendimo įvykdyto atgrėžimo pagrindų sąrašas yra baigtinis¹⁰⁵. Sprendimo įvykdymo atgrėžimas civiliniame procese siejamas su įvykdyto teismo sprendimo teisinės galios netekimu. Tokio sprendimo teisinė galia baigiasi priėmus naują sprendimą apeliacine ar kasacine tvarka arba išnagrinėjus bylą atnaujintame procese. LR CPK 760 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad negalint turto grąžinti, teismas savo sprendime, nutartyje numato, kad turi būti atlyginta šio turto vertė, o kai turtas realizuotas, - suma, gauta jį realizavus. Civiliniame procese sprendimo įvykdymo atgrėžimas apima ir vykdymo išlaidų grąžinimą¹⁰⁶

Leisdamas sprendimą skubiai vykdyti LR CPK 283 straipsnio 1 dalies 5 punkte nurodytais pagrindais, teismas privalo pareikalauti, kad ieškovas užtikrintų sprendimo įvykdymo atgrėžimą tam atvejui, jeigu teismo sprendimas, jį įvykdžius, bus panaikintas. Jei dėl ypatingų aplinkybių uždelsimas įvykdyti sprendimą gali padaryti išieškotojui didelę žalą arba gali būti apskritai neįmanoma ar labai sunku sprendimą įvykdyti, teismo sprendimas nukreipiamas vykdyti skubiai ir, siekiant apsaugoti atsakovo (skolininko) interesus, iš ieškovo reikalaujama užtikrinti sprendimo įvykdymo atgrėžimą. Be viso to, atsakovas taip pat turi teisę reikalauti, kad išieškotojas atlygintų nuostolius, padarytus skubiai vykdant teismo sprendimą, kuris paskiau buvo panaikintas, jeigu skubiai vykdyti buvo leista išieškotojo prašymu (LR CPK 760 straipsnio 2 dalis), o ne teismo iniciatyva.¹⁰⁷ Nuostoliais laikytinos atsakovo turėtos išlaidos vykdant panaikintąjį sprendimą bei negautos pajamos, kurias jis būtų gavęs, jei teismo sprendimas nebūtų vykdomas skubiai. Šių nuostolių atlyginimas siejamas būtent su šalių grąžinimu į ankstesnę padėtį, nuostolių atlyginimo klausimas turėtų būti sprendžiamas kartu su sprendimo įvykdymo atgrėžimu¹⁰⁸.

Tačiau sprendžiant sprendimų įvykdymo atgrėžimą LR CPK 760-762 straipsniuose nustatyta tvarka, būtina atsižvelgti į tai, kad sprendimų įvykdymo atgrėžimas kai kuriais įstatyme numatytais atvejais yra ribojamas. Pagal LR CK 6.241 straipsnio 1 dalies 4 punktą negali būti išreikalaujamos kaip be pagrindo įgytos sumos, išmokėtos kaip darbo užmokestis ir jam prilygintos išmokos, jeigu gavėjas veikė sąžiningai ir nebuvo padaryta sąskaitybos klaidų. Taikant LR CPK 760 straipsnio 1 dalį, kai sprendimo įvykdymo atgrėžimo būdu pareiškėjas nori susigrąžinti grąžintam į darbą teismo sprendimu darbuotojui išmokėtą darbo užmokestį, reikia nustatyti, ar darbuotojas veikė sąžiningai. LR CK 4.26 straipsnio 2 dalyje yra numatyta

¹⁰⁵ Laužikas E. Mikelėnas V. Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II T. – Vilnius: Justitia 2005. P. 539.

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2007-06-22 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2007, procesinio sprendimo kategorija 24.4.

¹⁰⁷ Vilniaus apygardos teismo 2009-01-28 nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-80-340/09, procesinio sprendimo kategorijos: 122.4; 129.22.

¹⁰⁸ Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulelė, 2008. P. 156.

sąžiningumo prezumpcija, todėl ar darbuotojas, kuriam buvo išmokėtas darbo užmokestis buvo nesąžiningas, turi įrodyti sprendimo įvykdymo atgrėžimo siekiantis asmuo (pareiškėjas)¹⁰⁹. Kai kuriose neturtinio pobūdžio bylose, pavyzdžiui, bylose dėl garbės ir orumo gynimo, taip pat tuomet, kai priimtas sprendimas įpareigoja skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, nesusijusius su turto ar pinigų perdavimu, sprendimo įvykdymo atgrėžimas apskritai neįmanomas. Nagrinėjant sprendimų įvykdymo atgrėžimo institutą, apeliacine ar kasacine tvarka panaikinus sprendimą bylose dėl išlaikymo periodinėmis išmokomis išieškojimo, atgrėžti įvykdymą leidžiama tik tais atvejais, kada panaikintasis sprendimas buvo pagrįstas ieškovo pateiktais melagingais duomenimis ar suklastotais dokumentais (LR CPK 762 straipsnio 2 dalis). Melagingų duomenų bei suklastotų dokumentų pateikimu pasireiškia ieškovo nesąžiningumas. Sprendimų įvykdymo atgrėžimo ribojimas leidžia apsaugoti pažeidžiamiausias asmenų grupes – nepilnamečius, nedarbingus ir paramos reikalingus asmenis (LR CK 3.47, 3.196, 3.205 straipsniai), kuriems mokamos periodinės išmokos dažniausiai užtikrina tik minimalų pragyvenimo lygį.

Remiantis LR CPK 761 straipsnio 2 dalimi bei 762 straipsnio 2 dalimi, atsakovo pareiškimas dėl sprendimo įvykdymo atgrėžimo gali būti paduotas per vienerius metus nuo teismo sprendimo arba nutarties, kuriais neišspręstas sprendimo įvykdymo atgrėžimas, įsiteisėjimo dienos. Atsakovo dėl svarbių priežasčių praleistas vienerių metų terminas, gali būti atkurtas bendrosiomis praleistų terminų atnaujinimo taisyklėmis. Nustatytas vienerių metų, t.y. pakankamai ilgas, terminas tik dar labiau užtikrina atsakovui galimybę apsaugoti ir apginti savo teises bei teisėtus interesus.

Atsakovo pareiškimas dėl sprendimų įvykdymo atgrėžimo klausimo išsprendimo žyminiu mokesčiu neapmokestinamas ir nagrinėjamas žodinio proceso tvarka teismo posėdyje, pranešus apie jį byloje dalyvaujantiems asmenims. Šių asmenų neatvykimas į teismo posėdį nėra kliūtis teismui išspręsti sprendimo įvykdymo atgrėžimo klausimą (LR CPK 761 straipsnis).

Sprendimo įvykdymo atgrėžimas išsprendžiamas teismo nutartimi, kuri atskiruoju skundu gali būti skundžiama apeliacine tvarka.

Sprendimų įvykdymo atgrėžimo instituto paskirtis – panaikinti neteisėtu teismo sprendimu sukeltas teises pasekmes. Neteisėtas sprendimas daro neteisėtą ir tokio sprendimo įvykdymą, todėl šalis, įvykdžiusias tokį sprendimą, būtina grąžinti į ankstesnę padėtį, buvusią iki neteisėto teismo sprendimo priėmimo. Taikant sprendimo įvykdymo atgrėžimą, svarbu rasti tinkamą teismo sprendimu nustatytų teisinių santykių stabilumo, kartu ieškovo bei atsakovo, kaip turto savininko, interesų apsaugos pusiausvyrą.

---

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-03-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210/2005, procesinio sprendimo kategorija: 129.22., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-10-13 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-547/2004, bylų kategorija 119.

3.3.2. Skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdymą

Skolininkas, norėdamas pareikšti, kad po teismo sprendimo paskelbimo atsirado aplinkybės, dėl kurių išieškotojas nebegali nieko daugiau iš skolininko reikalauti, renkasi ieškinį prieš priverstinį vykdymą (vok. *Vollstreckungsgegenklage* = *Vollstreckungsabwehrklage*), kaip vieną iš skolininko teises ginantį būdą. Toks ieškinys nukreiptas ne į pavienes priverstinio vykdymo priemones, o į vykdomojo dokumento vykdymą apskritai. Ieškinys prieš priverstinį vykdymą laikomas ieškiniu dėl procesinių teisinių santykių pakeitimo (vok. *Gestaltungsklage*), o ne ieškiniu dėl nutraukimo (vok. *Unterlassungsklage*) ar ieškiniu dėl pašalinimo (vok. *Beseitigungsklage*). Ieškinio prieš priverstinį vykdymą negalima tapatinti ir su ieškiniu dėl pripažinimo (vok. *Feststellungsklage*), kuriuo skolininkas prašo pripažinti tam tikrus teisinius santykius kaip jau įvykusius, o prašyti vykdyti tai, kas jau įvykdyta, būtų netikslinga, pavyzdžiui, esant turtiniams ginčams, skolininkas gali prašyti teismo pripažinti, jog skolinis įsipareigojimas jau yra įvykdytas¹¹⁰.

Tikrinant poreikį apginti savo teises skolininkui pateikiant ieškinį prieš priverstinį vykdymą, visada svarbu atsižvelgti, kuriuo laikotarpiu toks ieškinys yra paduotas. Ieškinys prieš priverstinį vykdymą nukreiptas ne į pavienes vykdymo priemones, o į visišką dokumento vykdymo panaikinimą. Todėl skolininkas neturėtų laukti, kol jam bus įteiktas raginimas atlikti vienokius ar kitokius veiksmus, taip pat neturėtų tikėtis, kad priverstinio vykdymo apskritai nebus. Ieškinio prieš priverstinį vykdymą nevertėtų paduoti, jei tokiu ieškiniu siekiamų tikslų galima pasiekti paprastesniais ir mokestine prasme palankesniais asmenų teisių gynimo būdais, pavyzdžiui, galima pareikšti pastabas dėl vykdymo pagal § 766 ZPO, kuriomis skundžiami formalūs pavienių priverstinio vykdymo priemonių trūkumai.

Ieškinius prieš priverstinį vykdymą nagrinėja pirmosios instancijos proceso teismas.

Skolininkas gali pareikšti tik tokius prieštaravimus, kurie naujai paaiškėjo, ir kurie pirminio nagrinėjimo metu nebuvo iškelti. Pavyzdžiui, teismui priėmus sprendimą dėl privalomo išlaikymo, skolininkas gali pareikšti, kad turintis teisę į išlaikymą jau mirė, arba šalys nutraukė savo santuoką, arba turintis teisę į išlaikymą sutuoktinis sudarė kitą santuoką ir pan.¹¹¹. Vykdomojo dokumento priverstinis vykdymas panaikinamas teismo sprendimu (vok. *durch das Urteil*). Sprendimu panaikinamas ne pats dokumentas, o jo vykdymas. Ieškinys prieš priverstinį vykdymą gali būti nukreiptas ne tik į teismo priimtų sprendimų (vok. *Urteil*) vykdymą, bet ir į taikos sutarčių (vok. *Prozessvergleich*) ar vykdomųjų raštų (vok. *vollstreckbare Urkunde*)

¹¹⁰ Brox H., Walker W.-D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymans Verlag KG, 2003. S. 721.

¹¹¹ Ibid. S. 723.

vykdymą. Pagrindimo ir įrodinėjimo našta paskirstoma pagal bendrąsias taisykles. Ieškovas (šiuo atveju – skolininkas) privalo pateikti savo argumentus ir, reikiama atvejais, juos įrodyti. Skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdymą gali būti išnagrinėtas rašytinio proceso tvarka (§§ 769 III, 128 IV ZPO).

Teismas, išnagrinėjęs skolininko paduotą ieškinį, priima motyvuotą nutartį (§ 769 II ZPO). Jei skolininko ieškinys patenkinamas, priverstinis teismo sprendimo vykdymas neleistinas. Teismo išlaidos skaičiuojamos pagal bendrąsias ieškiniams nustatytas taisykles (§ 91 ZPO). Išlaidas apmoka pralaimėjusi šalis. Skolininko ieškinio nagrinėjimo metu egzistuoja galimybė socialiai remtinus teismo proceso dalyvius atleisti nuo teismo išlaidų apmokėjimo.

3.3.3. Apsauga nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO

Skolininkas galėtų gintis nuo priverstinio vykdymo veiksmų pasinaudodamas dar vienu iš jam suteikiamų teisių gynimo būdų – apsauga nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO. Čia kalbama apie teisės normą, saugančią skolininko interesus. Tai speciali teisės norma, taikoma subsidiariai santykiuose su kitais skolininko teisių gynimo būdais, t.y. jei skolininkas negali pasinaudoti kitomis gynybos priemonėmis, numatytomis § 803 ZPO (išieškojimo nevykdymas, jei numanoma, kad realizuojamų daiktų vertė neviršys vykdymo išlaidų), § 811 ZPO (draudimas nukreipti išieškojimą į šiame paragrafe išvardintus daiktus), § 850 ZPO (apribojimas nukreipti išieškojimą į darbo užmokestį). Apsaugos nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO, galima prašyti, kai konkreti vykdymo priemonė pažeidžia jų taikymo proporcingumo principą bei pagrindines skolininko teises (Art. 2 II 1 GG).

Apsauga nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO suteikiama tik skolininkui pateikus prašymą (vok. *Antrag*). Prašymas visada susiejamas su Vokietijos Pagrindiniu įstatymu (vok. *Grundgesetz*), ir jame išvardintomis pagrindinėmis asmens teisėmis ir laisvėmis. Prašymui jokių griežtų reikalavimų bei taisyklių nenustatyta, užtenka to, kad skolininkas pareiškia, jog konkreti priverstinio vykdymo priemonė yra aiškiai neteisinga, nepriimtina, sunkiai įvykdoma ir prieštaraujanti papročiams. Prašymui pateikti, įstatymas formos ir terminų nenustato. Kaip ir pastaboms dėl vykdymo, atitinkamai taikomi § 569 II ir III ZPO. Skolininkas prašymą apsaugoti nuo priverstinio vykdymo gali pateikti raštu arba teismo raštinėje užfiksuoti savo prašymą protokole. Priimant prašymus suteikiama teisinė pagalba, todėl advokato pagalba yra nebūtina. Taip užtikrinama teisė kiekvienam prašyti apsaugos nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO, bei galimybė užkirsti kelią su gerais papročiais nesuderinamų priverstinio vykdymo priemonių taikymui. Iškeldinimo bylose prašymas apsaugoti nuo priverstinio vykdymo gali būti pateiktas per dvi savaites nuo nustatyto iškeldinimo termino (§ 765a III ZPO). Akivaizdu, kad

toks trumpas, t.y. dviejų savaičių, terminas nustatytas pagrįstai ir nesukelia jokių diskriminacinio pobūdžio ar kitokių sunkumų prašymui parašyti. Nors dėl įstatymų, teisinės sistemos nežinojimo yra sunkiau susiorientuoti ir per tokį trumpą laiką parengti dokumentus teismams, visgi prašymui dėl apsaugos nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO netaikomi jokie formos reikalavimai, jokios griežtos taisyklės.

Kompetenciją sprendimams priimti turi vykdymo teismas (vok. *Vollstreckungsgericht*) pagal § 765a I S. 1 ZPO, tai reiškia – pirmosios pakopos (grandies) teismas (vok. *Amtsgericht*), kurio teritorijoje vykdomas teismo sprendimas. Sprendimus vykdymo teisme iš esmės dažniausiai priima *Rechtspfleger*‘is (§ 20 Nr. 17 RPflG), ir tik tam tikrais atvejais – teisėjas (§ 6 RPflG). Skolininko prašymas leistinas visoms vykdymo proceso organų taikomoms priemonėms ir yra pagrįstas, jei taikomos priemonės sukelia skolininkui tokius sunkumus, kurie nesiderina su gerais papročiais, turi ypatingą, nedorovingą įtaką skolininko interesams. Prieštaravimas geriems papročiams ypatingai pasireiškia vykdant nuomininko išskeldinimą. Pavyzdžiui, Vokietijoje nuomos teisės normos numato, kad tik suėjus išskeldinimo terminui, ir nesant galimybės persikelti į kitą butą, nuomininkas privalo, susidarius laiko tarpui tarp išskeldinimo ir persikėlimo į kitą butą, kraustyti į benamių prieglaudą. Priverstinio teismo sprendimo vykdymo negalima laikyti prieštaraujančiu geriems papročiams, nesiderinanti su gerais papročiais gali būti tik konkreti priverstinio vykdymo priemonė. Tikrinant § 765a ZPO numatytas sąlygas, atsižvelgiama į Pagrindiniame įstatyme (vok. *Grundgesetz*) nustatytas vertybes ir skolininkui garantuotas pagrindines (prigimtines) teises. Pavyzdžiui, geriems papročiams prieštarautų aiškų polinkį savižudybei turinčio nuomininko priverstinis išskeldinimas, taip pat priverstinių teismo sprendimo vykdymo priemonių sąlygota stresinė situacija, galinti sukelti ūmia širdies liga sergančio skolininko mirtį ir pan.¹¹². LR CPK 627 straipsnis numato, kad antstolis gali visiškai ar iš dalies sustabdyti vykdomąją bylą arba atidėti vykdymo veiksmus, kai to raštu prašo išieškotojas, skolininkui sunkiai susirgus, jeigu liga nėra chroniška, - gavęs dokumentą iš gydymo įstaigos, kai skolininkas gydomsi ligoninėje, kai paskelbta skolininko paieška, kai yra išskeldinimo byla, jei skolininkas ar jo šeimos narys suserga, - gavęs dokumentą iš gydymo įstaigos, jeigu liga nėra chroniška, arba teismui išreikalavus vykdomąją bylą. LR CPK 688 straipsnyje aiškiai numatyta, iš kokio turto negali būti išieškoma. Akivaizdu, kad susiklosčius tam tikroms ypatingoms aplinkybėms, abejose valstybėse skolininkas gali apginti savo teises. Tačiau dėl visiško ar dalinio vykdomosios bylos sustabdymo arba vykdymo veiksmų atidėjimo Vokietijoje sprendžia vykdymo teismas, Lietuvoje – antstolis.

Poreikis apginti teises atsiranda, kai skolininkui gresia priverstinis teismo sprendimo vykdymas. Kitaip nei pateikiant pastabas dėl vykdymo, priverstinio teismo sprendimo vykdymo

¹¹² Musielak H.J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C.H. Beck, 2004. S. 436.

pradžią nesiejama su pirmų vykdymo veiksnių atlikimu. Priverstinio vykdymo grėsmė egzistuoja tada, kai išduotas vykdomasis dokumentas. Prašymo dėl apsaugos nuo priverstinio vykdymo pateikimas jau pasibaigus priverstinio pobūdžio vykdymo priemonėms būtų netikslingas.

Vykdymo teismas priima nutartį (vok. *Beschluss*) vieną ar daugiau priverstinio vykdymo priemonių visiškai ar iš dalies pakeisti, uždrausti, (laikina) nutraukti arba panaikinti.

Yra nustatytas fiksuotas mokestis teismui. Šias išlaidas apmoka skolininkas (§ 788 ZPO).

Taigi, teismo sprendimo vykdymo veiksniams, kurie skolininkui turi itin amoralią, papročiams prieštaraujančią reikšmę, skirtas bendro pobūdžio teisių gynimo būdas – apsauga nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO. Vokietijos Pagrindiniame įstatyme išvardintoms pagrindinėms asmens teisėms ir laisvėms apsaugoti numatytas neformalizuotas, pakankamai nesudėtingas, daugeliui prieinamas, § 765a ZPO reglamentuotas skolininko pažeistų teisių gynimo būdas, sudarantis galimybę užkirsti kelią su gerais papročiais nesuderinamų konkrečių priverstinio vykdymo priemonių taikymui.

Tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje išskiriami specifiniai, tik skolininko teises bei teisėtus interesus vykdymo procese ginantys būdai. Įstatymo leidėjo siūlomais (t.y. šioje dalyje minėtais) būdais negali pasinaudoti kita vykdymo proceso šalis – išieškotojas, ar kiti asmenys. Tačiau tai nereiškia, kad jie negali pasinaudoti kitais – išieškotoją ar trečiuosius asmenis ginančiais būdais. Siekiant užtikrinti vykdymo proceso šalių interesų pusiausvyrą, abejose valstybėse tiek išieškotojas, tiek skolininkas gali pasinaudoti specialiais, tik jų teises saugančiais gynimo būdais. O susiklosčius tam tikroms situacijoms, vykdymo proceso šalys gali savo teises ir teisėtus interesus ginti pasinaudodami bendraisiais, kartu su kitais vykdymo procese dalyvaujančiais asmenimis, teisių gynimo būdais.

IŠVADOS

1. Vykdyimo procesas – įstatymo nustatyta tvarka valstybės įgaliotų ir kitų asmenų vykdoma veikla, kurios metu priverstinai įvykdomi teismo sprendimai, įgyvendinami teisėti proceso dalyvių interesai, sudaromos sąlygos atkurti teisinei taikai. Vykdyimo procesas Vokietijoje (vok. *Zwangsvollstreckung*) – tai vykdomojo dokumento pagrindu atliekami tam tikri teisiniai veiksmai, išieškotojo reikalavimui, nukreiptam prieš skolininką, patenkinti, išieškotojo teisinei apsaugai įgyvendinti bei teisinei taikai atkurti, reikalui esant, pasinaudojant valstybės leidžiamomis prievartos priemonėmis. Dėl abejose valstybėse egzistuojančių skirtingų teisinių sistemų, akivaizdu, kad tam tikros sąvokų sudėtinės dalys apibrėžiamos skirtingai, kitos – labai panašiai. Tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje vykdyimo proceso sąvokose išvelgiamas siekis civiliniame procese apibrėžtų tikslų. Tai leidžia pripažinti vykdyimo procesą civilinio proceso dalimi. Abejose valstybėse pripažįstama, kad vykdyimo procesas yra baigiamoji civilinio proceso stadija, kurios metu įgyvendinamas teismo sprendimas, o išieškotojas ir skolininkas realiai patiria teisinius ir turtinius teismo sprendimo padarinius.
2. Subjektai, dalyvaujantys vykdyimo procese Lietuvoje skirstomi į vykdančius teisingumą ir užtikrinančius teismo sprendimų įgyvendinimą bei byloje dalyvaujančius asmenis ir kitus proceso dalyvius. Panašiai skirstomi subjektai, dalyvaujantys vykdyimo procese Vokietijoje, t.y. į priverstinio teismo sprendimo vykdyimo organus (t.y. teismo antstolis, vykdyimo teismas, proceso teismas ir žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro tarnyba), vykdyimo proceso šalis ir trečiuosius asmenis. Teismas, tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje, vykdyimo procese susiklostančiuose teisiniuose santykiuose gali dalyvauti vykdydamas procesines antstolių veiklos kontrolės funkcijas arba nagrinėdamas skundus bei ieškinius, susijusius su vykdyimo proceso šalių ar kitų asmenų teisių arba teisėtų interesų pažeidimais, taip atlikdamas teisėtumo priežiūrą.
3. Priverstinio teismo sprendimo vykdyimo metu turi būti ginamos tiek išieškotojo, tiek skolininko teisės bei teisėti interesai.
4. Abejose valstybėse išieškotojas, skolininkas ir kiti asmenys savo teises apginti galėtų pasinaudodami vienu iš bendrųjų vykdyimo proceso šalių ir kitų asmenų teisių gynimo būdu, t.y. Lietuvoje – skundų dėl antstolio procesinių veiksmų ar atsisakymo juos atlikti nagrinėjimas; Ieškinių, pareikštų vykdant teismo sprendimus, nagrinėjimas. Vokietijoje – pastabos dėl vykdyimo; Neatidėliotinas privatus skundas; Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškiny; Ieškiny dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus.

5. Išieškotojo teisėms apginti išskiriami specifiniai išieškotojo teisių vykdymo procese gynimo būdai, kuriais gali pasinaudoti tik išieškotojas: Lietuvoje – teismo sprendimo nukreipimas vykdyti skubiai. Vokietijoje – skundai dėl Rechtspfleger'io sprendimų pagal § 11 RPfIG; Skundai pagal § 71 GBO.
6. Išskirti tik skolininko teises ginantys būdai, vykdant teismo sprendimą priverstinai: Lietuvoje – sprendimų įvykdymo atgrėžimas. Vokietijoje – skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdymą; Apsauga nuo priverstinio vykdymo pagal § 765a ZPO.
7. Atliktas konkrečių LR CPK normų turinio tyrimas, leidžia autorei pateikti įstatymų leidėjui pasiūlymą dėl LR CPK 282 straipsnio 2 dalies papildymo. Analizuojant privalomo skubaus vykdymo pagrindus manytina, kad šių pagrindų sąrašas yra baigtinis, tačiau įstatymas imperatyvų skubų vykdymą nurodo ir kituose LR CPK straipsniuose, t.y. LR CPK 152 straipsnio 1 dalyje, 496 straipsnyje. Dėl to siūlytina LR CPK 282 straipsnio 2 dalį papildyti dar vienu punktu ir jį išdėstyti taip: „ir kitais šiame Kodekse numatytais pagrindais“.
8. Atliktoji vykdymo proceso šalių teisių gynimo būdų ir priemonių Lietuvoje ir Vokietijoje lyginamoji analizė patvirtina hipotezę, jog vykdymo proceso šalių skirtingi teisių gynimo būdai Lietuvoje ir Vokietijoje iš esmės įgyvendina tą patį tikslą – apsaugo vykdymo proceso šalių teisėtus interesus nuo pažeidžiančių, neteisėtų vykdymo proceso priemonių, padeda užtikrinti teisėtą, veiksmingą, operatyvų teismo sprendimo įgyvendinimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume // Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 2000. Nr. 96-3016.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 53-2042.
6. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios. 1994. Nr. 46-851.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 27 d. nutarimas Nr. 1484 „Dėl teismo antstolių institucinės reformos metmenų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 1999, Nr. 114-3306.
8. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 įsakymas Nr. 1R-352 „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2005, Nr. 130-4682.
9. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas // 2009-11-16 Nr. XIP-1409.
10. Zivilprozessordnung (ZPO) // <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/zpo/gesamt.pdf>.
11. Rechtspflegergesetz (RPfLG) // http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/rpflg_1969/gesamt.pdf.
12. Grundbuchordnung (GBO) // <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gbo/gesamt.pdf>.
13. Grundgesetz für Bundesrepublik Deutschland (GG) // <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>.
14. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) // <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf>.
15. Gesetz über die Zwangsversteigerung und Zwangsverwaltung (ZVG) // <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/zvg/gesamt.pdf>.
16. Gesetz über die freiwillige Gerichtsbarkeit (FGG) // <http://dejure.org/gesetze/FGG/13a.html>.

17. Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG) // <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/famfg/gesamt.pdf>.

Specialioji literatūra

1. Brox H. Walker W. D. Zwangsvollstreckungsrecht. – München: Carl Heymanns Verlag KG, 2003.
2. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. 4-asis leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
3. Grunsky W. Zivilprozessrecht. – München: Luhterhand, 2003.
4. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I T. – Vilnius: Justitia, 2003.
5. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. II tomas. – Vilnius: Justitia, 2005.
6. Machovenko J. Vaznys, kaip teismo antstolio pirmtakas, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje // Teisė. 2004. Nr. 50.
7. Mikelėnas V. Civilinis procesas. II dalis. – Vilnius: Justitia, 1997.
8. Mikelėnas V. Civilinis procesas. I dalis. Vilnius: Justitia, 1997.
9. Musielak H.J. Grundkurs ZPO. München: Verlag C.H. Beck, 2004.
10. Rosenberg L. Schwab K. H. Gottwald P. Zivilprozessrecht. – München: C.H. Beck Verlag, 2004.
11. Stauskienė E. Teisinė vykdymo proceso prigimtis // Jurisprudencija. 2007. 1(91).
12. Stauskienė E. Teisinių santykių subjektai vykdymo procese // Jurisprudencija. 2008, Nr. 7 (109).
13. Stauskienė E. Teismo vaidmuo vykdymo procese daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S); Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
14. Stauskienė E., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas. – Vilnius: Saulelė, 2008.
15. Vaišvila A. Teisės teorija – Vilnius: Justitia. 2000.
16. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, antrasis leidimas, 2004.
17. Vėlyvis S. Višinskis V. Žalėnienė I. Antstolio procesinių veiksmų apskundimas//Jurisprudencija. 2007, Nr. 1(91).
18. Visuotinės lietuvių enciklopedija. XII tomas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007.

19. Višinskis V. Ginčai dėl turto realizavimo vykdymo procese aktų pripažinimo negaliojančiais // Jurisprudencija. 2007, Nr. 12(102).
20. Višinskis V. Kai kurios turto realizavimo vykdymo procese problemos. – Jurisprudencija. 2005. Nr. 77(69).
21. Višinskis V. Raginimas įvykdyti sprendimą. – Jurisprudencija. 2008. Nr. 1(103).
22. Višinskis V. Vykdomo procesas Lietuvoje: esama padėtis ir reformavimo kryptys // Jurisprudencija, 2002, t. 28(20).
23. Žolynas M. Vykdomo procesas – civilinio proceso stadija ar savarankiškas procesas? // Teisė, 2007, 62 tomas.

Praktinė medžiaga

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-01-09 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-161/2007 (S), procesinio sprendimo kategorija 129.18.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-03-26 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-238/2007, procesinio sprendimo kategorijos: 27.2; 116.10.3; 112,1; 129.1.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000-10-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1046/2000, procesinio sprendimo kategorija 36.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-09-30 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-434/2008, Procesinio sprendimo kategorijos: 129.2; 129.19.4; 129.3; 42.4; 41.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-04-22 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-247/2008, Procesinio sprendimo kategorija: 129.19.4 (S).
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-03-15 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-173/2008, Procesinio sprendimo kategorijos: 129.4; 129.21 (S).
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-05-28 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211/2007, Procesinio sprendimo kategorija: 129.18 (S).
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-06-07 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-373/2005, procesinio sprendimo kategorijos: 129.19.4; 41.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-03-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210/2005, procesinio sprendimo kategorija: 129.22.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-10-13 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-547/2004, bylų kategorija 119.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-05-18 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287/2005, procesinio sprendimo kategorija 129.21.

12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-10-29 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-524/2005, procesinio sprendimo kategorija 128.10.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2007-06-22 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256/2007, procesinio sprendimo kategorija 24.4.
14. Vilniaus apygardos teismo 2009-01-28 nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-80-340/09, procesinio sprendimo kategorijos: 122.4; 129.22.
15. JASIUNIENE v. LITHUANIA – 41510/98 (2003) ECHR 122 (6 March 2003).
<http://www.bailii.org/cgi-bin/markup.cgi?doc=eu/cases/ECHR/2003/122.html&query=jasiuniene>.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-10-07 konsultacija Nr. A3-112,
<http://www.infolex.lt/praktika/demo/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=48661> .

Kita literatūra

1. <http://www.antstoliai.lt/>
2. <http://www.der-gerichtsvollzieher.de/>
3. <http://beck-online.beck.de/default.aspx>
4. Križinauskas J. Vokiečių – lietuvių, lietuvių – vokiečių kalbų žodynas. – Vilnius: TEV, 2005.
5. Goldammer Y. Plaušinaitis S. Vokiečių – lietuvių kalbų žodynas teisininkams. Vilnius: TEV, 2005.
6. Dörndorfer J. Zwangsvollstreckung III. Begleitheft zur Vorlesung. – Fachhochschule für öffentliche Verwaltung und Rechtspflege in Bayern, 2008.
7. Walter K. Zwangsvollstreckung I + II. Begleitheft. – Fachhochschule für öffentliche Verwaltung und Rechtspflege in Bayern, 2009.
8. Nesemann U. Gerichtsvollzieher in Vergangenheit und Zukunft. Zeitschrift für Zivilprozess, 119. Bd., 2006. S. 87-108. Duomenys internete:
<http://de.academic.ru/dic.nsf/dewiki/513798>.

Vykdyimo proceso šalių teisių gynimas Lietuvoje ir Vokietijoje (lyginamasis tyrimas)

SANTRAUKA

Sprendimų vykdymas yra sudėtinė asmens teisės į teismą dalis ir ši teisė būtų iliuzinė, jeigu valstybės teisės sistema privalomą teismo sprendimą leistų palikti neįvykdytą, taip darant žalą vienai iš šalių. Dažnai pabrėžiama, kad civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu. Net po to, tam tikrais atvejais yra būtinas prievartos aparato panaudojimas siekiant įvykdyti teisingumą. O teisingumas gali būti įvykdytas ir pasiekti savo tikslą tik tada, kai bus teisėtai, greitai ir veiksmingai įvykdytas teismo sprendimas. Tais atvejais, kai sprendimas nevykdomas, asmenys, kurių naudai priimtas sprendimas, gali prašyti sprendimą įvykdyti priverstinai. Valstybė, prisiėmusi pareigą užtikrinti materialinių subjektinių teisių gynimą, tai įgyvendina ne tik užtikrindama kiekvienam teisės subjektui teisminę jo pažeistų teisių ir interesų gynybą, bet ir civilinio proceso metu priimto teismo sprendimo įvykdymą prievarta. Šis prievartos mechanizmas yra sutelktas būtent valstybės rankose. Asmeniui, ginančiam savo pažeistas teises, reikia ne jų pažeidimą deklaruojančio teismo sprendimo arba tik šio pažeidimo konstatavimo, bet realaus teisių gynimo. Tai gali užtikrinti tik veiksminga teismo sprendimų vykdymo sistema.

Teismo sprendimų vykdymas yra baigiamoji civilinio proceso stadija, kurios metu įgyvendinamas teismo sprendimas, o išieškotojas ir skolininkas realiai patiria teisinius ir turtinius teismo sprendimo padarinius. Vykdamas teismo sprendimus, privalu griežtai laikytis įstatymo nustatytos priverstinės teismo sprendimų vykdymo tvarkos, kad nebūtų pažeidžiamos išieškotojo, skolininko bei trečiųjų asmenų teisės ir teisėti interesai. Civilinių procesinių teisių santykių subjektai atsižvelgiant į jų vaidmenį civiliniame procese skirstomi į: a) vykdančius teisingumą ir užtikrinančius teismo sprendimų įgyvendinimą; b) proceso dalyvius (tai byloje dalyvaujantys asmenys ir kiti proceso dalyviai). Pirmajai grupei priskiriami teismas, antstolis, teismo tarnautojas (Rechtspfleger'is) ir kiti subjektai, vykdančys teisingumą ir užtikrinantys teisingumo vykdymo akto – priimto teismo sprendimo, nutarties ar nutarimo – įgyvendinimą. Antrajai grupei priskiriamos bylos šalys (išieškotojas ir skolininkas), suinteresuotieji asmenys ir kiti procese dalyvaujantys asmenys (kviestiniai, vertėjai, ekspertai ir pan.).

Viena iš praktinių vykdymo proceso problemų – užtikrinti išieškotojo ir skolininko teisių ir pareigų pusiausvyrą. Įstatymų leidėjas stengiasi nesuteikti nepagrįsto pranašumo nei vienai iš šalių. Lietuvoje asmenų teisių gynimas vykdamas teismo sprendimus gausa nepasireiškia. Teorijoje išskiriami tokie teisių gynimo būdai, kaip teismo sprendimų nukreipimas vykdyti skubiai, skundų dėl antstolio procesinių veiksmų ar atsisakymo juos atlikti nagrinėjimas, vykdymo proceso šalių ir kitų asmenų ieškinių nagrinėjimas ginčo teisenos tvarka ir atgręžtinis

sprendimo vykdymas. Vokiečių civilinio proceso teisėje vykdymo proceso šalių ir trečiųjų asmenų teisių gynimo formų išskiriama daugiau:

1. Pastabos dėl vykdymo (vok. *Vollstreckungserinnerung*, ZPO § 766);
2. Neatidėliotinas privatus skundas (vok. *sofortige Beschwerde*, ZPO § 793);
3. Skolininko ieškinys prieš priverstinį vykdymą (vok. *Vollstreckungsabwehrklage*, ZPO § 767);
4. Trečiųjų asmenų teisių gynimo ieškinys (vok. *Drittwiderspruchsklage*, ZPO § 771);
5. Ieškinys dėl pirmenybės patenkinti reikalavimus (vok. *Klage auf vorzugsweise Befriedigung*, ZPO § 805);
6. Apsauga nuo priverstinio vykdymo (vok. *Antrag auf Vollstreckungsschutz*, ZPO §765a);
7. Skundai dėl Rechtspfleger'io sprendimų pagal § 11 RPflG (vok. *Rechtsbehelfe gegen Entscheidungen des Rechtspflegers*, RPflG § 11);
8. Skundai pagal § 71 GBO (vok. *die Beschwerde nach § 71 GBO*).

Dėl skirtingų teisių gynimo būdų Lietuvoje ir Vokietijoje, būtų tikslinga suskirstyti juos į grupes. Mūsų nuomone, aiškiausias kriterijus klasifikuojant abiejų šalių išskirtus asmenų teisių gynimo būdus, būtų vykdymo proceso šalys bei kiti asmenys, nesantys vykdymo proceso šalimis. Tai reiškia, kad atskirai aptariamai bendrieji išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų teisių gynimo vykdymo procese būdai, atskirai išieškotojo teisių gynimo būdai, taip pat skolininko teisių gynimo būdai vykdymo procese.

Rechtsbehelfe der Zwangsvollstreckungsparteien in Litauen und in Deutschland (vergleichende Forschung)

ZUSAMMENFASSUNG

Die Durchführung der Entscheidungen stellt einen Teil des Rechts einer Person auf Gericht dar; dieses Recht wäre eine Illusion, würde das staatliche Rechtssystem auf die Vollstreckung des verbindlichen Gerichtsbeschlusses nicht bestehen und so einen Schaden für eine von den Parteien verursachen. Es wird oft behauptet, dass ein Zivilverfahren mit der Fassung des Gerichtsbeschlusses nicht beendet ist. Sogar danach ist der Eingriff des Gewaltapparates in bestimmten Fällen erforderlich, um die Gerechtigkeit auszuüben. Die Gerechtigkeit kann erst dann ausgeübt werden und ihr Ziel erreichen, wenn der Gerichtsbeschluss rechtmäßig, schnell und wirkungsvoll vollstreckt wird. Wenn der Beschluss nicht durchgeführt wird, können die Personen, zu deren Gunsten der Beschluss gefasst wurde, einen Antrag auf die Vollstreckung stellen. Während des Durchführungsvorgangs wird das streitige oder verletzte materielle subjektive Recht oder zum Schutz stehendes Interesse tatsächlich wiederhergestellt. Nachdem der Staat die Pflicht die Verteidigung materieller subjektiver Rechte zu gewährleisten auf sich genommen hat, führt er diese Pflicht nicht nur dadurch aus, dass die gerichtliche Verteidigung der verletzten Rechten und Interessen für jedes Rechtssubjekt gewährleistet ist, sondern auch durch die Vollstreckung des in einem Zivilprozess gefassten Gerichtsbeschlusses. Dieser Gewaltmechanismus ist in den Händen des Staates konzentriert. Eine Person, die ihre verletzten Rechte verteidigt, braucht keinen Gerichtsbeschluss, der die Verletzung dieser Rechte deklariert oder die Verletzung feststellt, sondern die tatsächliche Verteidigung dieser Rechte. Das kann nur ein wirkungsvolles System der Zwangsvollstreckung gewährleisten.

Die Zwangsvollstreckung stellt das Endstadium eines Zivilverfahrens dar, während dessen der Gerichtsbeschluss durchgesetzt wird, und der Kläger sowie der Beklagte die realen Rechts- und Vermögensfolgen des Gerichtsbeschlusses erleben. Bei der Zwangsvollstreckung ist die gesetzlich festgelegte Vollstreckungsordnung streng einzuhalten, damit die Rechte und rechtmäßigen Interessen des Vollstreckungsgläubigers, des Schuldners und von dritten Personen nicht verletzt werden. Die Subjekte der zivilprozessrechtlichen Beziehungen werden anhand ihrer Rolle im Zivilprozess folgend aufgeteilt: a) die Subjekte, welche die Gerechtigkeit ausüben und die Durchführung von Gerichtsbeschlüssen gewährleisten; b) die Prozessteilnehmer (am Verfahren teilnehmende Personen und andere Prozessteilnehmer). Zu der ersten Gruppe gehören das Gericht, der Gerichtsvollzieher, der Rechtspfleger und sonstige Subjekte, welche die

Gerechtigkeit ausüben und die Durchsetzung der Gerechtigkeitsakte (Gerichtsbeschluss, Urteils oder Verfügung) gewährleisten. Zu der zweiten Gruppe gehören die Verfahrensparteien (der Vollstreckungsgläubiger und der Schuldner), die Beteiligten und andere an dem Prozess teilnehmende Personen (Zeugen, Dolmetscher, Sachverständige usw.).

Unter anderem gibt es ein Problem des praktischen Durchführungsvorgangs, nämlich das Gleichgewicht zwischen den Rechten und Pflichten des Vollstreckungsgläubigers und des Schuldners zu erhalten. Bei der Vollstreckung von Gerichtsbeschlüssen kann Gewalt gegen die Personen angewandt werden. Aus diesem Grunde ist der Durchführungsvorgang im Gesetz streng zu regeln und die rechtlichen Vorbedingungen zu schaffen, welche die Einhaltung dieser Regelungen gewährleisten. In Litauen ist die Verteidigung der Rechte von Personen mit Hilfe der Zwangsvollstreckung nicht besonders verbreitet. In der Theorie werden solche Rechtsverteidigungsmethoden wie sofortige Durchführung von Gerichtsbeschlüssen, das Anfechtungsverfahren über die Prozesshandlungen des Gerichtsvollziehers oder seine Weigerung solche durchzuführen, die Verhandlung der Klagen von Prozessdurchführungspartei und sonstigen Personen auf dem Wege der streitigen Gerichtsbarkeit und die rückwirkende Beschlussdurchführung. Im deutschen Zivilprozessrecht gibt es mehr Möglichkeiten der Verteidigung der Rechte von Vollstreckungsparteien und von Dritten:

1. Vollstreckungserinnerung, ZPO § 766;
2. Sofortige Beschwerde, ZPO § 793;
3. Vollstreckungsabwehrklage, ZPO § 767;
4. Drittwiderspruchsklage, ZPO § 771;
5. Klage auf vorzugsweise Befriedigung, ZPO § 805;
6. Antrag auf Vollstreckungsschutz, ZPO § 765a;
7. Rechtsbehelfe gegen Entscheidungen des Rechtspflegers nach § 11 des Rechtspflegergesetzes (RPfLG);
8. Beschwerden nach § 71 der Grundbuchordnung (GBO).

Aufgrund der verschiedenen Vorgehensweisen bei der Verteidigung von Rechten in Litauen und in Deutschland ist es sinnvoll sie in Gruppen aufzuteilen. Unserer Meinung nach stellen die Vollstreckungsparteien und sonstige dazu nicht gehörende Personen das deutlichste Kriterium der von beiden Ländern ausgegliederten Verteidigungsmethoden von Personenrechten dar. Das bedeutet, die Art und Weise der Verteidigung der Rechte des Vollstreckungsgläubigers und des Schuldners im Vollstreckungsprozess sowie gemeinsame Vorgehensweise bei der Verteidigung der Rechte von ihnen und anderen Personen wird einzeln besprochen.